

Isoset luottamuksellisissa keskusteluissa

Elina Kiili
Uskonnonpedagogiikan pro gradu -tutkielma
Maaliskuu 2017

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Teologinen tiedekunta		Laitos – Institution Käytännöllinen teologia	
Tekijä – Författare Elina Marjaana Kiili			
Työn nimi – Arbetets titel Isoset luottamuksellisissa keskusteluissa			
Oppiaine – Läroämne Uskonnonpedagogiikka			
Työn laji – Arbetets art Pro Gradu-tutkielma	Aika – Datum 17.3.2017	Sivumäärä – Sidoantal 89 + 3	
<p>Tiivistelmä – Referat</p> <p>Tässä tutkielmassa selvitetään rippikoulun isosten kokemuksia luottamuksellisista keskusteluista ja isoskoulutuksen valmistavuudesta näihin keskusteluihin. Luottamuksellisilla keskusteluilla tarkoitetaan tilanteita, joissa rippikoululainen kertoo isoselle jostakin henkilökohtaisesta ja hänelle vaikeasta asiasta.</p> <p>Luottamuksellisista keskusteluista haluttiin tietää ensinnäkin niiden yleisyyttä. Toiseksi haluttiin selvittää, millaisia ovat isosten käymät luottamukselliset keskustelut. Kolmas kiinnostuksen kohde oli, että mitä aiheita keskusteluissa käydään. Isoskoulutuksen osalta kiinnostavaa oli, mitä luottamuksellisiin keskusteluihin liittyviä asioita isoskoulutuksessa opittiin ja käsiteltiin. Sen lisäksi selvitettiin myös sitä, kokivatko isoset isoskoulutuksen valmistavan käymään luottamuksellisia keskusteluja.</p> <p>Tutkimus oli luonteeltaan määrällinen, ja se toteutettiin sähköistä kyselylomaketta hyödyntäen. Lomake lähetettiin Tampereen hiippakunnasta ja Turun arkkihiippakunnasta valikoituneiden seurakuntien isosille, jotka vastasivat siihen vapaaehtoisesti ja itsenäisesti. Kyselyyn vastasi 170 isosta 26:sta seurakunnasta.</p> <p>Keskeisimpänä tutkimustuloksena voidaan todeta, että isoset käyvät hyvin paljon luottamuksellisia keskusteluja. Vain noin yksi kymmenestä isosesta ei ole koskaan keskustellut luottamuksellisesti rippikoululaisen kanssa. Tavallisimpia luottamuksellisen keskustelun tilanteita ovat pienryhmäkokoontumisen yhteydessä rippikoulun intensiivijaksolla. Isoset käyvät luottamuksellisia keskusteluja niin ryhmässä kuin kahden kesken rippikoululaisen kanssa.</p> <p>Isoskoulutuksen valmistavuuden osalta voidaan todeta, että luottamuksellisten keskusteluiden huomioiminen riippui pitkälti seurakunnasta. Isosten kokemus luottamuksellisten keskustelujen valmistavuudesta vaihteli siis melko paljon.</p>			
Avainsanat – Nyckelord Isoset, rippikoulu, isoskoulutus, nuoret			
Säilytyspaikka – Förvaringställe Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampuksen kirjasto, Teologia			
Muita tietoja			

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Nuoruus elämänvaiheena	2
2.1. Ei enää lapsi, ei vielä aikuinenkaan	2
2.2. Nuoruudessa tapahtuvat muutokset	3
2.2.1. Fyysiset muutokset	3
2.2.2. Psyykkiset muutokset	3
2.2.3. Uskonnolliset muutokset	5
2.2.4. Sosiaaliset muutokset	6
2.3. Nuoruuden haasteet	7
3. Isokset – keitä he ovat?	14
3.1. Isokset rippikoulussa	14
3.1.1. Rooli ja tehtävät	14
3.1.2. Isokset rippikoululaisten sielunhoitajina?	16
3.2. Isoskoulutus, tavoitteet ja sisällöt	19
3.3. Vaitiolovelvollisuus	22
4. Tutkimuksen kuvaus	24
4.1. Tutkimustehtävät	24
4.2. Tutkimuksen kulku	25
4.2.1. Tutkimusmenetelmän kuvaus	25
4.2.2. Teoreettinen viitekehys	29
4.3. Aineiston esittely ja analysointi	32
5. Isosten käymät luottamukselliset keskustelut	35
5.1. Luottamuksellisten keskustelujen yleisyys	35
5.1.1. Isosten käymien luottamuksellisten keskustelujen määrät	35
5.1.2. Isosten tyypilliset piirteet	37
5.1.3. Rippikouluympäristön vaikutuksia keskustelujen yleisyyteen	46
5.2. Luottamuksellisten keskustelujen tilanteet	48
5.2.1. Keskustelujen käyminen rippikoulun eri jaksoilla	48
5.2.2. Ryhmässä vai kahden kesken?	50
5.2.3. Keskustelujen ympäristöt: aika, paikka ja tapahtumat ennen keskustelun alkua	53
5.3. Keskustelujen aiheet	56
6. Isoskoulutuksen antamat valmiudet luottamuksellisiin keskusteluihin	64
6.1. Isoskoulutuksen sisällöt luottamuksellisiin keskusteluihin	64
6.1.1. Opittuja asioita luottamuksellisiin keskusteluihin liittyen	64
6.1.2. Isosten kokemus lisätiedon tarpeesta	68
6.2. Isosten käsitys vaitiolosta ja velvollisuuksista	70

6.3. Isosten kokemus omasta valmiudestaan keskustella luottamuksella	73
7. Pohdinta	77
7.1. Johtopäätökset.....	77
7.2. Luotettavuuden arviointi	81
Lähde- ja kirjallisuusluettelo.....	84
Lähteet.....	84
Kirjallisuus	84
Liitteet	90
Liite 1: Kyselylomake.....	90

1. Johdanto

Monet nuoret kohtaavat elämässään sellaisia asioita, jotka ahdistavat, surettavat, hämmentävät, painavat mieltä tai joiden kohtaamiseen tarvitaan rohkeutta ja tukea. Joskus nämä asiat, kokemukset, huolet ja pohdinnat tuntuvat kovin suurilta. Tällöin nuori saattaa etsiä tietoisesti ja tiedostamattaankin ympärillään olevista ihmisistä riittävän luotettavaa ja ymmärtävää henkilöä, jonka kanssa asioistaan voi puhua. Joskus käy niin, että tällainen henkilö löytyy rippikoulun isosista.

Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa järjestetään vuosittain yli 2 000 rippikoulua, joihin osallistuu yli 80 prosenttia samana vuonna viisitoista vuotta täyttävien nuorten ikäluokasta. Näiden lisäksi lähes jokaiseen rippikouluun osallistuu viidestä seitsemään isosta. Selvästi suurin osa rippikouluista on järjestetty leirimuotoisina, joissa isokset ja rippikoululaiset viettävät yhdessä keskimäärin kahdeksan päivän mittaisen leirijakson. Lisäksi järjestetään päivä- ja iltarippikouluja, joissa isosia on myös usein mukana. Isokset ovatkin suomalaisen rippikoulun ominaispiirre, mikä näkyy esimerkiksi siinä, että vuosittain noin 16 000 isosta kohtaa lähes kaikki nuoret rippikoululaiset.¹ Tämä kohtaaminen saattaa toisinaan johtaa luottamukselliseen asioiden ja kokemusten jakamiseen rippikoululaisen ja isosen välillä.

Tämä tutkielma käsittelee tilanteita, joissa rippikoululainen luottaa isoseen siinä määrin, että kertoo tälle jostakin tärkeästä ja henkilökohtaisesta asiastaan. Tämän aiheen pariin minua ovat ohjanneet omat isosaikanani kertyneet kokemukset rippikoululaisten kanssa käydyistä luottamuksellisista keskusteluista. Kiinnostustani aihepiiriin lisäsi myös kandidaatin tutkielman tekeminen. Siinä haastatteleman rippikoululaiset, isokset ja ohjaajat listasivat isosten tärkeimpiin tehtäviin rippikoululaisten kuuntelemisen ja tukemisen sekä rippikoululaisia varten läsnä olemisen. Tutustuessani isosia koskeneeseen aiempaan tutkimukseen ja kirkon julkaisemiin linjauksiin huomasin, että isosten sielunhoidolliset tehtävät näyttäytyvät niissä melko ristiriitaisina: yhtäällä isosten on toivottu luovan läheisiä ja luottamuksellisia suhteita rippikoululaisiin ja toisaalla taas sielunhoitoa ei ole luettu ollenkaan isosten tehtäviin kuuluvaksi. Edellä kuvatut kokemukset ja huomiot johdattivat minut isosten ja rippikoululaisten käymien luottamuksellisten keskustelujen ja isoskoulutuksessa niitä varten annettujen valmiuksien äärelle.

¹ Ketola, Hytönen, Salminen, Sohlberg & Sorsa 2016, 134; Kirkon tilastollinen vuosikirja 2016, 76, 78; Niemelä 2010, 252.

2. Nuoruus elämänvaiheena

2.1. *Ei enää lapsi, ei vielä aikuinenkaan*

Nuoruus sijoittuu ihmisen elämänsä² kronologisessa järjestyksessä lapsuuden ja aikuisuuden väliin. Mitään selkeää ja yksiselitteistä rajanvetoa näihin ympäröiviin elämänvaiheisiin ei kuitenkaan ole mahdollista tehdä.³ Rajat näiden elämänvaiheiden välillä ovat siis häilyviä, ja nuori elää jatkuvasti jossakin suhteessa sekä omaan menneisyyteensä että tulevaisuuteensa.⁴ Samanaikaisesti hän siis irtautuu aiemmasta elämänvaiheestaan ja valmistautuu tulevaan elämään sekä sen asettamiin vaatimuksiin. Nuorella on sekä muistoja lapsuuden menneistä tapahtumista että haaveita tulevaisuudesta ja oman elämänsä kulusta.

Sekä Erik H. Eriksonin että Jean Piagetin kehityspsykologiset teoriat ovat antaneet lapsuudelle ihmisen elämänsä⁵ merkittävän painoarvon. Heidän teorioidensa mukaan lapsuusiässä luodaan ensimmäinen perusta minäkuvalle ja itsetunnolle, ihmissuhteille ja kuvalle muista ihmisistä sekä maailmankuvalle ja arvomaailmalle.⁵ Tämän kehityksen keskiössä ovat lapsen vanhemmat ja muu perhe, josta lapsi on riippuvainen. Esimerkiksi lapsuudessa koettu turvattomuus, häpeä ja riittämättömyys vaikuttavat ihmisen kuvaan itsestään.⁶ Samoin myös sosiaaliset suhteet perheenjäseniin ovat esikuvia myöhemmille ihmissuhteille. Lisäksi lapsi myös omaksuu vanhemmiltaan tietynlaisen normijärjestelmän, tietyt arvot ja moraalisaännöt.⁷ Voisi siis oikeastaan sanoa, että lapsen kehitys ja hänen kokemansa tapahtumat selittävät pitkälle hänen aikuisuuttaan.

Lapsuuden ja aikuisuuden välissä on kuitenkin vielä yksi elämänvaihe: nuoruus. Sitä on kutsuttu myös aikuistumisen ajaksi, mikä kertoo siihen liitetystä aikuiseksi tulemisen ajatuksesta.⁸ Nuoret ihmiset ovatkin usein tulevaisuuteen suuntautuneita, pohtivat omaa tulevaisuuttaan ja alkavat jo nuoruuden aikana rakentaa perustuksia aikuisuudelleen.⁹ Nuoret pohtivat esimerkiksi koulutus- ja ammattivaihtoehtoja sekä haaveilevat tietynlaisesta perheestä tai elämäntavasta.¹⁰

Nuoruudessaan ihminen on siis lapsuutensa ja aikuisuutensa, menneisyytensä ja tulevaisuutensa, välissä. Lapsuus ja elämänsä historia vaikuttavat

² Marin 2001b, 28–29.

³ Pirinen 1983, 51; Raitanen 2001, 187.

⁴ Marin 2001b, 34–40; Pirinen 1983, 51; Soisalo 2012, 104–107.

⁵ Erikson 1982, 239–249; Piaget & Inhelder 1977, 107, 112–114, 118–125.

⁶ Erikson 1982, 239–249.

⁷ Piaget & Inhelder 1977, 118–125.

⁸ Marin 2001a, 229–234.

⁹ Aalto 2003, 16–18, 51.

¹⁰ Aalto 2003, 51–58.

siihen, mitä nuori on, ja millaisia valintoja hän tekee. Samanaikaisesti nuori miettii tulevaisuuttaan ja aikuisuuttaan sekä tekee valintojaan näitä haaveita silmällä pitäen. Nuoruus ei kuitenkaan ole vain jonkin uuden odottamista. Sen aikana tapahtuu nimittäin murroksia ja muutoksia, joita ilman aikuisuuden kohtaaminen ja lapsuuden jättäminen eivät olisi mahdollisia.

2.2. Nuoruudessa tapahtuvat muutokset

2.2.1. Fyysiset muutokset

Nuoruus on monella tavalla herkkä aikakausi ihmiselämässä. Vaikka jokainen yksilö etenee tänä aikakautena omassa tahdissaan, nuoruudesta on löydettävissä joitakin yleisiä ja kulttuurisidonnaisesti yhteisiä piirteitä sekä tyypillisiä kehityshaasteita.¹¹ Nämä kehityshaasteet sijoittuvat länsimaaisessa – ja sitä kautta myös suomalaisessa – kulttuurissa pitkälti ihmiselämän toiselle vuosikymmenelle. Tuona aikana nuoret muuttuvat niin fyysisellä, psyykkisellä, sosiaalisella kuin hengelliselläkin elämän osa-alueella, mikä tarkoittaa käytännössä koko inhimillisen psyko-fyysis-sosiaalisen olennon muutosta ja muovautumista.¹²

Nuoressa ihmisessä ensimmäisenä tapahtuvat ja helpoiten havaittavissa olevat muutokset ovat tavallisesti fyysisiä. Niihin kuuluu nuoren kehossa sekä sisäisesti että ulkoisesti tapahtuvia muutoksia, jotka tekevät lapsen kehosta aikuisemman. Tällaisia fyysisiä muutoksia ovat esimerkiksi pituuskasvu, äänen muuttuminen, ihon ja hiusten aiempaa nopeampi rasvoittuminen ja kehon muuttuminen naisellisemmaksi tai miehekkäämmäksi.¹³ Näihin muutoksiin nuori joutuu sopeutumaan osana naiseksi tai mieheksi kasvamista. Lisäksi ihminen oppii itsestään tiettyjä lainalaisuuksia, joiden mukaan hän toimii, kuten että hiusten rasvoittumisesta johtuen hänen on peseydyttävä aiempaa useammin.

2.2.2. Psyykkiset muutokset

Nuoruuden psyykkiset muutokset liittyvät erityisesti identiteetin ja yksilöllisen persoonallisuuden kehittymiseen sekä kognitiiviseen kehitykseen.¹⁴ Nämä muutokset tapahtuvat ihmisen sisäisessä ajattelussa ja käsityksissä. Näin ollen ne näyttäytyvät ulospäin vain ihmisen tuottaman puheen, käyttäytymisen, pukeutumisen, koetulosten, toimintamallien ja mielipiteiden ilmaisemisen kautta.

¹¹ Marin 2001b, 19–20; Pirinen 1983, 51; Raitanen 2001, 187–188.

¹² Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2003, 18, 51; Pirinen, 51–52; Soisalo 2012, 26–27.

¹³ Aaltonen ym. 2003, 52–58.

¹⁴ Aaltonen ym. 2003, 51; Pirinen 1983, 56–58, 77–80.

Kognitiivisella kehityksellä tarkoitetaan yksilön ajattelun, muistin, oppimisen, tunteiden säätelyn, havaitsemisen, kielen ja älykkyyden alueella tapahtuvia muutoksia. Kognitiivinen kehitysprosessi on Piagetin teorian mukaan edellytys aikuistumiselle, todellisuuden ymmärtämiselle ja tulevaisuuteen suuntautumiselle.¹⁵ Jotta ihmisestä voi siis tulla kypsä aikuinen, hänen psyykkisen mielensä tulee kehittyä lapsenomaisista rakenteista aikuismaisemmaksi.¹⁶

Nuoren kognitiiviset muutokset ovat sekä hänen omasta aktiivisesta toiminnastaan riippuvia että hänen tiedostamattaan tapahtuvia prosesseja. Nuoruudessaan ihminen jatkaa jo lapsena aloittamaansa ponnistelua koulutiellä, harrastuksissa ja kotona, joiden kautta hän pyrkii tietoisesti oppimaan uusia tietoja ja taitoja.¹⁷ Tiedostamattomampia muutoksia nuoruudessa taas ovat ajattelun irtautuminen konkreettisesta ajattelusta kohti abstraktimpaa käsityskykyä, mistä Piaget oli erityisesti kiinnostunut.¹⁸ Tämän prosessin myötä nuori kykenee lopulta tekemään olettamuksia, hän ymmärtää abstrakteja käsitteitä ja oppii loogisen päättelyn alkeita.¹⁹ Nämä ajattelun ja käsityskyvyn muutokset mahdollistavat yhä vaikeampien ja moniselitteisempien asioiden hahmottamisen ja pohtimisen. Nuori ymmärtää ja arvioi entistä paremmin tieteellisiä teorioita, minäkäsitystään ja jumalakäsitystään sekä rakentaa ja muovaa omaa maailmankuvaansa.

Edellä esiteltyt kognitiiviset muutokset luovat yhdessä lapsuuden kehityksen kanssa perustaa nuoruudessa tapahtuvalle oman identiteetin etsinnälle.²⁰ Tällä identiteettikehityksellä tarkoitetaan sitä, että ihminen etsii ja määrittää omaa yksilöllistä persoonaansa eli sitä, kuka ”minä” on, ja mikä on ”minän” tarkoitus.²¹ Tässä Eriksonin teorian kuvaamassa identiteettitaistelussa on kyse siitä, että lapsuudessa saavutettua identiteettiperustaa muovataan, vahvistetaan, kyseenalaistetaan, kehitetään ja täydennetään saavutettuja kognitiivisia taitoja hyödyntäen.²²

Nuoruuden identiteetin rakentamiseen vaikuttavat lapsuuden kokemusten lisäksi myös perimä, elinympäristö ja nuoren tekemät valinnat.²³ Eriksonin

¹⁵ Aaltonen ym. 2003, 59–60; Elkind 1974, 97–103; Piaget & Inhelder 1966, 126–127.

¹⁶ Piaget & Inhelder 1966, 126–127, 143–145.

¹⁷ Aaltonen ym. 2003, 62–68; Pirinen 1983, 56–58.

¹⁸ Aaltonen ym. 2003, 61; Piaget & Inhelder 1966, 126.

¹⁹ Elkind 1974, 52–56, 97–103; Piaget & Inhelder 1966, 127–128, 131, 135, 139.

²⁰ Aaltonen ym. 2003, 61, 76–77; Piaget & Inhelder 1966, 143–145.

²¹ Aaltonen ym. 2003, 74; Pirinen 1983, 85–86.

²² Elkind 1974, 97–103; Erikson 1962, 249–250; Piaget & Inhelder 1966, 126–127; Pirinen 1983, 56–58, 90–95.

²³ Aaltonen ym. 2003, 75–76; Pirinen 1983, 95.

mukaan nuori määrittelee itseään yhtä merkitsevästi kuin lapsi ensimmäisinä elinvuosinaan. Nuori kyseenalaistaa tuttuja rakenteita ja ajatusmalleja, sopeutuu kohtaamiinsa muutoksiin, etsii uusissa tilanteissa itseluottamustaan, tutustuu itseensä ja asettaa itselleen rooliesikuvia tai tavoitteita, joita kohti pyrkii.²⁴ Näin nuoren identiteetti ja persoonallisuus muokkautuvat hiljalleen yksilöllisiksi.

2.2.3. Uskonnolliset muutokset

Nuoruuden psyykkiseen kehitykseen nivoutuvat oleellisesti myös nuoren hengellisessä ja uskonnollisessa elämässä tapahtuvat muutokset. Monissa uskon ja uskonnollisuuden kehitystä kuvaavissa teorioissa (esim. Fowler, 1981; Vergote, 1970) onkin kuvattu nuoruusikä uskonnollisesti herkäksi kaudeksi. Nuoruuden kognitiiviset muutokset mahdollistavat abstraktien asioiden aiempaa syvällisemmän käsittämisen, jolloin on mahdollista ymmärtää esimerkiksi Jumala aiempaa abstraktimpana olentona. Identiteetin muodostamisen prosessi puolestaan ohjaa nuorta pohtimaan omaa uskoa ja elämäntätömustaan.²⁵ Esimerkiksi James W. Fowler esittää uskon kehityksen teoriassaan, että nuoret ovat uskon synteettis-sovinnaisessa vaiheessa, jossa pitkälti toisten ihmisten määrittämä usko tarjoaa tasapainoisen perustan identiteetille. Tämä perusta auttaa nuorta luomaan johdonmukaisen kokonaiskuvan saamastaan informaatiosta, kohtaamistaan arvokäsityksistä ja kokemuksistaan.²⁶

Nuoruuden uskonnollisessa heräämisessä on tavallista, että lapsuudenkodista saadut uskon ja uskonnollisuuden mallit kyseenalaistetaan ja omaa suhdetta uskontoon määritetään itsenäisesti. Perheen välittämä uskonnollisuus ei kuitenkaan ole merkityksetöntä tässä pohdinnassa, vaan useimmiten perheen uskonnollisuus nimenomaan määrittää sitä, millaiseksi nuoren oma uskonnollisuus muodostuu: uskonnollisessa perheessä kasvaneet nuoret ovat todennäköisemmin myös itse uskonnollisia aikuisina.²⁷ Riippumatta perhetaustasta nuoret usein epäilevät ja kyseenalaistavat uskonnollisia opinkappaleita ja uskon perustotuuksia. Nuoret siis saattavat etsiä vastauksia ristiriitöihin yli-inhimillisen ja havaitun tai tieteen esittämän todellisuuden välillä, pyrkii löytämään uskonnon takana olevan totuuden ja yrittää ymmärtää maailmaa ja uskontoa paremmin.²⁸ Myös rippikoulun käyminen ajoittuu tähän

²⁴ Aaltonen ym. 2003, 77–78, 82–84; Erikson 1962, 249; Pirinen 1983, 90–98.

²⁵ Oikarinen 1993, 80–83; Räsänen 2004, 105–106.

²⁶ Oikarinen 1993, 80–81, 84; Pirinen 1983, 67–68.

²⁷ Pirinen 1983, 62–63; Räsänen 2004, 118–123.

²⁸ Pirinen 1983, 65–66; Räsänen 2004, 106–108, 114–118.

uskonnollisesti herkkään ihmiselämän ajanjaksoon. Se saattaa osaltaan tukea nuorten uskonasioiden pohdintaa, omien uskonnollisten päätösten tekemistä ja oman persoonallisuuden ja maailmankatsomuksen jäsentämistä.

2.2.4. Sosiaaliset muutokset

Nuoruudessa tapahtuvat sosiaaliset muutokset ovat hyvin kiinteässä yhteydessä identiteettikehityksen kanssa.²⁹ Identiteetin muotoutuminen ikään kuin vaatii muutosta myös sosiaalisissa suhteissa. Nuoruuden alkaessa ihmisen elämänpiiri onkin laajentunut kodin ulkopuolelle omiin vertaisryhmiin³⁰, mediaan ja muuhun ympäröivään yhteiskuntaan.³¹ Nuorta alkaa myös entistä enemmän kiinnostaa se, miten muut ihmiset näkevät hänet. Tämä kiinnostus ohjaa ihmistä peilaamaan itseään muihin ja tulkitsemaan ympäristöstään saamaansa palautetta. Tämän perusteella nuori taas muokkaa omaa käyttäytymistään ja luo identiteettiään.³² Tätä prosessia kutsutaan sosiaalistumiseksi. Siinä nuori omaksuu sosiaalisten ryhmiensä – koko yhteiskunnan, oman harrastus- ja kaveripiirin tai vaikkapa koululuokan – arvot, normit ja käyttäytymismallit sekä toimii niiden mukaan.³³

Tämän sosiaalistumisen lisäksi nuoren ihmissuhteissa tapahtuu muitakin muutoksia. Erityisesti suhteet vanhempiin ja kavereihin muuttuvat. Ystävästä ja kaveriporukasta tulee nuorelle yhä tärkeämpiä, ja heihin samaistutaan yhä enemmän. Samaan aikaan nuori muuttuu puolestaan eriytyneemmäksi suhteessaan kasvattajiinsa.³⁴

Oman itsen löytämiseksi nuoren on irtauduttava vanhemmistaan ja lapsuudenperheestään, jotka ovat lapsuudessa olleet keskeisimmässä osassa ihmisen sosiaalista verkostoa. Nuoren kehitystehtävänä on itsenäistyä vanhemmista riippumattomaksi yksilöksi, vaikka samaan aikaan vanhempien odotetaan olevan myös nuoren tukena ja antavan tälle hyväksyntää.³⁵ Irrottautumista kodista tehdään aluksi rakentamalla omaa vanhemmista riippumatonta ajatusmaailmaa ja vaatimalla vapauksia sekä myöhemmin nuoruudessa muuttamalla pois lapsuudenkodista omaan talouteen.³⁶

²⁹ Aaltonen ym. 2003, 85–86; Raitanen 2001, 206.

³⁰ Salmivalli 2008, 15–16.

³¹ Aaltonen ym. 2003, 91–92, 96–102; Salmivalli 2008, 15–16.

³² Aaltonen ym. 2003, 85–88; Elkind 1974, 87–93.

³³ Aaltonen ym. 2003, 87; Geels & Wikström 2009, 56–57, 64, 75–78.

³⁴ Aaltonen ym. 2003, 78; Joronen 2005, 35; Pirinen 1983, 58; Raitanen 2001, 209–210.

³⁵ Aaltonen ym. 2003, 78, 93, 102–102; Alanen 2001, 164, 169; Pirinen 1983, 58, 95–97; Raitanen 2001, 209–210, 213.

³⁶ Pirinen 1983, 95–96; Raitanen 2001, 200–203.

Samaan aikaan perheestä irrottautumisen kanssa nuori sitoutuu entistä tiiviimmin tärkeimpiin ystäviinsä. Aiemmasta monien ja epävakaiden toverisuhteiden joukosta jalostuu nuoruuden alkupuolella yhden tai muutaman parhaan ja läheisen ystävän ryhmä. Nämä ystävyysuhteet ovat hyvin syviä, lämpimiä ja luottamuksellisia. Tästä syystä ystävyysuhteet ovat myös suuria vaikuttajia nuoren omalle identiteetille ja persoonallisuudelle sekä katsomuksille. Omaa persoonaa ja elämäkatsomusta koostetaan ja muokataan ystävien kanssa.³⁷

Läheisimpien ystävien lisäksi nuorella on usein myös joukko muita kavereita. Heidän kanssaan ei kuitenkaan olla yhtä läheisiä ja jaeta samalla tavalla asioita kuin tärkeimpien ystävien kanssa tehdään. Silti kaveripiiri on nuorelle tärkeä ja sen kanssa halutaan kokea yhteenkuuluvuutta, johon kuuluu myös tarve hyväksytyksi tulemisesta. Nuori hakee kaveripiiristään hyväksyntää ja pyrkii heidän kanssaan yhteenkuuluvuuteen. Samoin hän tekee muissakin ryhmissä, joihin hän kuuluu, kuten koululuokassa ja harrastusryhmässä.³⁸ Vaikka nuoruudessa vertaissuhteet koetaan hyvin tärkeiksi, nuorten keskinäisissä suhteissa saattaa joskus tapahtua myös etääntymistä ja irtautumista. Syynä ystävysten eroon voi olla esimerkiksi muutto toiselle paikkakunnalle, erilaisuus, konfliktit, uusien ystävien löytyminen tai ystävysten erilaiset valinnat ja kiinnostukset.

2.3. Nuoruuden haasteet

Nuoruus koetaan usein melko haastavana aikakautena. Elämässä tapahtuvat muutokset sekä tulevaisuuden avoimuus ja menneisyyden muistot saattavat johtaa siihen, että nuori kokee monenlaista elämisen vaikeutta elämän eri osa-alueilla. Nuoren matka kohti aikuisuutta ei aina välttämättä ole myönteistä etenemistä ja kehittymistä kohti parempaa, vaan elämään kuuluu joskus myös vaikeuksia, ahdistusta ja epävarmuutta. Nuoren elämää haastavat yhtäältä nuoruuden muutokset ja jo nuoren elämänvaihe sinällään sekä toisaalta sellaiset asiat ja tapahtumat, joita ihminen voi kohdata missä tahansa elämänsä vaiheessa.

Johan Cullberg on jaotellut³⁹ ihmiselämän kriisivaiheet kehityskriiseihin ja traumaattisiin kriiseihin. Cullbergin mukaan kehityskriisiä läpikäyvä ihminen

³⁷ Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2003, 91–94; Pirinen 1983, 59; Salmivalli 2008, 35–38.

³⁸ Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2003, 91–94, 96; Elkind 1974, 88–89; Salmivalli 2008, 25–29, 32–33, 43–45.

³⁹ Johan Cullbergin jaottelu Anton Geelsin ja Owe Wikströmin mukaan kirjasta ”Uskonollinen ihminen” (Geels & Wikström 2009, 328–359). Jaottelu perustuu Cullbergin kirjoihin ”Kris och utveckling” (1975/2006) ja ”Dynamisk psykiatri” (1999).

muovaa itseään ja elämäänsä voimakkaasti uudelleen. Tällä tavoin ihminen toimii myös nuoruudessaan, kun hän määrittää omalle elämälleen ja tulevaisuudelleen suuntaa sekä kohtaa aikuisuutta kohti vieviä muutoksia. Nuoruus luetaankin yhdeksi elämän suurista kehityskriiseistä. Usein ihminen selviää kehityskriisinsä haasteista varsin hyvin, mutta joskus niistä saattaa tulla ihmiselämään merkittävästi vaikuttavia asioita.⁴⁰ Kehityskriisien lisäksi ihminen saattaa kohdata nuoruudessaan – kuten missä tahansa muussakin vaiheessa elämää – äkillisiä tapahtumia, joiden takia hän kokee itsensä uhatuksi, turvattomaksi tai loukatuksi. Tällöin hän saattaa esimerkiksi menettää tai olla vaarassa menettää jotakin. Tällaisista tilanteista Cullberg käyttää nimitystä traumaattinen kriisi. Ne johtuvat kehityskriiseistä poiketen yksilön ulkopuolella tapahtuvista asioista, ja aiheuttavat jonkinlaisen ulkoisen muutoksen ihmisen elämässä.⁴¹ Seuraavassa esittelen erilaisia niin kehityskriisiin kuin traumaattisen kriisiinkin tuottamia haasteita, joita nuoret voivat elämässään kohdata. On myös syytä pitää mielessä, että jotkin näistä haasteista identifioituvat ja niistä on löydettävissä tunnusmerkkejä niin nuoren kehityskriisiin kuin traumaattiseen kriisiinkin. Kriisijako ei siis aina ole täysin itsestään selvä.

Nuoruudessa tapahtuvat fyysiset muutokset aiheuttavat nuorelle paineen sopeutua kehon muutoksiin ja hyväksyä ulkonäkönsä muutokset. Kuitenkin kulttuuri ja erityisesti media välittävät samaan aikaan nuorelle tietynlaisia hyväksyttävän ulkonäön kriteereitä ja ihanteita. Esimerkiksi tytöiltä odotetaan usein hoikkuutta ja naisellisuutta, kun taas poikien odotetaan olevan urheilullisia ja lihaksikkaita. Tietynlaista pukeutumista tai vähintäänkin riittävää hygieniatasoa taas odotetaan molemmilta sukupuolilta. Nämä ympäristöstä tulevat ulkonäköodotukset ja -ihanteet voivat aiheuttaa nuorelle paineita siitä, miltä hänen pitäisi näyttää.⁴² Tyypillisesti nuori kiinnittääkin entistä enemmän huomiota omaan ulkonäköönsä. Mikäli nuori huomaa, ettei hän täytä ulkonäköodotuksia, näistä ihanteista saattaa aiheutua tyytymättömyyttä omaan kehoon sekä naisilla laihdutusintoa ja miehillä lihasten kasvatusta. Nämä taas saattavat pahimmillaan kumuloitua itsetunto-ongelmiksi tai syömishäiriöiksi.⁴³

⁴⁰ Aaltonen ym. 2003, 14; Geels & Wikström 2009, 328, 332–333; Soisalo 2012, 161.

⁴¹ Geels & Wikström 2009, 328–330; Soisalo 2012, 157–161.

⁴² Joronen 2005, 15–16; Pirinen 1983, 95–97, 102–103.

⁴³ Aaltonen ym. 2003, 134, 139; Elkind 1974, 100; Joronen 2005, 15–16; Marttunen 2008, 138–140; Soisalo 2012, 332–335.

Samaan aikaan ulkonäköpaineiden kanssa nuori kamppailee myös muunlaisten odotusten täyttämisen kanssa. Nuoren elämänpiirissä sekä koulu että harrastukset alkavat nimittäin vaatia yhä enemmän työtä ja sitoutumista. Tämä taas saattaa aiheuttaa nuorelle stressiä, ahdistusta ja pelkoa epäonnistumisesta sekä tavoitteiden saavuttamiseen liittyviä suorituspaineita.⁴⁴ Koulunkäynnin kohdalla suoriutumispaineita lisää lähestyvä peruskoulun päättyminen ja toisen asteen koulutukseen hakeutuminen. Nuorta saattaa stressata esimerkiksi arvosanojen riittävyys, valintamahdollisuuksien avoimuus ja omaan valintaan liittyvä epävarmuus.⁴⁵ Harrastusten osalta suorituspainet taas saattavat kummuta suuremmasta sitoutumisen vaatimuksesta, harjoitusmäärien kasvusta ja asetetuista tavoitteista menestymisen suhteen.⁴⁶ Esimerkiksi nuorten liikunta on usein kilpailutoimintaa, jolloin myös yksilölle asetetut vaatimukset ovat sen mukaisia.

Nuoruuden fyysiseen kehitykseen ja sen kanssa samanaikaiseen identiteetin rakentumiseen liittyy myös oman seksuaalisuuden herääminen ja määrittely. Nuori oppii tiedostamaan itsestään seksuaalisia taipumuksia samaan aikaan, kun ympärillä oleva maailma välittää hänelle tietoa seksuaalisuuden moninaisuudesta. Tämä seksuaalisuuden ja sukupuoli-identiteetin pohdinta saattaa aiheuttaa nuorelle ajoittain hämmennystä, erilaisuuden tunnetta tai kokemusta torjutuksi tulemisesta.⁴⁷ Sen lisäksi, että nuori määrittelee omaa suuntautumistaan, nuoruudessa usein myös koetaan ensimmäisiä ihastumisia, kiinnostutaan toisista ihmisistä uudella tavalla ja ehkä myös otetaan seurustelun ensiaskelia. Nämä asiat pitävät sisällään sekä onnellisuuden että pettymyksen ja epävarmuuden tunteita. Nuori saattaa kokea sekä sydänsuruja että rakastumisen tunteita.⁴⁸

Nuoruuden sosiaalisissa muutoksissa voimistuneet suhteet omaan vertaisryhmään ja ystävien sekä näiden suhteiden tärkeys tekevät nuoresta melko haavoittuvaisen läheisten ihmistensä parissa. Nuorten väliset ihmissuhteet – ystävytydet, kavereudet tai seurustelusuhteet – eivät nimittäin ole turvassa konfliktien ja ongelmien mahdollisuudelta. Riidat, luottamuksen menettäminen sekä ulkopuolelle jääminen tai kiusatuksi tuleminen ovat esimerkkejä sosiaalisista ongelmista, joita nuori voi kohdata. Nämä ihmissuhdehaasteet saattavatkin

⁴⁴ Aaltonen ym. 2003, 325–326; Joronen 2005, 37; Pirinen 1983, 57, 99.

⁴⁵ Aaltonen ym. 2003, 177; Elkind 1974, 100; Paananen 2008, 28–30; Pirinen 1983, 57, 75–76, 96, 99, 194–195.

⁴⁶ Elkind 1974, 100, 102; Paananen 2008, 30–32; Pirinen 1983, 72–73.

⁴⁷ Aaltonen ym. 2003, 160–162; Aho & Jokela 2008, 105–109, 122–125; Pirinen 1983, 59–61, 96; Soisalo 2012, 235.

⁴⁸ Aaltonen ym. 2003, 160–162, 171, 173–174; Elkind 1974, 89; Soisalo 2012, 52–54, 66–67.

muodostua erityisen kuormittaviksi, jos nuoruuden peilisuhteet aiheuttavat ulkopuolisuuden, riittämättömyyden, vääränlaisuuden ja loukatuksi tai petetyksi tulemisen kokemuksia.⁴⁹

Edellä on jo eri yhteyksissä tullut esille, että nuori saattaa kokea vastoinikäymisiä ja epäonnistumisia sekä ulkopuolisuuden ja riittämättömyyden tunteita monista syistä. Nämä tunteet ja kokemukset lisäävät nuoren pahaa oloa ja saattavat vaikuttaa nuoren muodostumassa olevaan itsevarmuuteen, itsetuntoon ja minäkuvaan. Jatkuvasti kielteistä palautetta ympäristöstään saavalla nuorella onkin todettu usein olevan huonompi itsetunto ja kielteisempi kuva itsestä kuin nuorella, jonka saama palaute on pääosin myönteistä.⁵⁰ Itsetunto-ongelmat taas ovat usein yhteydessä muun muassa ahdistukseen ja masennukseen.⁵¹

Nuoruudessa koettu paha olo, huono itsetunto, ahdistus ja masennus taas puolestaan kumuloituvat helposti riskikäyttäytymiseen. Tällä tarkoitetaan itsetuhoisuutta ja päihteiden käyttöä tai kokeilua. Nuorten sosiaalinen ja psyykinen huonovointisuus saattaa siis johtaa itsen satuttamiseen esimerkiksi viiltelemällä tai muulla kivun tuottamistavalla sekä itsemurha-ajatuksilla ja -yrityksillä.⁵² Myös päihteiden käyttö saattaa kertoa nuoren psyykkisistä ongelmista, mutta satunnainen kokeilu liittyy usein myös itsenäisyyden etsimiseen sekä sosiaaliseen ryhmäpaineeseen ja yhteenkuuluvuuden hakemiseen vertaisryhmässä.⁵³

Nuoruuden hengellinen kehitys ja rippikoulun käyminen puolestaan haastavat nuoren pohtimaan hengellisiä ja eettisiä kysymyksiä. Nuorella saattaa olla aiemman elämänsä ajalta joitakin hengellisiä kokemuksia, joiden merkitystä ja tulkintaa hän etsii. Saattaa esimerkiksi olla, että nuori muistaa nähneensä tai kokeneensa enkelin, Jumalan tai jonkin muun hengellisen olennon läsnäoloa. Voi myös olla, että rippikoulun aikana nuorella herää joitakin uskonnollisia tuntemuksia tai hän alkaa pitää kristinuskon asioita mahdollisina totuuksina. Tällöin nuori saattaa päätyä hämmentyneeseen tilaan vakaumuksensa sekä maailmankuvansa ja -katsomuksensa suhteen tai hän pyrkii tosissaan etsimään

⁴⁹ Elkind 1974, 88–89; Pirinen 1983, 58–59; Pruuki 2008, 90–97; Salmivalli 1998, 29–34, 113–116; Salmivalli 2008, 25–28, 39–41, 43–46, 52–54; Suni & Virtanen 2008, 78–79, 82–85.

⁵⁰ Aalto 2003, 5; Aaltonen ym. 2003, 82–84, 154–155, 249–252, 258–260; Elkind 1974, 100–101; Pirinen 1983, 91–92, 102–103; Salmivalli 1998, 113; Salmivalli 2008, 44–50, 52.

⁵¹ Aaltonen ym. 2003, 258–260, 264–267; Ellonen 2008, 23; Sääski 2008, 181–188.

⁵² Aaltonen ym. 2003, 258, 279–280; Joronen 2005, 16–20; Marttuen 2008, 135–138, 140–144; Soisalo 2012, 277–280.

⁵³ Aaltonen ym. 2003, 284–286, 295–296; Elkind 1974, 99–100; Joronen 2005, 20; Kinnunen 2008, 54–55; Lusikka 2008, 165–166, 170–171; Pirinen 1983, 100–101.

oman elämänsä ja koko maailman tarkoitusta.⁵⁴ Hengellinen herääminen ja perimmäisten totuuksien etsintä ovatkin keskeinen osa identiteetin muodostusta ja näin myös keskeinen osa aikuistumista.⁵⁵

Edellä kuvattu hengellinen pohdinta sisältää myös tietyn tulevaisuuskuvan muodostamista. Uskonnon parissa nuori voi omaksua uskonnon välittämän tulevaisuuskäsityksen esimerkiksi luottamalla siihen, että kuoleman jälkeen on elämää, tai että maailma tuhoutuu tietyllä tavalla.⁵⁶ Myös sekulaarimman elämän alueella nuori joutuu pohtimaan tulevaisuutta, kun aikuisuuteen orientoituminen lähestyy nuoren elämänvaiheessa. Nuoruudessa onkin tyypillistä haaveilla ja kuvitella omaa tulevaisuuttaan sekä siihen mahdollisesti kuuluvaa ammattia, perhettä ja elämäntapaa. Ajatus tulevaisuudesta ja sen suunnitelmasta saattaa tuntua nuoresta myös ahdistavalta ja pelottavalta. Nuoren on rakennettava oma tulevaisuutensa itse, ja epävarmuus sen suhteen ei ole epätavallista. Toisaalta nuoren tulevaisuuden pelko saattaa joskus liittyä myös globaalimpiin asioihin kuten ilmastomuutokseen tai poliittiseen tilanteeseen.⁵⁷

Yksi tavallisimmista traumaattisiin kriiseihin luokiteltavista ihmiselämän tapahtumista on läheisen ihmisen kuolema. Tavallisimmin nuoren lähipiiristä kuolevat isovanhemmat, mutta joskus nuori saattaa menettää myös oman vanhempansa, sisaruksensa, ystävänsä tai muun ikätoverinsa.⁵⁸ Tämänkaltaisen menetyksen uhka saattaa nostaa psyykkisen kriisin nuoren elämään myös silloin, kun joku nuoren lähipiiristä sairastuu vakavasti fyysiseen tai psyykkiseen sairauteen. Nuori pelkää sekä menettävänsä ihmisen että hänen kanssaan jaetun ihmissuhteen.⁵⁹ Lisäksi on myös mahdollista, että nuori itse on vakavasti sairas ja joutuu valmistautumaan omaan kuolemaansa sekä suremaan sitä.⁶⁰

Myös kiusaamiskokemukset aiheuttavat nuorelle ulkoapäin tulevan uhan, jota nuori ei itse pysty kontrolloimaan. Kiusaamisen tavasta riippuen nuorta saattaa uhata fyysinen tai psyykkinen väkivalta sekä sosiaalinen uhka ryhmän ulkopuolelle joutumisesta. Kiusaaminen voi johtaa myös loukatuksi tulemiseen, yksinäisyyteen ja ulkopuolisuuden tunteen kokemiseen.⁶¹ Kiusattu nuori menettää

⁵⁴ Elkind 1974, 91; Paananen 2008, 32–35; Pirinen 1983, 94–95, 103, 256–265, 270–275, 285–288.

⁵⁵ Fowler 1981, 172–173 Oikarisen 1993, 80–81 mukaan; Pirinen 1983, 94–95.

⁵⁶ Aalto 2003, 16; Elkind 1974, 101–102; Pirinen 1983, 103, 265–270; Raitanen 2001, 200, 206.

⁵⁷ Aalto 2003, 15–18, 51–58; Pirinen 1983, 91, 100, 103.

⁵⁸ Eho 2008, 223–231; Poijula 2002, 18–26, 70–74, 141–142, 146–166; Soisalo 2012, 160–161.

⁵⁹ Eho 2008, 223–225; Poijula 2002, 78–80, 141–166; Solantausta 2008, 203, 208–209.

⁶⁰ Eho 2008, 219–223.

⁶¹ Aalto 2003, 6, 8–9, 44–47; Salmivalli 1998, 29–39, 113–116; Suni & Virtanen 2008, 84–85.

myös kehitysvaiheelleen tärkeän sosiaalisen ympäristön, johon hän haluaisi kuulua, ja jonka pitäisi tarjota hänelle identiteettikehityksen peili.

Kiusaamisen uhrin lisäksi myös kiusaaja saattaa saada osakseen joitakin seurauksia. Esimerkiksi koulukiusaamisen havaitseminen saattaa johtaa erilaisiin toimenpiteisiin sen lopettamiseksi ja kiusaamisen päätyttyä kiusaaja voi myös itse potea huonoa omaatuntoa pahan tekemisestä toiselle ihmiselle. On myös todettu (Pörhölä 2006), että kiusaajilla on usein ongelmia vertaissuhteissaan. Kiusaamisen lisäksi nuoret voivat kokea omantunnon soimauksia myös muusta toisen ihmisen vahingoittamisesta. Nuori on saattanut esimerkiksi varastaa toisen ihmisen tai yhteisön omaisuutta, osallistua tappeluihin ja pahoinpitelyihin tai olla osallisena aiheuttamassa vaikkapa liikenneonnettomuutta.⁶²

Vaikka aiemmin onkin korostettu nuoren itsenäistymistä ja irtautumista lapsuuden perheestä ja vanhemmista tärkeänä aikuistumisen kehitystehtävänä, perhe on silti yksi tärkeimmistä nuoren elämänpiireistä ja sosiaalisista verkostoista. Siksi kaikki muutokset perheyhteisössä ja perheen pahoinvointi vaikuttavat nuoreen riippumatta siitä, johtuuko muutos läheisen ihmisen kuolemasta, sairastumisesta tai vanhempien avioerosta ja sen mahdollisuudesta. Vanhempien ero voi joissakin tilanteissa olla myös helpotus, kun jatkuva riitely loppuu, mutta useimmiten voisi sanoa, että perhepiirissä tapahtuva muutos tuottaa nuoren elämään uuden tilanteen, johon hänen ja koko perheen tulee sopeutua.⁶³

Nuorta saattaa myös vaivata muut perheen piirissä tapahtuvat asiat. Esimerkiksi perheenjäsenten päihdeongelmat ja heidän väkivaltainen käyttäytymisensä vaikuttavat väistämättä nuoreen, hänen saamaansa esimerkkiin ja koko hyvinvointiin. Perheenjäsenten päihdeongelmat ja perheen piirissä koettu tai nähty laiminlyönti tai fyysinen pahoinpitely ovat usein – vaikkakaan eivät aina – yhteydessä toisiinsa. Näiden perheväkivallan muotojen lisäksi perheessä voi esiintyä psyykkistä väkivaltaa ja hyväksikäyttöä, joka voi olla niin seksuaalista, psyykkistä tai taloudellista, ja jota voi esiintyä myös perheen ulkopuolella. Perheen piirissä olevat ongelmat aiheuttavat nuorella helposti pahoinvointia, turvattomuutta ja psyykkisiä ongelmia. Myös huoli, pelko ja erilaiset uhkakuvat

⁶² Ellonen 2008, 25–27; Pörhölä 2008, 95–97.

⁶³ Esko 2008, 61–62, 66–67, 69–71; Joronen 2005, 28, 32; Lepistö 2010, 21; Pirinen 1983, 100–101, 104.

saattavat altistaa nuorta muille vaikeuksille, kun hän ei saakaan aikuistua turvallisessa ympäristössä.⁶⁴

Tässä luvussa on esitelty nuoruuden muutoksia ja sen haasteita. Nuoruuden muutokset ja kokemukset asettuvat limittäin ja vaikuttavat yksilöllisesti kunkin nuoren kohdalla. Ei siis voida sanoa, että kaikki haasteet, joita nuori kohtaa aikuistuessaan, aiheuttaisivat jokaiselle nuorelle samoja asioita. Jokainen nuori reagoi ja vastaa kohtaamiinsa haasteisiin omalla tavallaan, omasta kontekstistaan ja elämästään käsin. Vaikka tutkimuksen kentällä on voitu havaita tiettyjä kehityslinjoja haasteiden seurauksina, on huomioitava, että nuoren selviytymiseen ja oireiluun vaikuttaa koko elämän kokonaisuus, joka voi joko tukea selviytymistä tai vaihtoehtoisesti vaikeuttaa sitä.

⁶⁴ Aho & Jokela 2008, 125–128; Esko 2008, 67–69; Kasari 2008, 151–154; Lepistö 2010, 21–27; Lusikka 2008, 174–176; Soisalo 2012, 170–173, 180, 182–183, 192, 202, 205.

3. Isokset – keitä he ovat?

3.1. Isokset rippikoulussa

3.1.1. Rooli ja tehtävät

Isosia työskentelee lähes kaikissa Suomen evankelisluterilaisten seurakuntien ja järjestöjen rippikouluissa. Eurooppalaisesti katsottuna isokset ovat erityisesti suomalaisen rippikoulun ominaispiirre, joka on syntynyt ja alkanut kehittyä 1930-luvun lopulla yhdessä leirimuotoisen rippikoulun kanssa. Käytännöstä havaitut hyvät kokemukset ovat vuosien saatossa johtaneet isosten aseman vakiintumiseen koko kirkossa ja sen rippikouluissa. Isosia ja rippikoulua koskevissa tutkimuksissa (esim. Niemelä 2007) on myös todettu, että isokset ovat yksi suurimmista syistä rippikoulun onnistumiseen ja rippikoulussa koettuun tyytyväisyyteen Suomessa.⁶⁵

Keitä isokset sitten ovat? Suomen evankelisluterilaisen kirkon Aamenesta öylättiin –sanasto määrittelee isosen seuraavalla tavalla: ”Isonen tarkoittaa rippikoulun ryhmänohjaajaa. Isokset ovat rippikoululaisia vuoden tai pari vanhempia nuoria, jotka ovat saaneet tehtävänsä valmennuksen seurakunnassa”.⁶⁶ Isonen on siis konfirmoitu nuori, joka on osallistunut seurakunnan järjestämään isoskoulutukseen ja tullut valituksi rippikoulun isosryhmään, joka tavallisesti muodostuu kuudesta isosesta. Isoskoulutuksessa tälle useimmiten 16–17-vuotiaalle nuorelle on annettu valmiuksia hoitaa tiettyjä tehtäviä seurakunnan järjestämissä rippikouluissa.⁶⁷ Nämä isosille annetut tehtävät vaihtelevat ja ovat vaihdelleet seurakunnittain, rippikouluittain ja aikakausittain koko isosten historian ajan.⁶⁸

Tehtävien paikallisesta ja ajallisesta varioinnista huolimatta jotkin tehtävät näyttävät vakiintuneen isosten hoidettavaksi ja tehtäväksi. Näitä ovat esimerkiksi oman pienryhmän johtaminen ja ohjaaminen, iltaohjelmien suunnittelu ja toteutus, raamatturyhmien pitäminen ja järjestyksen säilyttäminen. Usein myös rippikoululaisiin tutustumista ja heidän kanssaan ystävystymistä on pidetty isoselle luontevana ja tärkeänä tehtävänä.⁶⁹

⁶⁵ Innanen & Krupka 2010, 233; Niemelä 2007, 52–53, 55, 117; Niemelä & Porkka 2015, 224, 230; Porkka 2004, 7–8; Sopivan kokoinen iso 2004, 130.

⁶⁶ ”Isonen”. Aamenesta öylättiin: kirkon sanasto. <www.evl.fi/sanasto>. 16.3.2017.

⁶⁷ Innanen, Niemelä & Porkka 2010, 153, 155–156; Niemelä & Porkka 2015, 230; Porkka 2004, 59–60, 69.

⁶⁸ Porkka 2004, 7–12, 16; Sopivan kokoinen iso 2004, 131.

⁶⁹ Porkka 2004, 8–9.

Jouko Porkkan 2000-luvun alussa tekemä isostoiminnan kartoitustutkimus määrittä seurakuntien isostoiminnasta vastaavien työntekijöiden näkemystä isosten tehtävistä. Sen mukaan iltaohjelmien suunnittelu ja toteutus, pienryhmien ohjaus, raamatturyhmät, hartauksien suunnittelu ja pitäminen sekä vapaa-ajan suunnittelu ja ohjaaminen olivat isosille useimmiten annettuja tehtäviä. Niitä myös pidettiin isosten tärkeimpinä tehtävinä.⁷⁰ Nämä edellä kuvatut isosten tehtävät näyttävät olevan yhteydessä myös isosten alarooleihin, joita Anitta Kuusinen määritteli pro gradu-tutkielmassaan vuonna 1999. Kuusisen mukaan isonen on rippikoulussa välittäjän, hengenluojan ja työnjakajan sekä rippikoululaisille esikuvan, kaverin ja luottohenkilön rooleissa.⁷¹

Työnjakajan alarooli näkyy isosen tehtävissä siten, että isosille on annettu vastuutehtäviä opetuksesta, ohjelmasta ja järjestyksen ylläpitämisessä.⁷² Isot vastaavat esimerkiksi iltaohjelmasta, hartauksista, pienryhmätunneista tai raamattutunneista ja vapaa-ajan toiminnan suunnittelusta sekä valvovat rippikoulun sääntöjen noudattamista ja yleistä järjestystä.⁷³ Tällöin aikuiset työntekijät eivät järjestä kaikkea rippikoulun toimintaa, vaan isot jakavat tätä työtä heidän kanssaan mahdollistaen samalla myös erilaisten ja kokemuksellisten opetusmetodien käyttöä. Työnjakajan alarooli luo isosille myös valtaa ja tiettyä auktoriteettiasemaa, joka erottaa heidät rippikoululaisista.⁷⁴

Ikänsä puolesta isonen taas on rippikoululaisen vertaisryhmään kuuluva, hieman rippikoululaista vanhempi nuori. Tästä syystä on helppoa ymmärtää, miksi isosten alarooliksi on valikoitunut kaverina ja esikuvana oleminen. Saman ikäisyys mahdollistaa nimittäin kaverisuhteiden luomisen, kun taas muutaman vuoden ikäero mahdollistaa mallina ja samaistumiskohteena olemisen. Näissä alaroleissa isonen on erityisesti silloin, kun hän näyttää esimerkkiä leirielämästä ja uskovasta nuoresta, valvoo ja noudattaa itse yhteisiä sääntöjä, innostaa rippikoululaisia myönteiseen suhtautumiseen rippikoulua ja uskontoa kohtaan tai tutustuu rippikoululaisiin ja keskustelee heidän kanssaan.⁷⁵

⁷⁰ Porkka 2004, 59–60, 62.

⁷¹ Kuusinen 1999, 66, 69–70, 73–75, 94–95; Porkka 2004, 14.

⁷² Kokkonen 2009, 55; Kuusinen 1999, 69–70; Porkka 2004, 14.

⁷³ Chaulagai 2009, 120, 124; Hämäläinen 2009, 95–96; Isoja ihmeitä 2016, 47; Kokkonen 2008, 249; Kuusinen 1999, 31–34, 36; Porkka 2004, 60, 62; Sopivan kokoinen iso 2004, 132.

⁷⁴ Elsenbast, Schweitzer & Ilg 2010, 214–215; Innanen, Niemelä & Porkka 2010, 144, 157; Kuusinen 1999, 61–66, 69–70; Pruuki 2009, 72–76.

⁷⁵ Chaulagai 2009, 124–126; Kokkonen 2009, 48; Kuusinen 1999, 70–72, 75–76, 80; Porkka 2004, 41–42, 60, 62; Suuri ihme 2017, 20.

Isosten tehtävänä on myös huolehtia siitä, että rippikoululaisilla on rippikoulun opiskelun lisäksi mukavaa ja rentoa tekemistä. Tätä tehtävää isokset toteuttavat erityisesti iltaohjelmassa ja vapaa-ajan ohjelman keksimisessä. Näihin liittyy usein sketsejä, leikkejä, lauluja, kilpailuja ja muita yhteishengen ja tunnelman luomisen elementtejä, jotka myös olivat Porkan tutkimuksen mukaan tärkeitä isosen tehtäviä.⁷⁶ Kuusisen määrittelemistä rooleista nämä tehtävät liittyvät isosen hengenluojan rooliin.⁷⁷ Näiltä osin isokset myös luovat rippikoulun ilmapiiriä ja tuovat vastapainoa hengellisten asioiden pohdinnalle ja opiskelulle.

Isosten samanaikainen kaveruus rippikoululaisten kanssa ja työnjakaminen rippikoulun aikuisten työntekijöiden kanssa aiheuttaa isosille eräänlaisen välissä olijan roolin. Isokset voivat siis toimia näiden kahden ryhmän, nuorten rippikoululaisten ja aikuisten työntekijöiden, välittäjinä ja sillanrakentajina. Isokset voivat esimerkiksi toimia viestinviejinä aikuisilta nuorille ja nuorilta aikuisille sekä selittää näiden ryhmien näkökulmia toiselle. Lisäksi he voivat myös lähentää näitä ryhmiä toistensa kanssa esimerkiksi yhteishenkeä luomalla.⁷⁸ Tämän roolin voidaan ajatella näkyvän kaikissa isosten tehtävissä: heille on annettu vastuuta ja valtaa suhteessa rippikoululaisiin, mutta lopullisen vastuun ja vallan rippikoulun asioista kantavat aina aikuiset rippikoulun ohjaajat, kuten nuorisotyönohjaajat, papit ja diakonit.⁷⁹

3.1.2. Isokset rippikoululaisten sielunhoitajina?

Kuusisen mukaan yksi isosen alaroolista on myös luottohenkilönä oleminen.⁸⁰ Juuri tämä alarooli on tämän tutkielman kannalta erityisen mielenkiinnon kohteena. Aiemmissa yhteyksissä (esim. Porkka 2004, *Sopivan kokoinen iso – isostoiminnan linjauksia 2004* ja *Isoja ihmeitä – isostoiminnan linjaus 2016*) tähän liittyvistä isosten tehtävistä ja rooleista on käytetty ”luottohenkilön” lisäksi myös nimitystä ”sielunhoito” tai puhuttu ”luottamuksellisen suhteen synnyttämisestä”.⁸¹ On kuitenkin oleellista pohtia sitä, voidaanko isosten sanoa tekevän sielunhoitoa, ja onko tällainen toiminta edes isosten tehtäviin kuuluvaa.

⁷⁶ Hämäläinen 2009, 95–96, 103–110; Porkka 2004, 60, 62; Pruuki 2009, 70; Sopivan kokoinen iso 2004, 132.

⁷⁷ Kuusinen 1999, 74–75; Porkka 2004, 14.

⁷⁸ Kuusinen 1999, 66–69; Porkka 2004, 14; Tuominen 2009, 149.

⁷⁹ Kuusinen 1999, 61–66; Elämä – Usko – Rukous 2001, 42, 48; Sopivan kokoinen iso 2004, 132–133.

⁸⁰ Kuusinen 1999, 73–74.

⁸¹ Isoja ihmeitä 2016, 47, 63; Porkka 2004, 60, 62; Sopivan kokoinen iso 2004, 131–132.

Jouko Porkan (2004) selvityksen historiakatsaus esittää isosten sielunhoitajan tai muut luottamusta vaativat tehtävät hyvin ristiriitaisessa valossa. Ajasta riippuen toisinaan on painotettu isosten roolia rippikoulun sielunhoidollisen työn kannalta, kun toisinaan taas isosten roolia luottamuksellisissa yhteyksissä on jopa väheksytty. Esimerkiksi 1970-luvulla tiedostettiin isosten mahdollisuus toimia sielunhoitajina, mutta toivottiin, että isokset ohjaisivat rippikoululaisia tällaisissa tilanteissa seurakunnan aikuisten työntekijöiden luo. Vuosituhannen vaihteessa taas isosen sanottiin olevan myös rippikoululaisen sielunhoitaja.⁸² On siis selvää, että isosen toimintakentästä on tiedostettu sielunhoidollisia piirteitä, mutta sielunhoidon asemaan isosten tehtävissä suhtaudutaan silti usein hieman varauksella.

On melko luonnollista, että rippikoululaisten kanssa lähes saman ikäiset isokset, jotka näyttäytyvät rippikoululaisille kavereina ja esikuvina, tuntuvat rippikoululaisista myös helposti lähestyttäviltä ja luotettavilta. Saman ikäisyys aiheuttaa helposti sen, että rippikoululaiset uskovat isosten ymmärtävän heitä ja heidän elämäänsä aikuisia työntekijöitä paremmin. Isoethan jakavat rippikoululaisten kanssa samankaltaista nuoruuden todellisuutta, mihin taas aikuisilla työntekijöillä ei ole samanlaista kosketusta. Lisäksi on mahdollista, että kirkon työntekijä tuntuu liian vaikeasti lähestyttävältä tai oma ongelma tuntuu liian vähäpätöiseltä kerrottavaksi työntekijälle. Nämä ovatkin tavallisia syitä hakeutua maallikkosielunhoitajan luo. Näistä syistä saattaa siis helposti käydä niin, että rippikoululainen haluaa puhua asioistaan nimenomaan isosen kanssa.⁸³

Myös isosten nuoruus ja rippikoululaisten kaverirooli ovat haaste isosten sielunhoidolliselle toiminnalle. Isoet sen enempää kuin rippikoululaisetkaan eivät välttämättä koe luottamuksellista suhdettaan sielunhoitaja–sielunhoidettava-suhteeksi vaan ennemminkin kaverusten väliseksi keskusteluksi. Tällöin on mahdollista, että isonen itse kertoo myös omia asioitaan rippikoululaiselle, jolloin roolit sielunhoitajana ja sielunhoidettavana hämärtyvät. Tällaisessa tilanteessa ollaan melko perimmäisen kysymyksen äärellä: onko luottamuksellinen tilanne sielunhoitoa, jos (maallikko)sielunhoitajan asemassa oleva ei ymmärrä tilanteen sielunhoitoluonnetta? Sielunhoito ei välttämättä ole tällaisessa tilanteessa paras mahdollinen termi. Kirkkolain kommentaarin (Kirkkolainsäädäntö 2008) mukaan

⁸² Porkka 2004, 8–12.

⁸³ Kiiski 2009, 66–67; Kokkonen 2009, 247; Kuusinen 1999, 73–74; Niemistö 2004, 69–70; Sopivan kokoinen iso 2004, 132;

sielunhoitotilanne on sellainen, joka todetaan sielunhoidoksi, tai josta on muuten pääteltävissä sen luottamuksellisuus.⁸⁴ Vaikka isonen huomaisi keskustelun luottamuksellisuuden, ei voida olettaa, että hän osaisi tehdä eron sielunhoidon ja kavereiden välisen luottamusta edellyttävän keskustelun välille. Tällaisen osaamisen olettaminen ei ole mielekästä etenkin sellaisessa tilanteessa, jossa isosille ei ole annettu valmiuksia tilanteen tunnistamiseen ja siinä toimimiseen.

Toinen hyvin perustavanlaatuinen kysymys isosten sielunhoitajuuteen liittyen koskee sielunhoidon määrittelyä. Perinteisesti sielunhoito on nähty nimenomaan kirkon viran, eli papin tai lehtorin, suorittamaksi työksi. Esimerkiksi kirkkolaki ja -järjestys pitävät sielunhoitoa nimenomaan papin työnä. Silti luterilaiseen teologiaan kuuluu myös ajatus yleisestä pappeudesta, jonka mukaan myös maallikot voivat toimia sielunhoitajina.⁸⁵ On myös niin, että sielunhoidon laaja kirjo tekee siitä vaikean määritellä yksiselitteisesti.

Jouko Porkan (2004) tekemässä tutkimuksessa havaittiin, että vain harvat isoskoulutuksesta vastaavat työntekijät mainitsivat sielunhoidon kuuluvan isosten tehtäviin. Lisäksi sitä pidettiin yhtenä vähiten tärkeimmistä isosen tehtävistä.⁸⁶ Porkan tutkimuksen pohjalta tehty *Sopivan kokoinen iso: isostoiminnan linjauksia 2004* antaa tälle tulokselle eräänlaisen selityksen: sen mukaan työntekijät ovat ymmärtäneet, etteivät isosten taidot ja jaksaminen riitä sielunhoitotehtäviin. Lisäksi isosten alaikäisyys ja sitä myötä lyhyempi elämäkokemus asettavat linjausten mukaan omat rajoituksensa isosten sielunhoitajana toimimiseen. Isosille ei siis ole heidän kehitysvaiheeseensa nähden mielekästä antaa liian suurta vastuuta rippikoululaisten ongelmista huolehtimisessa. Näistä syistä linjauksissa todetaankin, että isosen tehtävänä ei ole puuttua rippikoululaisten ongelmiin vaan ennen kaikkea tuoda asia aikuisten työntekijöiden tietoisuuteen.⁸⁷

Linjaus on tällä kohtaa siinä mielessä aivan oikeassa, että sielunhoitajaa tai luottamuksellisten keskustelujen kävijää saattaa uhata uupumus, joka johtuu sielunhoidettavan ongelmien kantamisen prosessista. On esimerkiksi mahdollista, että isosen kuulemat asiat ovat hänelle liian vaikeita käsitellä, ne tulevat liian lähelle omaa elämää tai isonen kokee itsensä auttajana avuttomaksi rippikoululaisten ongelmien edessä. On myös mahdollista, että isosta jää

⁸⁴ Aika puhua – aika vaieta 2009, 14.

⁸⁵ Aika puhua – aika vaieta 2009, 13–15; Kettunen 1997, 46–47, 50–51, 60–61; Mannermaa 1997, 14–18, 26.

⁸⁶ Porkka 2004, 60, 62, 65.

⁸⁷ Sopivan kokoinen iso 2004, 132–133

vaivaamaan rippikoululaisen hänelle kertomat asiat, tai että isonen ei osaa vastata niihin kysymyksiin ja hätään, jonka rippikoululainen hänen kanssaan jakaa.⁸⁸

Edellä mainittuja haasteita, niin uupumusta kuin sielunhoitotilanteen tunnistamisen vaikeutta, voitaisiin ehkäistä kouluttamalla ja antamalla isosille valmiuksia tällaisia tilanteita varten. Kolmas isosen sielunhoitajuuden haaste onkin se, että heitä ei välttämättä kouluteta sielunhoitotehtäviin ollenkaan. Tällöin luottamuksellisen keskustelun tilanne voi olla yllätys isoselle. Koulutuksen avulla isosia voitaisiin valmistaa siihen, mitä luottamuksellisissa keskusteluissa häneltä odotetaan, ja miten hänen tulisi tilanteissa toimia. Isosille voitaisiin myös antaa työkaluja esiin nousevien kysymysten käsittelyyn ja omasta jaksamisesta huolehtimiseen. Myös tilanteisiin liittyvien velvollisuuksien läpikäynti sekä sielunhoitotyön rajojen hahmottaminen ja armollisuus omaa avuttomuutta kohtaan voisivat helpottaa montaa haastetta, joita isokset voivat näissä tilanteissa kohdata.⁸⁹

Siitä huolimatta, että isosten sielunhoitajuudessa on edellisenkaltaisia haasteita, *Elämä – Usko – Rukous: Rippikoulusuunnitelma 2001* ja *Suuri ihme: Rippikoulusuunnitelma 2017* määrittävät rippikoululle tavoitteita ja sisältöjä, joiden mukaan rippikoulussa tulisi huomioida nuorten elämänskysymykset ja nuoruuden todellisuus.⁹⁰ Vaikka suunnitelmat määrittelevätkin rippikoululle vain yleistavoitteita puuttumatta tarkasti yksittäisiin tehtäviin ja niiden tekijöihin, voidaan ajatella, että myös isosten toiminnan tulisi olla yleistavoitteiden suuntaista. Sielunhoidolliset kohtaamiset isosten ja rippikoululaisten välillä voisivat täyttää osaltaan näitä rippikoulusuunnitelmien tavoitteita ja sisältöjä – tai ainakin isokset voisivat olla aikuisten työntekijöiden apuna ja tukena valottamassa nuorten maailmaa, jossa niin rippikoululaiset kuin isokset itsekin elävät.

3.2. Isoskoulutus, tavoitteet ja sisällöt

Isoskoulutuksen alku sijoittuu 1960- ja 1970-luvuille, ja sen synnyn taustalla on rippikoulun muutos kohti leirimuotoa, isoskäytännön mukaantulo leiririppikouluihin ja halu antaa rippikoulujen ryhmänjohtajille tehtäviin valmentavaa koulutusta. Isoskoulutuksen alkuaikoina sen ensisijainen tarkoitus oli ohjata rippikoulun käyneet nuoret seurakuntayhteyteen ja seurakuntavastuuseen. Tuon jälkeen isoskoulutus – tai isostoiminta – ja sen tavoitteet ovat muuttuneet ja

⁸⁸ Kettunen 1997, 67–68; Kiiski 2009, 70, 229–230; Kokkonen 2009, 236, 247; Viika 1997, 366–367.

⁸⁹ Kettunen 1997, 67–68; Kokkonen 2009, 247.

⁹⁰ *Elämä – Usko – Rukous* 2001, 18–21, 23–24; *Suuri ihme* 2017, 16–17, 19, 31, 34–35.

vaihdelleet, laajentuneet ja kehittyneet.⁹¹ Nykyään isoskoulutus onkin yksi evankelisluterilaisten seurakuntien nuorisotyön tärkeimmistä muodoista jopa siinä määrin, että joissakin seurakunnissa se on ainoa rippikoulun jälkeisen nuorisotyön muoto.⁹² Isostoiminnan suosiosta kertonee myös se, että siihen ottaa osaa vuosittain noin kolmasosa konfirmoiduista rippikoululaisista. Erityisesti tytöt ovat kiinnostuneita isostoiminnasta, sillä selkeä enemmistö, noin kaksi kolmesta, koulutukseen osallistuvasta tai isosena toimivasta isosesta on tyttöjä.⁹³

Isoskoulutuksen ja -toiminnan keskeisyys kirkon nuorisotyössä asettaa sille suuria tavoitteita, koska sen kautta tavoitetaan huomattava joukko nuoria rippikoulun jälkeen. Tästä syystä isostoiminnan tavoitteissa painotetaan hyvin usein nuoren omaa hengellistä kasvua ja oman paikan löytämistä seurakunnan piiristä, toisin sanoen siis isostoiminnalla pyritään uskon vahvistamiseen ja seurakuntayhteyden luomiseen.⁹⁴ Ilmeisin isoskoulutuksen tavoite taas on isosten tehtäviin ja toimenkuvaan valmistaminen eli käytännön tietojen ja taitojen antaminen isosena toimimiseen. Isoskoulutuksen tehtävänä on valmentaa isokset niihin tehtäviin, joita he rippikoulussa tekevät tai joita heidän odotetaan tekevän.⁹⁵ Näiden lisäksi isoskoulutukseen sisältyy myös niin kutsuttuja piilotavoitteita, joita voivat olla esimerkiksi oikeanlaiseen uskoon ohjaaminen, kaikenlaisten ylilyöntien ehkäisy ja toivotuksi esikuvaksi ohjaaminen. Piilotavoitteiden lisäksi isoskoulutukseen – kuten muuhunkin koulutukseen – sisältyy myös opettajina toimivien henkilöiden omat tavoitteet.

Isostoiminnan toteuttamisen tavat ja kesto vaihtelevat seurakunnasta riippuen. Isoskoulutusta voidaanakin järjestää esimerkiksi viikoittaisten tapaamisten, erilaisten tapahtumien järjestämisen ja viikonloppuleirien puitteissa sekä osana muuta nuorisotoimintaa. Isostoiminta ei siis ole pelkästään koulumaista tietojen ja taitojen opiskelua, vaan siihen liittyy myös muunlaista oppimista ja kasvamista. Kestonsa puolesta seurakuntien isoskoulutukset eroavat tuntimäärissään ja koulutusvuosien määrässä. Keskimäärin koulutustunteja kertyy viisikymmentä, mutta pienissä seurakunnissa tunteja voi olla huomattavasti

⁹¹ Porkka 2004, 7–8, 10; Sopivan kokoinen iso 2004; Isoja ihmeitä 2016.

⁹² Innanen, Niemelä & Porkka 2010, 144; Isoja ihmeitä 2016, 8–9, 13; Sopivan kokoinen iso 2004, 130.

⁹³ Innanen, Niemelä & Porkka 2010, 144–145; Isoja ihmeitä 2016, 33; Niemelä 2007, 124.

⁹⁴ Innanen, Niemelä & Porkka 2010, 155–156; Isoja ihmeitä 2016, 9, 11, 23–24, 26–27; Porkka 2004, 69–70; Sopivan kokoinen iso 2004, 134–135.

⁹⁵ Innanen, Niemelä & Porkka 2010, 155–156; Isoja ihmeitä 2016, 47–48; Porkka 2004, 69–70; Sopivan kokoinen iso 2004, 134–135.

vähemmän, kun taas vastaavasi suurissa seurakunnissa tunteja voi olla huomattavasti enemmän.⁹⁶

Koulutusvuosien määrät vaihtelevat seurakunnittain: osassa seurakunnissa isokset koulutetaan yhdessä vuodessa, toisissa järjestetään jatkoisokoulutusta jo isosena toimineille, ja kolmansissa koulutusvuosia on useampi.⁹⁷ Noin kolmasosassa rippikouluja on myös käytäntö, että useamman vuoden isosena toimineille nuorille aikuisille on annettu oma erityinen tehtävänsä isosten johtohahmona, jota on saatettu kutsua vaikkapa apuohjaajaksi, isosten isoseksi tai ohjaavaksi isoseksi. Näille nuorille on saatettu järjestää erikseen koulutusta, joka on ikään kuin jatkoa isokoulutukselle.⁹⁸

Isokoulutuksessa käsiteltävät aiheet ja opetussisällöt liittyvät useimmiten leirityöhön, seurakuntaelämään, kristinuskon oppiin sekä nuorten omaan kasvuun kristittyinä. Juuri käytännön tehtäviin, kuten iltaohjelmien toteuttamiseen, vapaa-ajan ohjaamiseen, raamatturyhmien ja hartauksien pitämiseen sekä ryhmänohjaamiseen, liittyvät taidot ovat vahvimmin huomioituja koulutuksen sisältöjä.⁹⁹ Nämä sijoittuvat isostoiminnan sisällöiksi siitä syystä, että koulutuksen tehtävänä ja tavoitteena on antaa isosille valmiudet suoriutua heidän vastuullaan olevista tehtävistä. On kuitenkin kysyttävä, miten isokoulutus huomioi sielunhoidolliset tilanteet, joita isokset voivat kohdata. Vaikka tätä ei pidettäisi isosen tehtäviin kuuluvana toimintana, näiden tilanteiden syntymistä ei voida työntekijöiden taholta estää tai kontrolloida.

Isoja ihmeitä – isostoiminnan linjaus 2016 mainitsee isosten sielunhoidolliset tehtävät lyhyesti. Se toteaa, että rippikoulutyöntekijöiden mukaan isokoulutus ei anna näihin tehtäviin yhtä hyviä valmiuksia kuin vaikkapa ryhmätyöskentelyyn, iltaohjelmien suunnitteluun ja vapaa-ajan ohjelman ohjaamiseen. Porkan (2004) tutkimuksen mukaan taas ”nuorten sielunhoito”-aihe oli isokoulutuksen aiheena ensimmäisenä koulutusvuonna noin joka toisessa seurakunnassa, toisena koulutusvuonna kahdeksassakymmenessä prosentissa seurakuntia ja kolmannen vuoden koulutuksessa kahdessa kolmasosassa seurakunnista.¹⁰⁰ Toisin sanoen koulutuksen sisältönä nuorten sielunhoito oli tuon tutkimuksen mukaan melko hyvin edustettu.

⁹⁶ Innanen, Niemelä & Porkka 2010, 155; Isoja ihmeitä 2016, 44–45.

⁹⁷ Innanen, Niemelä & Porkka 2010, 155; Isoja ihmeitä 2016, 45; Porkka 2004, 71.

⁹⁸ Isoja ihmeitä 2016, 61; Kokkonen 2009, 55; Sopivan kokoinen iso 2003, 132;

⁹⁹ Innanen, Niemelä & Porkka 2010, 155–156; Porkka 2004, 80–89.

¹⁰⁰ Isoja ihmeitä 2016, 47; Porkka 2004, 80, 86, 88.

3.3. Vaitiolovelvollisuus

Puhuttaessa sielunhoidosta tai muusta luottamuksellisesta toiminnasta kirkon piirissä on aina pohdittava myös vaitiolovelvollisuuteen ja salassapitoon liittyviä kysymyksiä. Mitä isonen siis saa kertoa, kenelle ja miten, jos on kohdannut rippikoululaisen luottamuksellisessa yhteydessä? Tähänkin kysymykseen – kuten koko isosten sielunhoidollisuuteen – on annettu monia erilaisia vastauksia ja tuotu esiin useampia näkökulmia asiaan liittyen.

Vuonna 2004 julkaistu *Sopivan kokoinen iso: isostoiminnan linjauksia 2004* toteaa, että isosten toimintaa ei voida säädellä kirkon työntekijöiden vaitiolosäädöksillä. Tämä johtuu siitä, että isokset ovat useimmiten alaikäisiä, ja näin ollen vaitiolon periaatteena on vain se, että rippikoululaisen luottamusta ei tule pettää. Kuitenkaan millään virallisella lailla isosten ja rippikoululaisten keskusteluja ei voida linjauksen mukaan suojata.¹⁰¹ Linjauksen ajatuksena tuntuu olleen, että isonen pitää rippikoululaiselta kuulemansa asian salassa samalla tavalla kuin kaverukset pitävät toistensa salaisuudet. Vaitiolo perustuu tällöin sopimuksen varaiseen luottamukseen.

Linjauksen jälkeen isosten vaitioloasiaan on tullut muutos kirkon taholta. Vuonna 2011 Kirkkohallituksen julkaisemassa *Aika puhua – aika vaieta. Rippisalaisuus ja vaitiolovelvollisuus kirkossa* isosten asema määritellään vaitiolovelvollisuuden osalta kirkon työntekijöihin rinnastettavaksi. Näillä kirkon työntekijöillä tarkoitetaan muita työntekijöitä kuin pappeja ja lehtoreita, joiden vaitiolosäädökset ovat muita tiukemmat.¹⁰² Isosella on siis samanlainen velvollisuus vaitioloon kuin kirkon muilla työntekijöihin, kuten diakoneilla tai nuorisotyönohjaajilla, koska hän toimii tehtävässään seurakunnan toimeksiannosta. Poikkeuksen vaitioloon tekee vain tilanne, jossa isosta lain nojalla pyydetään kertomaan tietonsa tai asian kertonut henkilö antaa suostumuksensa tiedon ilmoittamiseen.¹⁰³ Toisen poikkeuksen edellä esitettyyn tekevät myös ne isokset, jotka vielä isosena toimiessaan ovat alle 15-vuotiaita. He nimittäin eivät joudu rangaistusvastuuseen, vaikka eivät ilmoittaisi tietojaan niitä pyydettyäessä. Tämä johtuu siitä, ettei alle 15-vuotias ole Suomen lain mukaan rikosoikeudellisesti vastuullinen.¹⁰⁴

¹⁰¹ Sopivan kokoinen iso 2004, 133.

¹⁰² Aika puhua – aika vaieta 2011, 47–54, 74–76; Kiiski 2009, 54–56.

¹⁰³ Aika puhua – aika vaieta 2011, 62–63, 74–75.

¹⁰⁴ Aika puhua – aika vaieta 2011, 75.

Edellä esitelty vaitiolovelvollisuus koskee kaikkia sielunhoitotilanteiksi tai luottamuksellisiksi keskusteluiksi määriteltävissä olevia keskusteluja.¹⁰⁵ Vaitiolovelvollisuuden osalta ei siis ole merkitystä sillä, määritelläänkö isosia sielunhoitajiksi ollenkaan, sillä salassapito koskee kaikkia niitä tilanteita, joista on pääteltävissä asian luottamuksellisuus. Koska vaitiolovelvollisuus liittyy näin kiinteästi isosen tehtävään, *Aika puhua – aika vaieta. Rippisalaisuus ja vaitiolovelvollisuus kirkossa* painottaa, että vaitiolovelvollisuus on tehtävä selväksi vapaaehtoisten – siis myös isosten – koulutuksessa. Joissakin seurakunnissa onkin tätä varten käytössä isosten salassapitosopimus, joka heidän tulee allekirjoittaa ja ymmärtää. Lisäksi sen mukaan vapaaehtoisille on järjestettävä tähän liittyvää työnohjauksellista tukea ja kerrottava, miten tuota tukea on saatavissa.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Aika puhua – aika vaieta 2011, 62–63.

¹⁰⁶ Aika puhua – aika vaieta 2011, 75; Kokkonen 2009, 48.

4. Tutkimuksen kuvaus

4.1. Tutkimustehtävät

Tässä tutkielmassa tutkitaan isosten käymiä luottamuksellisia keskusteluja ja niihin valmistautumista isoskoulutuksessa. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- 1) Isosten luottamukselliset keskustelut:
 - a. Kuinka usein isokset päätyvät luottamuksellisiin keskusteluihin rippikoululaisten kanssa ja mitä eroja keskusteluaktiivisuudesta on löydettävissä eri vastaajaryhmien välillä?
 - b. Missä tilanteissa luottamuksellisia keskusteluja käydään?
 - c. Millaiset aiheet ovat näille keskusteluille tyypillisimpiä?
- 2) Isoskoulutuksen valmistavuus luottamuksellisiin keskusteluihin:
 - a. Millaisia luottamuksellisiin keskusteluihin liittyviä aiheita isoskoulutuksessa käsitellään ja opitaan?
 - b. Mistä isokset kokevat tarvitsevansa lisää tietoa luottamuksellisiin keskusteluihin liittyen?
 - c. Miten isokset arvioivat isoskoulutuksen valmistavan luottamuksellisiin keskusteluihin?

Tutkielmassa selvitetään siis tilastollisesti sitä, millaisia kokemuksia isosilla on luottamuksellisten keskustelujen käymisestä, ja miten isoskoulutus valmistaa näihin tilanteisiin. 1a-tutkimuskysymyksen vastaajaryhmillä tarkoitetaan vastaajien ikään, sukupuoleen, isokokemukseen ja isoskoulutusvuosien määrään sekä uskonnollisuuteen ja persoonallisuuteen perustuvia jaotteluja.

Tässä tutkielmassa luottamuksellisella keskustelulla tarkoitetaan sellaista keskustelua, jossa rippikoululainen kertoo isoselle luottamuksella omista henkilökohtaisista ja hänelle vaikeista asioista. Luottamuksella kerrotut asiat ovat jollakin tasolla salassa pidettäviä ja niitä ei ole tarkoitettu muiden kuin niiden henkilöiden tietoon, joille asia on kerrottu. Tämä määritelmä luottamuksellisille keskusteluille ei kuitenkaan rajaa keskustelun käymisen tapaa: keskustelu on yhtä hyvin voitu käydä puhumalla kuin kirjoittamallakin. Luottamuksellinen keskustelu voidaan myös käydä missä tahansa vaiheessa rippikoulun aikana, yhtä hyvin siis leiri- tai muulla intensiivijaksolla, sitä ennen tai sen jälkeen. Luottamuksellinen keskustelu on myös voitu käydä yhtä hyvin ryhmässä kuin kahden kesken. Oleellista on vain se, että paikalla on ollut asioistaan kertova rippikoululainen ja niitä kuunteleva isonen.

Rippikoululainen on tässä tutkielmassa rippikoulua käyvä henkilö, joka on pääsääntöisesti 14–15-vuotias nuori. Rippikoulu aika käsittää ajan rippikoulun alusta eli ensimmäisestä siihen liittyvästä tapaamisesta konfirmaatioon. Isosella taas tarkoitetaan Suomen evankelisluterilaisten kirkon rippikoulussa työskentelevää ryhmänohjaajaa, joka on tähän tehtävään koulutuksen saanut nuori. Luontevasti tätä koulutusta kutsutaan isoskoulutukseksi, ja sen tarkoituksena on antaa isosille valmiuksia tehtäviinsä.

Isosten käymät luottamusta edellyttävät keskustelut ovat mielenkiintoinen tutkimusaihe, koska aiheeseen ei ole aiemmin kiinnitetty erityistä huomiota tutkimuksen kentällä. Tutkielmani saattaa siis herättää joitakin uusia kysymyksiä liittyen rippikoulussa käytäviin luottamuksellisiin keskusteluihin. Lisäksi tutkielmani saattaa antaa käytännön tietoa rippikoulussa ja isoskoulutuksessa työskenteleville kirkon työntekijöille.

Vaikka tutkielmani päätarkoituksena on nimenomaan tarkastella isosten käymiä luottamuksellisia keskusteluja ja niihin liittyvää isoskoulutuksen sisältöä, tutkielma tuottanee välillisesti tietoa myös nuorista, rippikouluista ja isosista ylipäätään. Tutkielmani tuo välillisesti esille esimerkiksi sitä, mihin aihepiireihin liittyviä ongelmia nykypäivän nuorilla on.

4.2. Tutkimuksen kulku

4.2.1. Tutkimusmenetelmän kuvaus

Tämän tutkielman tutkimusote on kvantitatiivinen eli määrällinen. Aineisto kerättiin sähköistä kyselylomaketta hyödyntäen. Kyselylomake kohdistettiin isosille, jotka täyttivät sen itsenäisesti ja vapaaehtoisesti. Kyselylomake koostui pitkälti strukturoiduista kysymyksistä mutta sisälsi myös joitakin tarkentavia avoimia kysymyksiä. Myöhemmin tässä kappaleessa esitellään kyselylomaketta tarkemmin, ja se on myös tutkielman liitteenä (LIITE 1). Ennen kyselylomakkeen esittelyä eritellään kuitenkin vielä syitä, joiden takia tutkimus päädyttiin toteuttamaan määrällisesti strukturoidun ja sähköisen kyselylomakkeen kautta.

Määrällinen tutkimus valittiin siitä syystä, että se on eettisin tapa tutkia tätä aihetta. Keskustelujen luottamuksellisuus ja isosten vaitiolovelvollisuus asettavat nimittäin rajoituksen siihen, miten näitä keskusteluja voi tutkia aiheuttamatta isosille tilannetta, jossa he saattavat rikkoa vaitiolovelvollisuutensa. Tällöin nimettömänä täytettävä, strukturoitu ja kokemuksia kokonaisuutena kysyvä kyselylomake näyttäytyi vastaajiensa puolesta turvallisimpana. Tällainen lomake

mahdollistaa myös sen, että lomakkeeseen vastaavan isosen, asioistaan kertoneen rippikoululaisen ja vastauksen yhdistäminen on tutkijalle ja tutkielman lukijalle mahdotonta. Vaitiolovelvollisuuden näkökulmasta tähän tutkimusaiheeseen sopii myös hyvin se kvantitatiivisen tutkimuksen peruspiirre, että yksittäiset vastaukset häviävät tuloksissa. Tämä johtuu siitä, että numeerisesti suuresta vastausmäärästä saatava tieto muutetaan ensin numeroiksi, mistä se sitten esitetään lukijalle.¹⁰⁷

Tutkimuskysymykset muotoiltiin edellä esitettyä ajatellen.

Tutkimuskysymykset määrittyivät luonteeltaan myös sellaisiksi, että määrällinen tutkimus pystyy vastaamaan niihin. Koska tutkimuskysymyksissä pyritään saamaan vastauksiksi ilmiön toistuvuuden ja vastaavuuden määriä erilaisten kokemusten välillä, määrällinen tutkimusote sopii näihin kysymyksiin hyvin.¹⁰⁸ Määrälliset vastaukset myös mahdollistavat tulosten yleistettävyyden suuremman vastaajajoukkonsa takia. Lisäksi se, että tarkoituksena on tehdä ikään kuin selvitys ilmiön yleisyydestä – ei niinkään löytää ilmiön perimmäisiä syitä, – sopii hyvin määrällisen tutkimusotteen piirteisiin.

Kyselylomakkeen muodoksi valittiin sähköinen nettikysely ensisijaisesti siitä syystä, että se sopii erityisen hyvin juuri isosten ikäryhmälle.¹⁰⁹ Kännykkää, tablettia ja tietokonetta jatkuvasti käyttävät nuoret innostuvat helpommin vastaamaan kyselyyn, kun se on heille arkipäiväisessä muodossa ja täytettävissä oman aikataulun mukaan missä ja milloin vain. Lisäksi tähän valintaan vaikutti se, että sähköisellä kyselylomakkeella vastausten saaminen on nopeaa, maantieteellisesti riippumatonta ja analysointivaiheessa tutkijan näppäilyvirheet jäävät pois.¹¹⁰

Kyselylomake rakennettiin kyselyiden perusmallin mukaisesti lämmittelykysymyksistä helppoihin kysymyksiin, niistä itse asiaan ja lopulta vielä jäähdytteleviin kysymyksiin.¹¹¹ Kyselylomakkeen alussa selvitettiin isosten taustatietoja, kuten kotiseurakuntaa, sukupuolta, syntymävuotta, isoskoulutuksen kestoja ja isoskokemusta. Sen jälkeen lomakkeella kartoitettiin isosten persoonallisuutta, heidän sekä omaansa että perheensä uskonnollisuutta ja näkemystä siitä, mitkä ovat isosten kolme tärkeintä ominaisuutta. Kolmen tärkeimmän ominaisuuden kysymyksessä vastausvaihtoehdoiksi määriteltiin

¹⁰⁷ Valli 2015b, 226–235.

¹⁰⁸ Heikkilä 2010, 16–17.

¹⁰⁹ Heikkilä 2010, 18–20; Valli 2015a, 93–94, 110.

¹¹⁰ Heikkilä 2010, 18–20; Valli 2015a, 93–94, 110.

¹¹¹ Valli 2015a, 86.

iloisuus, avoimuus, usko Jumalaan, hyvät esiintymistaidot, kattavat perustiedot kristinuskosta, ulospäinsuuntautuneisuus, valmius tukea toisia ihmisiä, rentous, luotettavuus, valmius kuuntelemaan, auttavaisuus, hauskuus, kannustavuus, empaattisuus, kärsivällisyys ja taito antaa neuvoja, miten toimia eri tilanteissa. Nämä kysymykset muodostivat lomakkeen ”helpot kysymykset”, joihin on nopeaa ja helppoa vastata, mutta jotka tuottavat tuloksia selittäviä tietoja.¹¹²

”Helppojen kysymysten” jälkeen kyselylomakkeelle sijoitettiin itse asiaan liittyvät kysymykset ja niin kutsutut ”arat asiat”.¹¹³ Lomakkeen fokus kääntyi nimittäin tässä kohtaa niihin kokemuksiin, joita isosilla on luottamuksellisista keskusteluista ja isoskoulutuksesta. Ensin kartoitettiin luottamuksellisten keskustelujen aiheiden toistuvuutta ja käytyjen keskustelujen määrällisiä ominaisuuksia. Tämän jälkeen lomakkeella siirryttiin tarkastelemaan isoskoulutusta. Isosia pyydettiin esimerkiksi arvioimaan, kuinka paljon isoskoulutuksen puitteissa on käsitelty listan aiheita. Isosia pyydettiin myös avoimissa kysymyksissä kertomaan, mitkä aiheista vaatisivat suurempaa huomiota koulutuksessa, ja mistä aiheista he itse kokevat tarvitsevansa lisätietoa. Lisäksi tässä kohdassa pyydettiin listaamaan kolme tärkeintä isoskoulutuksessa opittua asiaa. Näiden aiheiden ei tarvinnut liittyä luottamuksellisiin keskusteluihin.

Lomakkeelle päätynyt aihelista niin isoskoulutuksen kuin luottamuksellisten keskustelujenkin osalta valittiin ja muotoiltiin käyttäen apuna Heli Pruukin toimittaman *Nuorten sielunhoidon käsikirjan* artikkeleita. Artikkelikokoelmassa nimittäin esitellään erilaisia nuoruuden ongelmia. Artikkeleiden pohjalta koottiin tyypillisimmät sielunhoidon aihepiirit, joita täydennettiin vielä muutamalla tarpeelliseksi katsotulla aiheella. Aiheita on esitelty lyhyesti myös tutkielman luvussa 2.3. *Nuoruuden haasteet*.

Kyselylomakkeen loppupuolelle, jäähdyttelyvaiheeseen, sijoitettiin helposti vastattavia kysymyksiä. Niissä kysyttiin isosten kokemuksia ja tunteita luottamuksellisten keskustelujen käymisestä ja keskustelujen tilanteista sekä isosten ajatuksia velvollisuuksistaan keskusteluihin liittyen. Tässä lomakkeen kohdassa ne isokset, jotka olivat käyneet luottamuksellisia keskusteluja, vastasivat sanamuodoiltaan erilaisiin kysymyksiin kuin isokset, jotka eivät olleet käyneet luottamuksellisia keskusteluja. Keskusteluja käymättömien isosten oli nimittäin kuviteltava tilanteet, kun kokemusta luottamuksellisista keskusteluista ei ollut.

¹¹² Valli 2015a, 86.

¹¹³ Valli 2015a, 86.

Keskusteluja käymättömien isosten kysely päättyi tähän kysymyspatteristoon, mutta keskusteluja käyneille lisättiin vielä yksi avoin kysymys. Siinä pyydettiin isosia kuvaamaan luottamuksellisen keskustelun alkamista ja sitä edeltäneitä tapahtumia.

Lähes kaikkiin kyselylomakkeen kysymyksiin annettiin valmiit vastausvaihtoehdot. Taustakysymyksiä varten kuviteltiin mahdollisia vaihtoehtoja, kuten isosten todennäköiset syntymävuodet.¹¹⁴ Kysymyksissä, joilla mitattiin asenteita, mielipiteitä, kokemuksia ja persoonallisuutta, hyödynnettiin viisiportaisia Likertin asteikkoja¹¹⁵. Näiden kysymyksien vastauksille määritettiin numeroarvot, jotka helpottivat vastausten tilastollista analysointia.¹¹⁶ Näiden lisäksi lomakkeessa oli muutama avoin kysymys, joihin oli mahdollista vastata lyhyesti. Avoimista kysymyksistä saatuja vastauksia käsiteltiin määrällisesti ja tilastollisesti luokittelemalla niitä ryhmiin sekä laskemalla niiden saamia mainintoja.¹¹⁷

Kyselylomakkeen testaaminen ennen varsinaisille vastaajille lähettämistä on tärkeää, jotta lomakkeen toimivuudesta ja ymmärrettävyydestä sekä kysymysten yksiselitteisyydestä ja sisällöllisestä toimivuudesta voidaan varmistua.¹¹⁸ Testasinkin siis kyselylomakkeen lähettämällä sen vastattavaksi muutamille isosena toimineille kavereilleni, jotka eivät viimeisen vuoden sisällä ole olleet isosina. Tein kolme testauskierrosta. Ensimmäisen sähköisen lomakkeen valmistuttua testasin sen kolmella henkilöllä. Muokkasin niistä saadun palautteen perusteella lomaketta, ja testasin uuden lomakkeen kahdella henkilöllä. Tämän jälkeen muokkasin lomaketta vielä kertaalleen, jonka jälkeen lähetin sen ohjaavalle opettajalle ja tein tarvittavat muutokset.

Itse aineistonkeruuta varten otin yhteyttä kaikkiin Tampereen ja Turun hiippakuntien seurakuntiin. Valitsin kustakin seurakunnasta yhdestä kolmeen nuorisotyöstä vastaavaa henkilöä, nuorisotyöntekijää tai nuorisopastoria, joille lähetin kysymyksen siitä, onko heidän kauttaan mahdollista saada yhteys isosiin. Tampereen hiippakunnasta minulle vastasi yhteensä 15 seurakuntaa, joista kaksi ilmoitti, etteivät pysty osallistumaan tutkielmaani. Turun hiippakunnasta taas sain

¹¹⁴ Heikkilä 2010, 50–52; Valli 2015a, 98–99, 105–106.

¹¹⁵ Heikkilä 2010, 53–54; Valli 2015a, 98–100.

¹¹⁶ Heikkilä 2010, 52–54; Valli 2015, 98–100.

¹¹⁷ Heikkilä 2010, 59–50; Valli 2015a, 106.

¹¹⁸ Heikkilä 2010, 61.

vastauksia yhdeksästätoista seurakunnasta, joista kaikki olivat valmiita osallistumaan.

Kysymykseeni myönteisesti vastanneista seurakunnista 26:n kanssa toimittiin siten, että työntekijät välittivät kyselylomakkeen linkin isosilleen. Kolmen seurakunnan kanssa sovittiin, että työntekijä kerää sähköpostiosoitelistan isosista, jotka haluavat vastata kyselyyn. Saatua listan lähetin näille isosille lomakkeen linkin. Kahdessa seurakunnassa, joiden toiminnassa olen ollut mukana joko nuorena tai työntekijänä, kävin itse kertomassa isosille asiani ja keräämässä heidän sähköpostiosoitteensa. Yhden seurakunnan kohdalla taas tehtiin siten, että liityin seurakunnan isosten Facebook-ryhmään ja jaoin linkin sinne.

Näiden lisäksi otin vielä erikseen yhteyttä joihinkin tuttuihin isosiin Facebookin keskustelupalvelun kautta. Keskustelu alkoi aina siten, että kysyin isoselta, olisiko hänellä kiinnostusta osallistua, ja myönteisen vastauksen saatua lähetin linkin lomakkeelle parin saatesanan kanssa. Laadullisten haastattelujen kohdalla monesti huomautetaan, että tutkijan ei kannattaisi ottaa haastateltavakseen liian tuttuja ihmisiä kyetäkseen mahdollisimman objektiiviseen kuvaukseen. Kun kyseessä on määrällinen tutkimus, tällaista vaaraa ei ole. Kyselylomakkeessa ei nimittäin ole mahdollista tietää vastaajaa eikä vastausten tulkitsemiseen tällöin samalla tavalla vaikuta henkilökohtaiset ihmissuhteet. Näin ollen tuttuihin isosiin yhteyden ottaminen sosiaalisen median kautta ei estä objektiivisuuteen pyrkivää aineiston analysointia.

4.2.2. Teoreettinen viitekehys

Isosten uskonnollisuutta ja luonteenpiirteitä mitanneiden kysymysten muotoilun taustalla käytettiin kahta teoreettista mallia: Gordon Allportin uskonnollista suuntautumista määrittävää teoriaa ja persoonallisuutta kuvaavaa Myers-Briggsin tyyppi-indikaattoria. Näitä teorioita käytetään myös analysointivaiheessa kuvaamaan isosten uskonnollisia ja persoonallisuuden piirteitä.

Myers-Briggsin tyyppi-indikaattori

Nuoruudessa muovautumaan alkava persoonallisuus on kiinnostanut tutkijoita pitkään. Monet ovatkin pyrkineet selvittämään persoonallisuuden komponentteja, kuvaamaan yksilöiden persoonallisuutta ja kategorisoimaan erilaisia persoonallisuustyyppieitä.¹¹⁹ Yksi tällainen persoonallisuutta tyyppitelevä metodi

¹¹⁹ Ewen 1980, 3–6; Lester 1995, 1–4.

on Myers-Briggsin tyyppi-indikaattori, jonka pohjalla on Carl Gustav Jungin persoonallisuusteoria, jota indikaattorin kehittäjät Isabel Briggs Myers ja Katherine Briggs ovat laajentaneet.¹²⁰

Myers-Briggsin tyyppi-indikaattori jaottelee ihmiset persoonallisuutensa mukaan kuuteentoista tyyppiin, joista jokaista merkitään nelikirjaimisella lyhenteellä. Jokainen kirjain kuvaa yksilön persoonallisuutta jollakin piirreparilla, joita ovat introvertti–ekstrovertti (I–E), intuitiivinen–tosiasiallinen (N–S), ajatteleva–tunteva (T–F) ja harkitseva–spontaani (J–P). Jokainen ihminen painottaa omassa toiminnassaan, ajattelussaan ja olemuksessaan jompaakumpaa parin preferenssiä saaden näin persoonalleen neljän kirjaimen kuvauksen kuten esimerkiksi ESFJ tai INTP.¹²¹

Introvertti–ekstrovertti-preferenssi (I–E) kuvaa ihmisen persoonallisuudesta sitä, suuntautuuko tämä enemmän omaan sisäiseen maailmaansa (I) vai hänen ympärillään oleviin asioihin ja ihmisiin (E). Introvertti keskittyy yleensä omiin sisäisiin ajatuksiinsa ja käsityksiinsä, kun taas ekstrovertti työskentelee mielellään ulkoisen tilanteen kanssa. Ekstrovertit ovat usein introverteja sosiaalisempia ja ulospäinsuuntautuneita, kun taas introvertit ovat melko ujoja ja vähäpuheisia.¹²²

Intuitiivisen ja tosiasiallisen preferenssin ideana on esittää persoonallisuuden ensisijainen keskittyminen joko mahdollisuuksiin (N) tai realiteetteihin (S). Tosiasiallisen preferenssin (S) persoonallisuus kokee todellisuuden ensisijaisesti omien aistiensa kautta ja pitää niiden kautta saatavaa tietoa luotettavana, kun taas mahdollisuuksiin keskittyvä intuitiivinen henkilö luottaa enemmän oman alitajuntansa tuottamaan vaistoon. Intuitiiviset persoonat ovat usein myös mielikuvituksellisempia ja tavoitteellisia, kun taas tosiasialliset persoonat ovat keskittyneitä tähän hetkeen ja aineelliseen ympäristöönsä.¹²³

Ajattelevan ja tuntevan persoonallisuuspreferenssin ero puolestaan on siinä, millä perusteilla päätöksiä tehdään. Ajattelevat (T) persoonat arvostavat logiikkaa päätöksen teon perusteena, kun taas tuntevat (F) persoonat huomioivat päätöksissään enemmän inhimillisiä tunteita. Toisin sanoen ajattelevan preferenssin edustajat pyrkivät päätöksissään mahdollisimman puolueettomaan ja objektiiviseen lopputulokseen, kun tuntevaan preferenssiin taipuvaiset pyrkivät

¹²⁰ Ewen 1980, 111; Kline 1981, 105; Lester 1995, 107; Myers & Myers 2010, 48–59.

¹²¹ Myers & Myers 2010, 38–39.

¹²² Myers & Myers 2010, 35–36, 98–103.

¹²³ Myers & Myers 2010, 27–28, 105–114.

huomioimaan henkilökohtaiset asiat ja ihmissuhteet sekä olemaan päätöksissään tahdikkaita.¹²⁴

Harkitseva–spontaani-preferenssi taas kertoo, arvostaako persoona enemmän tarkasti suunniteltua ja päättäväistä elämää sekä työskentelytapaa (J) vai haluaako hän pitää mahdollisuudet ja vaihtoehdot mahdollisimman pitkään avoinna (P). Harkitsevat persoonat ovat useimmiten hyvin järjestelmällisiä sekä päättäväisiä, ja heillä on selvät mielipiteet asioihin. Spontaanin persoonallisuuden edustajat taas haluavat pitää aikataulunsa muokattavina ja mielipiteensä avoimina, ja ovat siksi usein myös joustavia ja avarakatseisia.¹²⁵

Allportin uskonnollisen suuntautumisen teoria

Nuoruudessaan ihminen muodostaa oman käsityksensä uskonnosta, yliluonnollisesta ja maailmasta sekä saattaa tehdä oman päätöksensä omasta uskostaan. Tätä uskonnollisuutta ja uskoa kuitenkin ilmennetään eri tavoin. Gordon Allport onkin jaotellut uskonnollisen suuntautumisen intrinsikaaliseen ja ekstrasikaaliseen suuntautumistapaan¹²⁶. Intrinsikaalista suuntautumista voidaan kutsua myös sisäistyneeksi tai kypsäksi uskonnollisuudeksi, ja ekstrasikaalista uskonnollisuutta puolestaan ei-sisäistyneeksi, ulkokohtaiseksi tai ei-kypsäksi uskonnollisuudessa.¹²⁷

Näiden kahden suuntautumismallin keskeinen ero on siinä, mikä uskonnossa nähdään merkittäväksi. Sisäistynyttä (intrinsikaalista) uskonnollisuutta ilmentävä henkilö pitää uskontoa itsessään merkityksellisenä ja ensisijaisena suhteessa kaikkiin muihin asioihin. Muut näkemykset ja asiat ovat tällöin sovitettavien asemassa suhteessa omaksuttuun uskonnäkemykseen. Tällä tavalla uskoonsa suhtautuva henkilö myös pyrkii noudattamaan koko uskonnäkemyksen kokoelmaa eikä ole valmis luovuttamaan niistä missään tilanteessa.¹²⁸ Tällaisesta suuntautumisesta kertoo myös esimerkiksi se, että rukous on henkilön elämässä merkityksellistä sellaisenaan ilman, että hän pyrkisi saavuttaman ruokouksella joitakin psykologisia tai aineellisia tarpeitaan.

Ulkokohtaista (ekstrasikaalista) uskonnollisuutta ilmentävä henkilö taas pitää uskontoa jollakin tavalla hyödyllisenä välineenä muiden päämäärien

¹²⁴ Myers & Myers 2010, 29–30, 115–121.

¹²⁵ Myers & Myers 2010, 36–37, 122–131.

¹²⁶ Allportin jaottelu Anton Geelsin ja Owe Wikströmin mukaan kirjasta ”Uskonnollinen ihminen” (Geels & Wikström 2009).

¹²⁷ Geels & Wikström 2009, 39–43.

¹²⁸ Geels & Wikström 2009, 310–314.

tavoittelulle. Tällä tavoin uskoon suhtautuva henkilö on yleensä valmis joustamaan ja soveltamaan uskonnäkemyksiään sen mukaan, miten ne suhteutuvat muihin hänelle ensisijaisempiin asioihin.¹²⁹ Tällaisesta suuntautumisesta kertoo siis esimerkiksi se, että elämässä koetaan olevan paljon uskontoa tärkeämpiä asioita, eikä Jumalan haluta vaikuttavan jokapäiväiseen elämään. Tällaisten henkilöiden voidaan myös sanoa käyttävän uskonnollisia elementtejä, kuten rukousta, tiettyjen päämäärien saavuttamiseksi.

4.3. Aineiston esittely ja analysointi

Tutkielmaan päätyi 170 isosta 26 seurakunnasta. Kahden vastaajan kohdalla kaikki vastaukset eivät olleet syystä tai toisesta tallentuneet, joten heidät otetaan mukaan analyysiin vain niiltä osin, kuin vastaukset sen sallivat. Eniten vastauksia saatiin Ylöjärven ja Akaan seurakunnista. Näin ollen vastaukset painottuvat näiden seurakuntien osalta, sillä molemmat muodostavat yli kymmenen prosenttia koko aineistosta. Taulukosta 1 näkyy isosten määrä rovastikunnittain frekvenssien ja prosenttien avulla ilmaistuna. Käytän tässä rovastikuntaa, sillä yhden tai muutaman vastaajan seurakunta oli sen verran, että niiden esittäminen aiheuttaisi ongelmia vastaajien anonymiteetin kanssa. Taulukosta 1 nähdään, että Hämeenkyrön, Ala-Satakunnan, Sääksmäen, Tammelan ja Naantalin rovastikunnista tulleet vastaajat on eniten. Hollolan ja Vehmaan rovastikunnista vastaajia on puolestaan vähiten.

Taulukko 1: Vastanneiden isosten määrä rovastikunnittain. N=170						
Rovastikunta (Turku)	f	%		Rovastikunta (Tampere)	f	%
Ala-Satakunnan rovastikunta	21	12		Janakkalan rovastikunta	8	5
Loimaan rovastikunta	12	7		Hollolan rovastikunta	3	2
Naantalin rovastikunta	17	10		Hämeenkyrön rovastikunta	20	12
Paimion rovastikunta	12	7		Ruoveden rovastikunta	10	6
Porin rovastikunta	12	7		Sääksmäen rovastikunta	19	11
Tuomiorovastikunta	14	8		Tammelan rovastikunta	19	11
Vehmaan rovastikunta	3	2				

¹²⁹ Geels & Wikström 2009, 310–314.

Tutkielman aineistona olevista isosista 129 oli naisia ja 41 miehiä. Tämä tarkoittaa sitä, että vastaajista 76 prosenttia oli naisia. Tällöin kokonaisvastaukset painottuvat naispuolisten isosten vastauksilla. Tämä tulos jäljittelee jokseenkin isosten sukupuolijakaumaa, sillä isosten sukupuolijakauma on laajemminkin ollut tämän suuntaista: tyttöjä on selkeä enemmistö. Silti aineistossani naisia on noin kolme neljäsosaa, kun taas aiemmissa tutkimuksissa on todettu isostyttyjä olevan yleensä kaksi kolmasosaa.¹³⁰ Toisin sanoen aineistoni sukupuolijakaumassa on isosten tavalliseen sukupuolijakaumaan nähden vielä suurempi painotus naisvastaajia.

Vastaajista huomattava enemmistö (40 prosenttia, 68 vastaajaa) oli syntynyt vuonna 2000. Toiseksi eniten vastaajina oli vuonna 1999 syntyneitä. Tuon jälkeen vastaajien määrä vuosissa putoaa puoleen 1999-syntyneistä. 1998- ja 1997-syntyneitä oli siis yhteensä lähes yhtä paljon kuin 1999-syntyneitä. Näiden neljän syntymävuoden ulkopuolelle jäi enää muutamia vastaajia. Vanhin vastannut isonen oli syntynyt vuonna 1993, ja sekä vuonna 1994 että vuonna 1995 oli syntynyt yksi vastaaja. Vuonna 2001 oli niin ikään syntynyt yksi isonen. Syntymävuosia selittää se, että vuonna 2000 syntyneet ovat edellisen vuoden, 2015, rippikoululaisia, jolloin heitä on isoskoulutuksessakin suuri enemmistö. Isosista onkin saatu aiemmassa tutkimuksessa selville, että heidän uransa kestää tavallisimmin vuodesta kolmeen vähentyen aina sen mukaan, mitä kauemmin omasta rippikoulusta on aikaa.¹³¹

Taulukossa 2 on nähtävissä vastanneiden naisten ja miesten määrät sekä isosten syntymävuodet.

Taulukko 2: Vastanneiden isosten syntymävuodet ja sukupuolijako. N=170				
Syntymävuosi	Mies	Nainen	Yhteensä	%
1993	1	0	1	0,6
1994	0	1	1	0,6
1995	0	1	1	0,6
1996	2	2	4	2,4
1997	9	11	20	11,8
1998	8	18	26	15,3
1999	8	40	48	28,2
2000	13	55	68	40
2001	0	1	1	0,6
Yhteensä	41	129	170	100

¹³⁰ Niemelä 2007, 124; Porkka 2004, 13.

¹³¹ Niemelä & Porkka 2015, 230.

Koska taulukossa 2 kuvatuille arvoille on löydettävissä selitys muista isosista tehdyistä tutkimuksista, voidaan aineistoa pitää näiden arvojen puolesta melko edustavana. Nämä arvot siis kuvaavat kohtalaisesti sitä todellisuutta, mikä isostoiminnassa on laajemminkin vallallaan.

Aineiston analysoinnin ja kuvantamisen apuna on käytetty SPSS-tilasto-ohjelmaa ja Microsoft Office Exceliä. Käytännössä matemaattiset ja tilastolliset analyysit on suoritettu SPSS:llä ja kuviot on rakennettu Exceliä hyväksikäyttäen. Exceliä on käytetty myös avoimien vastausten analysoinnissa. Tilastollisista menetelmistä on hyödynnetty Spearmanin korrelaatiokerrointa, ristiintaulukointia ja khiin neliö-testiä, varianssianalyysia, Mann-Whitney-testiä, faktorianalyysia ja summamuuttujia sekä ryhmittelyanalyysia. Persoonallisuustyyppien määrittelyä varten jouduttiin turvautumaan kekseliäisyyteen, sillä esimerkiksi ryhmittelyanalyysi ei tuottanut toivottuja tuloksia isosten ryhmittelemiseksi persoonallisuuden mukaan. Tähän määrittelyyn käytetty menetelmä on kuvattu siinä yhteydessä, kun persoonallisuustyyppjä tarvitaan tuloslukuissa. Myös muut menetelmät esitellään tutkielmassa siinä yhteydessä, kun ne esiintyvät ensimmäisen kerran.

5. Isosten käymät luottamukselliset keskustelut

5.1. Luottamuksellisten keskustelujen yleisyys

5.1.1. Isosten käymien luottamuksellisten keskustelujen määrät

Tämän tutkielman tärkeimpiin kysymyksiin kuuluu ensinnäkin se, käyvätkö isokset luottamuksellisia keskusteluja, ja toiseksi se, kuinka usein he niitä käyvät. Onko luottamuksellisiin keskusteluihin päätyminen siis yleinen ilmiö vai harvinainen ja satunnainen tapahtuma? Voisi melkein sanoa, että tähän kysymykseen saatava vastaus on koko tutkielman kannalta hyvin perustava: mikäli isokset eivät käy luottamuksellisia keskusteluja, niiden tutkiminen ei ole erityisen mielekäästä.

Kyselylomakkeeseen vastanneista 168 isosesta 21 vastaajaa kertoi, ettei ole koskaan päätenyt luottamukselliseen keskusteluun. Silti tarkasteltaessa näiden isosten antamia vastauksia keskusteluaihe-kysymyksiin jotkut heistä ovat kertoneet keskustelleensa rippikoululaisen kanssa joistakin kysytyistä aiheista. Loput 147 isosta raportoi käyneensä luottamuksellisia keskusteluja ainakin kerran. Heidän prosentuaalinen osuutensa vastaajista on 88 prosenttia. Tämän perusteella näyttää siis siltä, että lähes yhdeksän kymmenestä isosesta päätyy luottamuksellisiin keskusteluihin jossakin vaiheessa isosuraansa. Taulukossa 3 on esitetty isosten antamat vastaukset kysymykseen siitä, kuinka usein he ovat käyneet luottamuksellisia keskusteluja rippikoululaisten kanssa.

Taulukko 3: Isosten käymien luottamuksellisten keskustelujen määrä N=168		
	f	%
En koskaan	21	12,5
Kerran	19	11,3
2-5 kertaa	65	38,7
6-10 kertaa	33	19,6
11-15 kertaa	13	7,7
16-20 kertaa	6	3,6
Enemmän kuin 20 kertaa	11	6,5

Taulukosta 3 nähdään, että noin kaksi kolmasosaa vastanneista isosista on käynyt luottamuksellisia keskusteluja vähintään kaksi kertaa ja korkeintaan kymmenen kertaa. Yli kymmenen kertaa keskusteluja käyneitä taas on noin kuusi prosenttia enemmän kuin isosia, jotka eivät ole koskaan käyneet luottamuksellista keskustelua. Tämän perusteella voidaan sanoa, että hyvin suuri osa isosista käy luottamuksellisia keskusteluja, ja monet heistä käyvät keskusteluja useasti. Vain

noin yksi kymmenestä isosesta on nimittäin kertonut käyneensä vain yhden luottamuksellisen keskustelun isosena toimimisensa aikana.

Luottamuksellisten keskustelujen määrästä ei kuitenkaan voida tietää, kuinka monen rippikoululaisen kanssa keskusteluja on käyty. On nimittäin mahdollista, että isonen keskustelee useamman kerran saman rippikoululaisen kanssa, tai että yhdessä luottamuksellisessa keskustelussa on paikalla monta rippikoululaista, jotka kertovat henkilökohtaisista asioistaan. Taulukossa 4 on esitetty isosten vastaus kysymykseen, kuinka monen rippikoululaisen kanssa he ovat käyneet luottamuksellisia keskusteluja.

Taulukko 4: Rippikoululaisten määrä, joiden kanssa isokset ovat käyneet luottamuksellisia keskusteluja. N=168		
	f	%
En kenenkään	21	13
Yhden	19	11
2 tai 3 rippikoululaisen	59	35
4 tai 5 rippikoululaisen	32	19
6 tai 7 rippikoululaisen	15	9
8–10 rippikoululaisen	10	6
Useamman kuin 10 rippikoululaisen	12	7

Taulukosta 4 nähdään, että yli puolet (54 prosenttia) kaikista vastanneista isosista on käynyt luottamuksellisia keskusteluja yhteensä kahdesta viiteen rippikoululaisen kanssa. Useamman kuin viiden rippikoululaisen kanssa on keskustellut 22 prosenttia isosista.

Taulukkoa 3 ja Taulukkoa 4 vertailemalla huomataan, että niiden välillä on joitakin yhteyksiä ja toisiaan selittäviä tekijöitä. Ensinnäkin ne vastaajat, jotka raportoivat, etteivät ole käyneet luottamuksellisia keskusteluja, eivät ole myöskään keskustelleet yhdenkään rippikoululaisen kanssa luottamuksellisesti, joten näiden kahden kysymyksen ”en koskaan”- ja ”en kenenkään”-vastaukset saavat saman frekvenssiarvon ($f=21$).

Toiseksi myös yhden henkilön kanssa keskustelleita oli saman verran kuin heitä, jotka olivat keskustelleet luottamuksellisesti kerran. Toisin kuin keskusteluja käymättömien isosten kohdalla, yhden luottamuksellisen keskustelun käyneet isokset ja yhden rippikoululaisen kanssa keskusteluja käyneet isokset eivät välttämättä ole täysin sama ryhmä. Yhdenkin rippikoululaisen kanssa voi nimittäin käydä useamman keskustelun, ja yhdessä luottamuksellisessa keskustelussa voi olla osallisena useampi rippikoululainen, kuten esimerkiksi ryhmätilanteessa käydyissä keskusteluissa on. Vertailemalla näissä kahdessa

kysymyksessä annettuja vastauksia tulikin esille, että kuusi isosta, jotka olivat käyneet yhden luottamuksellisen keskustelun, olivat keskustelleet useamman kuin yhden rippikoululaisen kanssa näissä tilanteissa. Loput kolmesta yhden luottamuksellisen keskustelun kokenutta isosta olivat siis keskustelleet yhden rippikoululaisen kanssa tämän vaikeista asioista. Nämä keskustelut on silti voitu käydä niin kahden kesken kuin pienessä ryhmässäkin; keskustelun aiheena on kuitenkin olleet vain yhden rippikoululaisen vaikeat asiat.

5.1.2. Isosten tyypilliset piirteet

Luottamuksellisten keskustelujen yleisyyden ymmärtämiseksi on myös oleellista tietää, mitkä piirteet ovat tyypillisiä keskusteluille. Tässä luvussa keskitytään luottamuksellisia keskusteluja käyvien isosten tyypillisiin piirteisiin. Niitä selvitetään etsimällä keskustelujen käyntiaktiivisuuden ja eri tavoin ryhmiin jaoteltujen isosten välisiä eroja ja yhteyksiä.

Spearmanin korrelaatiokerrointa hyödyntämällä voidaan mitata järjestysasteikollisten muuttujien lineaarista yhteyttä. Likert-asteikolliset isosten taustaa selvittäneet kysymykset sekä luottamuksellisten keskustelujen määrää ja isosten uskonnollisia tottumuksia mitanneet muuttujat olivat järjestysasteikollisia, joten Spearmanin korrelaatiokerrointa voidaan käyttää selvittämään näiden välisiä lineaarisia yhteyksiä.¹³² Sen perusteella huomattiin, että tilastollisesti merkittävää korrelaatiota suhteessa luottamuksellisten keskusteluiden määrään on isosten ulospäinsuuntautuneisuudessa ($\rho = 0,241$; $p = 0,002$), luotettavuudessa ($\rho = 0,185$; $p = 0,016$), raamatunlukuaktiivisuudessa ($\rho = 0,232$; $p = 0,002$), isoskoulutusvuosien määrässä ($\rho = 0,233$; $p = 0,002$), isosena koettujen leirien määrässä ($\rho = 0,393$; $p < 0,001$) ja syntymävuodessa ($\rho = -0,393$; $p < 0,001$). Hajontakaavioita ja ristiintaulukointia tarkastelemalla havaitusta voidaan tehdä tarkempia päätelmiä.

Kokonaisuudessaan isokset arvioivat itsensä pääsääntöisesti vähintään melko luotettaviksi ja vähintään melko ulospäinsuuntautuneiksi. Luottamuksellisten keskustelujen määrä ja isosten ulospäinsuuntautuneisuus korreloivat keskenään siten, että enemmän luottamuksellisia keskusteluja käyneet isokset määrittivät itsensä myös ulospäinsuuntautuneemmiksi. Tämä voi johtua siitä, että ulospäinsuuntautuneet isokset todennäköisesti tutustuvat helpommin uusiin ihmisiin, ja näin ollen saattavat tuntua rippikoululaisista läheisemmiltä.

¹³² Heikkilä 2010, 93, 203–204; Metsämuuronen 2003, 301–302.

Luottamuksellisten keskustelujen määrän korrelaatio luotettavuuden kanssa taas osoitti, että mitä enemmän luottamuksellisia keskusteluja isokset olivat käyneet, sitä luotettavamiksi he arvioivat itsensä. Koska korrelaatio ei osoita syy-seuraussuhteita, ei voida varmasti tietää, onko isonen kokenut luottamuksellisia keskusteluja tietyn verran luotettavuutensa takia, vai kokeeko isonen itsensä luotettavaksi siksi, että hän on käynyt tietyn verran luottamuksellisia keskusteluja. Voidaan vain todeta, että näiden muuttujien välillä on selvä yhteys.

Korrelaatio luottamuksellisten keskustelujen määrän sekä isosten syntymävuoden, isosena koettujen rippikoulujen määrän ja isoskoulutusvuosien määrän välillä johtunee luottamuksellisten keskustelujen syntymisen mahdollisuudesta: mitä useammassa rippikoulussa isonen on ollut mukana, sitä enemmän hänellä on ollut mahdollisuuksia päätyä keskustelemaan rippikoululaisten kanssa luottamuksellisesti. Isosena koettujen rippikoulujen määrä taas on yhteydessä isosen syntymävuoteen, koska isosura aloitetaan vasta tietyn iän jälkeen. Tällöin nuoremmilla isosilla ei ole ollut mahdollisuutta toimia isosena yhtä monena vuonna ja yhtä monessa rippikoulussa kuin vanhemmilla isosilla. Isoskoulutusvuodet taas liittyvät isosen ikään siinä mielessä, että mikäli seurakunta tarjoaa useampivuotista koulutusta, vanhempien isosten on ollut mahdollista osallistua siihen useampana vuonna kuin nuorempien isosten. Todetun korrelaation perusteella voidaankin sanoa, että mitä vanhempi isonen on (tai mitä useammassa rippikoulussa hän on ollut), sitä useamman luottamuksellisen keskustelun hän on käynyt.

Raamatunlukuaktiivisuuden ja luottamuksellisten keskustelujen korrelaatiota testattiin vielä osittaiskorrelaatiolla siten, että isosen syntymävuoden vaikutus vakioitiin. Tähän syynä oli se, että raamatunlukuaktiivisuuden ja syntymävuoden huomattiin korreloivan merkitsevästi ($\rho = -0,285$; $p < 0,001$). Osittaiskorrelaatiosta huomattiin, että luottamuksellisten keskustelujen määrän ja raamatunlukuaktiivisuuden välillä ei ollut isosten syntymävuodesta riippumatonta korrelaatiota. Kun isosten syntymävuoden vaikutus suljettiin pois, raamatunlukuaktiivisuuden ja luottamuksellisten keskustelujen määrän välinen lineaarinen yhteys poistui ($\rho = 0,104$; $p = 0,183$).

Ristiintaulukointia ja khiin neliö-testiä käyttämällä on mahdollista löytää merkityksellisiä eroja eri ihmisryhmien välillä. Näitä tilastollisia menetelmiä on

mahdollista käyttää luokitteluasteikollisilla muuttujilla.¹³³ Isosten käymien luottamuksellisten keskustelujen määrää ristiintaulukoitiinkin siksi sukupuolen kanssa. Ristiintaulukoinnin ja khiin neliö-testin perusteella selvisi, että luottamuksellisten keskustelujen käymisen määrässä löytyi merkityksellisiä eroja ($\chi^2 = 29,828$; $p < 0,001$) nais- ja miesvastaajien välillä. Taulukosta 5 on nähtävissä tämä ristiintaulukointi:

Taulukko 5: Luottamuksellisten keskustelujen määrän jakautuminen sukupuolten välillä. (N=168)				
Käytyjen luottamuksellisten keskustelujen määrä		Sukupuoli		Yhteensä
		Miehet	Naiset	
En koskaan	f	4	17	21
	p *	10%	13%	
Kerran	f	5	14	19
	p *	12%	11%	
2-5 kertaa	f	10	55	65
	p *	24%	43%	
6-10 kertaa	f	4	29	33
	p *	10%	23%	
11-15 kertaa	f	8	5	13
	p *	20%	4%	
16-20 kertaa	f	2	4	6
	p *	5%	3%	
Yli 20 kertaa	f	8	3	11
	p *	20%	2%	
Yhteensä	f	41	127	168
	p *	100%	100%	

*p tarkoittaa tässä prosenttiosuutta sukupuolen kaikista vastaajista

Taulukosta 5 nähdään, että isospojat käyvät hieman useammin luottamuksellisia keskusteluja kuin isostytöt: miespuolisista isosista 90 prosenttia on käynyt luottamuksellisia keskusteluja, kun taas naispuolisista isosista vastaava osuus on 87 prosenttia. Lisäksi huomattava osuus, 45 prosenttia, isospojista raportoi käyneensä luottamuksellisia keskusteluja yli kymmenen kertaa, kun taas tyttöisosista näin vastasi yhdeksän prosenttia. Myös niistä vastaajista, jotka raportoivat käyneensä luottamuksellisia keskusteluja yli kaksikymmentä kertaa, huomattava enemmistö on miehiä. Tästä voidaan päätellä, että isospojilla on suurempi todennäköisyys päätyä käymään luottamuksellisia keskusteluja.

¹³³ Heikkilä 2010, 210, 212–213; Metsämuuronen 2003, 293.

Se, että isospojat näyttäisivät päätyvän isostyttöjä varmemmin luottamuksellisiin keskusteluihin, saattaa johtua monista syistä. Ensinnäkin yksi selittävä syy voisi olla se, että isospoikien määrä suhteessa isostyttöihin on huomattavasti pienempi. Jos luottamuksellisista asioistaan kertovalle rippikoululaiselle on merkittävää, kumpaa sukupuolta isonen edustaa, hänellä on enemmän valinnanvaraa silloin, jos hän haluaa puhua naispuoliselle isoselle, kuin rippikoululaisella, joka kokee poikaisosen sopivammaksi keskustelukumppaniksi. Toisin sanoen siis suuri määrä isostyttöjä jakaa ne luottamukselliset keskustelut, jotka rippikoululainen haluaa puhua nimenomaan naispuolisen henkilön kanssa, kun taas pienempi joukko poikaisosia jakaa keskenään ne keskustelut, jotka rippikoululainen haluaa käydä miespuolisen henkilön kanssa.

Toki tällä kohtaa täytyy myös muistaa, ettei jokaiselle rippikoululaiselle välttämättä ole merkitystä sillä, mitä sukupuolta keskustelukumppani edustaa. Esimerkiksi tietyt luonteenpiirteet saattavat johtaa siihen, että rippikoululainen haluaa jakaa luottamuksella jonkin asian tietyn henkilön kanssa. Tämän selvittämiseksi verrattiin nais- ja miesvastaajien taustatietoja heidän uskonnollisuudestaan ja persoonallisuudestaan.

Mann-Whitneyn testiä käyttämällä voidaan selvittää, onko nais- ja miesvastaajien taustatiedoissa, uskonnollisuudessa ja persoonallisuudessa eroja, jotka voisivat selittää miesten suurempaa luottamuksellisten keskustelujen käyntiaktiivisuutta.¹³⁴ Mann-Whitneyn testi osoitti, että naisten ja miesten vastauksista muodostettujen keskiarvojen väliltä löytyi merkityksellisiä eroja isosena koettujen rippikoulujen määrässä ($U = 1\,976,00$; $p = 0,012$), isoskoulutusvuosien määrässä ($U = 2081,50$; $p = 0,029$) sekä järjestelmällisyydessä ($U = 3413,00$; $p = 0,002$) ja mahdollisuuksien aukipitamisessä mahdollisimman pitkään ($U = 2066,00$; $p = 0,034$).

Tarkasteltaessa vastauksien jakautumista sukupuolten välillä huomattiin, että tyttöisokset olivat keskimäärin poikaisosia järjestelmällisempiä ja poikaisokset taas halusivat pitää tyttöisosia useammin kaikki mahdollisuudet avoimina. Tämä saattaa vaikuttaa luottamuksellisten keskustelujen käymiseen siten, että mikäli tyttöisokset suunnittelevat rippikoulussakin omaa toimintaansa tarkasti ja pitäytyvät järjestelmällisesti suunnitelmassaan, he saattavat vaikuttaa kiireisiltä.

¹³⁴ Heikkilä 2010, 233–234; Metsämuuronen 2003, 319–320, 322–324.

Jos rippikoululaiset huomaavat tämän, he eivät välttämättä halua häiritä omilla asioillaan kiireistä isosta tämän tehtävissä.

Syy miesvastaajien suurempaan keskustelumäärään saattaa kuitenkin löytyä myös isokokemuksen määrästä. Miesvastaajat olivat nimittäin kokeneet isosina keskimäärin enemmän rippikouluja kuin naisvastaajat. Lisäksi heillä oli enemmän isokoulutusvuosia takanaan kuin naisilla. Miesvastaajien keskimääräinen ikä oli myös suurempi kuin naisvastaajilla. Tässä kohtaa on nostettava jälleen esille se, että useammissa rippikouluissa työskennelleillä isosilla on ollut enemmän mahdollisuuksia päätyä luottamuksellisiin keskusteluihin.

Edellisten lisäksi haluttiin selvittää isosten persoonallisuustyyppien ja uskonnollisuuden yhteyttä luottamukselliseen keskusteluaktiivisuuteen. Näitä ominaisuuksia mitattiin kyselylomakkeella väittämien avulla, joiden vastausasteikkona oli viisiportainen likert-asteikko. Saadun datan perusteella isokset ryhmiteltiin heidän persoonallisuutensa ja uskonnollisuutensa mukaisesti. Ryhmäjaon perusteena toimivat persoonallisuuden osalta Myers-Briggsin tyyppi-indikaattori ja sen kuusitoista persoonallisuustyyppiä sekä uskonnollisuuden osalta Allportin uskonnollisen suuntautumisen teoria.

Persoonallisuustyyppejä määriteltäessä isosten antamista vastauksista muodostettiin ensiksi uudet muuttujat kuvaamaan kutakin neljästä ulottuvuudesta (introvertti – ekstrovertti, tosiasiallinen – intuitiivinen, ajatteleva – tunteva ja harkitseva – spontaani). Tämä tapahtui siten, että kunkin ulottuvuuden ääripäitä merkittiin numeroilla 1 ja 5. Isosten viisiasteiselle likert-asteikolle antamat vastaukset taas muutettiin numeeriseen muotoon siten, että jokaiselle viidelle vastausvaihtoehdolle annettiin numero, joka vastasi ulottuvuuden numerointia. Esimerkiksi introvertti–ekstrovertti-ulottuvuudella introverteille annettiin numero yksi ja ekstroverteille numero viisi. Tällöin väitteen ”olen ulospäinsuuntautunut” kanssa täysin samaa mieltä olevien vastaus merkittiin numerolla viisi, jokseenkin samaa mieltä olevien vastaus numerolla neljä, ei samaa eikä eri mieltä olevien vastaus numerolla kolme, jokseenkin eri mieltä olevien vastaus numerolla kaksi ja täysin eri mieltä olevien vastaus numerolla yksi. Tämän jälkeen samaa ulottuvuutta mitanneiden vastausten arvoista laskettiin keskiarvo, jota tulkittiin siten, että numeroa kolme suuremman keskiarvon saaneet isokset edustavat numerolla 5 merkittyä ulottuvuuden ääripäätä ja numeroa kolme pienemmän keskiarvon saaneet puolestaan edustavat numerolla 1 merkittyä ääripäätä. Aiemmassa esimerkissä siis suuremman keskiarvon kuin kolme saaneet isokset

tulkittaisiin ekstroverteiksi ja numeroa 3 pienemmän keskiarvon saaneet isokset arvioitaisiin introverteiksi. Ne isokset, jotka saivat keskiarvokseen numeron kolme, luokiteltiin molempiin mahdollisiin ääripäihin.

Yllä esitetyllä tavalla saatiin kullekin isoselle neljän kirjaimen yhdistelmä, joka kuvaa yhtä kuudestatoista persoonallisuustyyppistä. Tämän kirjainjonon ja persoonallisuustyyppin perusteella isokset jaettiin ryhmiin, joiden avulla isosten käymiä luottamuksellisia keskusteluja voidaan vertailla. Keskiarvokseen numeron kolme yhdestä ulottuvuudesta saaneilla isosilla oli kaksi mahdollista kirjainjonoa, ja heidät laskettiin tällöin kuuluvaksi molempiin persoonallisuusryhmiin. Myös isosille, joilla oli kaksi epäselvää kirjainta, määritettiin neljä mahdollista persoonallisuustyyppiä. Kolmen tai neljän epäselvän kirjaimen kohdalla vastaaja merkittiin ”epäselväksi” ja jätettiin analyysin ulkopuolelle.

Ennen analyysin aloittamista on kuitenkin vielä tärkeää ottaa huomioon, ettei kyselylomakkeen vastausten perusteella ole mahdollista – eikä välttämättä tarpeenmukaistakaan – tehdä isosista syväluotaavaa persoonallisuusanalyysia. Siihen nimittäin tarvittaisiin huomattavasti enemmän kysymyksiä ja näin myös laajempaa aineistoa. Tätä tutkielmaa varten kuitenkin riittää saada vain viitteitä vastaajan persoonallisuudesta. Taulukossa 6 on nähtävissä kunkin persoonallisuustyyppin esiintyminen aineistossa ja luottamuksellisten keskustelujen määrää mitanneeseen muuttujaan saadut vastaukset:

Taulukko 6: Isosten jakautuminen persoonallisuustyyppihin ja luottamuksellisten keskustelujen käyminen persoonallisuustyypeissä. N=170									
Persoonallisuuden tiedot			Luottamuksellisten keskustelujen käyminen (f, %)						
Tyyppi	f	%	En kos-kaan	Ker-ran	2–5	6–10	11–15	16–20	Yli 20
ENFJ	63	18	7 11%	1 2%	32 52%	13 21%	6 10%	3 5%	1 2%
ENFP	92	26	11 12%	8 9%	36 39%	15 16%	11 12%	3 3%	8 9%
ENTJ	15	4	1 7%	0 0%	7 47%	4 27%	1 7%	2 13%	0 0%
ENTP	21	6	3 14%	1 5%	7 33%	5 24%	3 14%	1 5%	1 5%
ESFJ	37	10	4 11%	2 5%	17 46%	9 24%	3 8%	1 3%	1 3%
ESFP	38	11	5 13%	3 8%	13 34%	5 13%	6 16%	2 5%	4 11%
ESTJ	9	3	1 11%	1 11%	3 33%	3 33%	0 0%	1 11%	0 0%
ESTP	4	1	1 25%	1 25%	0 0%	0 0%	1 25%	0 0%	1 25%
INFJ	13	4	1 8%	3 23%	7 54%	1 8%	1 8%	0 0%	0 0%
INFP	16	5	1 6%	2 13%	7 44%	4 25%	0 0%	1 6%	1 6%
INTJ	6	2	2 33%	1 17%	2 33%	1 17%	0 0%	0 0%	0 0%
INTP	7	2	0 0%	2 29%	1 14%	2 29%	0 0%	1 14%	1 14%
ISFJ	9	3	0 0%	4 44%	4 44%	0 0%	1 11%	0 0%	0 0%
ISFP	6	2	1 17%	1 17%	3 50%	0 0%	0 0%	1 17%	0 0%
ISTJ	6	2	1 17%	2 33%	2 33%	1 17%	0 0%	0 0%	0 0%
ISTP	5	1	0 0%	2 40%	1 20%	1 20%	0 0%	1 20%	0 0%
Epä-selviä	11	3							
Yht.	358	100							

Taulukosta 6 huomataan, että selvästi suurin osa isosista edustaa ENFP- ja ENFJ-persoonallisuuksia. Isot ovat siis persoonallisuudeltaan pääsääntöisesti

ekstrovertteja, intuitiivisia ja tuntevia. Se, että nämä persoonallisuudet ovat hyvin vahvasti edustettuina, johtaa siihen, että muille persoonallisuustypeille sijoittuu melko vähän isosia. Tämä taas aiheuttaa sen, ettei kaikista persoonallisuustypeistä ole mahdollista tehdä kovin yleistettäviä päätelmiä.

Khiin neliö-testin mukaan persoonallisuustyyppien ja luottamuksellisten keskustelujen käyntimäärän välillä ei ole merkitseviä eroja ($\chi^2 = 89,948$; $p = 0,482$). Keskusteluaktiivisuus on siis melko samankaltainen riippumatta isosen persoonallisuustyypistä.

Uskon sisäistyneisyyttä ja ulkokohtaisuutta määritettiin ryhmittelyanalyysin avulla. Analyysiin valittiin mukaan ne muuttujat, joiden pohjalla oltiin käytetty Allportin teorian määritelmiä kummallekin uskonnolliselle suuntautumisvaihtoehdolle. ANOVAn mukaan jokainen näistä muuttujista oli merkityksellinen klustereiden muodostamisessa ($p < 0,001$). Seuraavassa taulukossa on nähtävissä analyysin tuottama vastausten jakautuminen kunkin muuttujan kohdalla. Numerot viittaavat viisiportaiseen likert-asteikkoon, joka oli jaoteltu seuraavasti: 1= ei pidä lainkaan paikkaansa – 2=pitää jokseenkin paikkansa – 3=pitää osittain paikkansa, osittain ei – 4=pitää jokseenkin paikkansa – 5=pitää täysin paikkansa.

Taulukko 7: Ryhmittelyanalyysi uskonnollisesta suuntautumisesta. N=168				
Kuinka hyvin seuraavat väitteet kuvaavat sinua?	Klusterit		ANOVA	
	1	2	F	Sig.
Uskon Jumalaan	2	4	269,331	0,000
Olen uskonnollinen	2	4	161,292	0,000
Usko on yksi tärkeimmistä asioista elämässäni	1	3	225,405	0,000
Arkielämän tilanteissa pyrin ottamaan huomioon Jumalan tahdon	1	3	197,792	0,000
Rukoilen, koska se tuo minulle turvallisen olon	2	4	173,725	0,000
Rukouksen avulla voin saavuttaa tiettyjä päämääriä elämässäni	1	3	164,522	0,000
Rukous on minulle merkityksellistä sellaisenaan	2	4	193,361	0,000
Ei ole niin paljon väliä sillä, mihin uskon, kunhan elän oikeudenmukaisesti	4	3	32,295	0,000
En anna Jumalan vaikuttaa päivittäisiin tekemisiini	4	2	77,908	0,000
Elämässäni on paljon uskontoa tärkeämpiä asioita	4	3	91,440	0,000
Tapausten määrä klusterissa 1: 69 ja klusterissa 2: 99				

Taulukosta 7 huomataan, että klusteri 2 vastaa Allportin teorian sisäistynyttä uskonnollisuutta ja klusteri 1 taas ulkokohtaisen uskonnollisuuden suuntautumista. On kuitenkin huomioitava, ettei kumpikaan klusteri edusta puhtaasti teoreettisia uskonnollisia suuntautumisvaihtoehtoja.

Ristiintaulukoimalla ja käyttämällä khiin neliö-testiä selvisi, että luottamuksellisten keskustelujen määrän ja uskonnollisuutta kuvaavien klustereiden välillä ei ole merkitseviä eroja ($p = 0,429$). Myöskään lineaarista riippuvuutta ja merkitseviä yhteyksiä näiden muuttujien välillä ei näytä olevan Spearmanin korrelaatiokertoimen mukaan ($p = 0,192$). Isosen uskonnollisuudella ei siis ilmeisesti ole merkitystä luottamuksellisiin keskusteluihin päättymisen kannalta.

Isosten uskonnollinen suuntautuminen ja persoonallisuustyyppi eivät siis olleet tilastollisesti merkitseviä tekijöitä luottamuksellisten keskustelujen määrälle. Sen sijaan isosten ikä korreloi voimakkaasti käytyjen keskustelujen määrään. Myös sukupuoli, ulospäinsuuntautuneisuudella ja isosen arviolla omasta luotettavuudestaan näytti olevan yhteys keskustelujen määrään.

5.1.3. Rippikouluympäristön vaikutuksia keskustelujen yleisyyteen

Luottamuksellisten keskusteluiden yleisyyteen saattaa vaikuttaa isosten ominaisuuksien lisäksi myös erilaiset asiat rippikouluympäristössä. Isosia pyydettiin siksi arvioimaan erinäisten rippikouluun ja sen rakenteisiin liittyvien asioiden mahdollista merkitystä luottamuksellisten keskustelujen käymiselle.

Rippikoulussa on tavallisesti läsnä rippikoulun ohjaajia tai opettajia, isosia ja rippikoululaisia. Erityisesti leiririppikoulut muodostavat tietyllä tavalla leiripaikan ulkopuolisesta elämästä irrallisen yhteisön, jossa ohjaajat, isokset ja rippikoululaiset ovat intensiivisessä vuorovaikutuksessa keskenään. Tällöin rippikoululaisilla on mahdollisuus puhua asioistaan isosten lisäksi myös ohjaajille. Isosia pyydettiin arvioimaan, puhuvatko rippikoululaiset useammin asioistaan isosille vai ohjaajille. Vastanneiden isosten arvion mukaan rippikoululaiset keskustelevat useammin luottamuksellisista asioista isosille. Jopa 86 prosenttia isosista oli joko täysin tai jokseenkin tätä mieltä. Vastaavasti täysin tai jokseenkin vastakkaista mielipidettä edusti vain neljä prosenttia isosista, ja yhdeksän prosenttia sijoittui näiden kahden näkemyksen väliin. Vaikka tämä onkin vain isosten itsensä tekemä arvio, voisi kuvitella, että se kertoo ainakin jotakin myös rippikoululaisten ajatuksista. Isosethan ovat rippikoululaisten tavoin nuoria, ja näin ollen heillä todennäköisesti on jonkinlainen kokemus siitä, miten ikäisensä nuoret ajattelevat ja toimivat. Lisäksi eräs isonen kirjoitti avoimessa vastauksessaan, että luottamuksellisen keskustelun syntyminen on helpompaa, kun ollaan ilman aikuisia. Tämä toteamus vahvistanee isosten antamaa arviota.

Isosista selkeä enemmistö, 80 prosenttia, oli myös sitä mieltä, että rippikoulussa vallitseva yhteishenki vaikuttaa siihen, kertovatko rippikoululaiset asioistaan isosille. Vain kuusi prosenttia ei nähnyt rippikoulun yhteishengen ja luottamuksellisten keskustelujen välillä ollenkaan tai juurikaan yhteyttä. 14 prosenttia taas piti tällaista yhteyttä mahdollisena, muttei välttämättömänä. Voisi hyvin kuvitella, että isosten ja rippikoululaisten välinen luottamus on suurempi rippikouluissa, joissa yhteishenki on hyvä. Toisaalta kuitenkin ei voida edellyttää luottamuksellisten keskustelujen kuuluvan vain korkean yhteishengen rippikouluihin. Rippikoulun yleisilmapiiristä huolimatta rippikoululainen voi löytää rippikoulun ihmisistä niitä, jotka hän katsoo luottamuksen arvoisiksi, ja joiden kanssa hän haluaa asioistaan puhua. Lisäksi yhteenkuuluvuuden kokemus

on usein melko subjektiivinen, ja siksi voi olla, että rippikoululainen kokee yhteishengen eri tavalla kuin kysymykseen vastannut isonen.

Spearmanin järjestyskorrelaatiokerrointa käyttämällä selvisi, että lineaarinen yhteys luottamuksellisten keskustelujen määrän ja isosten yhteishengen vaikutukseen liittyvään arvion välillä oli hyvin merkitsevä ($p = 0,273$; $p = 0,001$). Tämän perusteella huomattiin, että mitä enemmän luottamuksellisia keskusteluja isokset olivat kokeneet, sitä useammin he olivat sitä mieltä, että rippikoulun yhteishenki vaikuttaa rippikoululaisten haluun keskustella luottamuksellisesti.

Luottamuksellisten keskustelujen yleisyyteen saattaa liittyä myös se, kuinka paljon rippikoululaisille kerrotaan mahdollisuudesta tällaisten keskustelujen käymiseen. Voi nimittäin olla, että mikäli rippikoululaisille kerrotaan toistuvasti, että isosten kanssa voi puhua luottamuksellisista asioista, rippikoululaiset myös tarttuisivat tällaiseen mahdollisuuteen helpommin ja useammin. Kaikista vastanneista isosista 45 prosenttia raportoi, että rippikoululaisille oli kerrottu tästä mahdollisuudesta useasti. Noin kolmannes isosista taas raportoi, ettei tätä mahdollisuutta ollut pidetty esillä ollenkaan tai juurikaan. Vajaa viidesosa isosista taas sijoittui näiden ääripäiden väliin. Taulukosta 8 on nähtävissä edellä esiteltyihin kysymyksiin annetut vastaukset frekvensseinä ja prosentteina:

Taulukko 8: Rippikouluympäristön vaikutus luottamuksellisiin keskusteluihin. N=147					
	Olen täysin eri mieltä	Olen jokseenkin eri mieltä	En ole samaa enkä eri mieltä	Olen jokseenkin samaa mieltä	Olen täysin samaa mieltä
Rippikoululaiset puhuvat luottamuksellisesti enemmän isosille kuin ohjaajille	0 0%	5 4%	13 9%	69 46%	62 42%
Rippikoulun yhteishenki vaikuttaa siihen, kertovatko rippikoululaiset mieltään painavista asioista	1 1%	9 6%	18 12%	55 37%	66 44%
Rippikoululaisille kerrotaan jatkuvasti mahdollisuudesta keskustella isosten kanssa luottamuksellisesti	8 5%	47 32%	25 17%	44 30%	25 17%

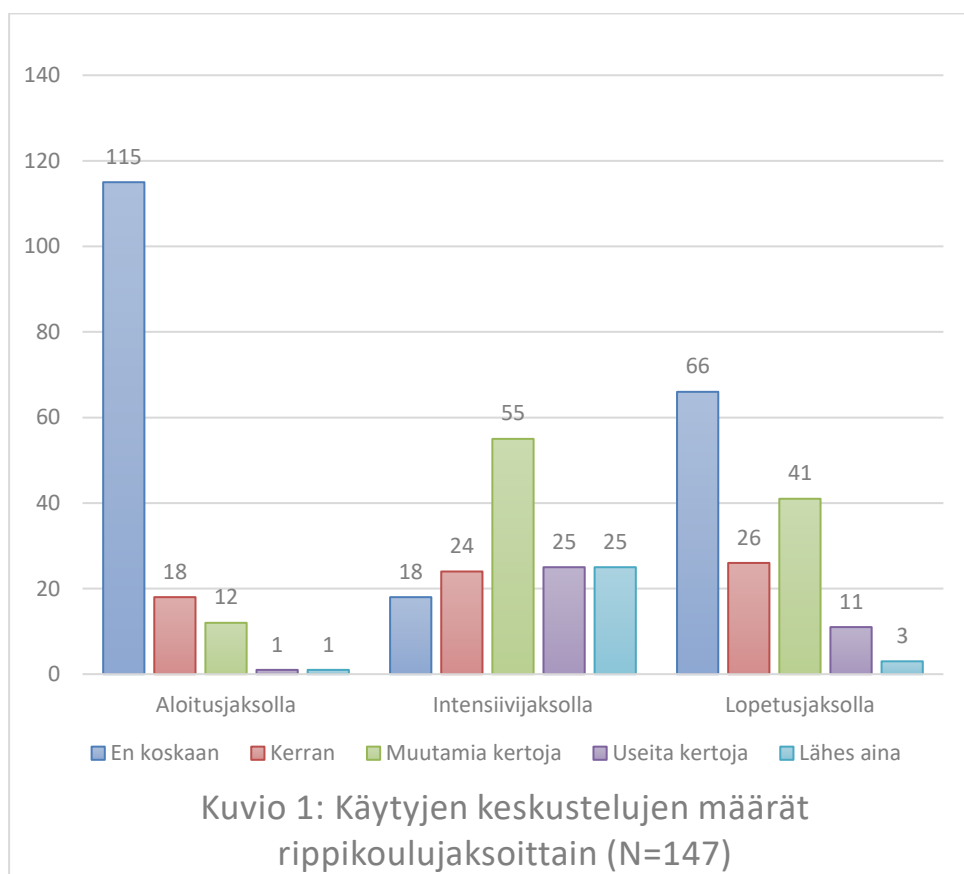
On kuitenkin toki huomattava, että tällä tutkimusmenetelmällä ei voida varsinaisesti tietää, mitkä asiat ovat vaikuttaneet luottamuksellisten keskustelujen käymiseen. Luottamuksellisen keskustelun syntymiseen vaikuttanee ensisijaisesti rippikoululainen, joka päättää kertoa asioistaan isoselle. Näin ollen isosilta asiaa kysymällä ei välttämättä saada tietoa siitä, mitkä asiat ovat todellisuudessa vaikuttaneet ja rohkaisseet rippikoululaista puhumaan asioistaan.

5.2. Luottamuksellisten keskustelujen tilanteet

5.2.1. Keskustelujen käyminen rippikoulun eri jaksoilla

Luottamuksellisten keskustelujen kokonaiskuva hahmottamiseen ei riitä vain niiden määrän ja niitä käyvien isosten tarkastelu. Tässä tutkielmassa antamani määritelmä luottamuksellisille keskusteluille on hyvin laaja, ja kätkeekin siksi sisäänsä hyvin monenlaisia keskustelutilanteita. Tässä luvussa keskitytään luottamuksellisten keskustelujen kontekstiin eli siihen, milloin ja millaisissa tilanteissa keskustelua on käyty, ja ovatko keskustelut useammin ryhmissä vai kahden kesken tapahtuneita.

Isosia pyydettiin kyselylomakkeella muistelemaan, olivatko heidän käymänsä luottamukselliset keskustelut sijoittuneet rippikoulun aloitus-, intensiivi- vai lopetusjaksolle. Rippikoulun intensiivijaksolla tarkoitetaan rippikoululeiriä tai muuta aktiivista jaksoa kuten päiväleirin opetuspäiviä. Aloitusjaksolla taas tarkoitetaan rippikoulun ensitapaamisista intensiivijakson alkuun rajautuvaa ajanjaksoa, johon saattaa kuulua esimerkiksi etukäteistapaamisia, opiskelupäiviä tai jumalanpalveluskäyntejä. Lopetusjaksolla taas tarkoitetaan intensiivijakson jälkeistä aikaa ennen konfirmaatiota, johon voi kuulua esimerkiksi konfirmaatioharjoitus. Kuviossa 1 on esitelty keskusteluja käyneiden isosten vastausten jakautuminen näiden kolmen jakson välillä.

Kuviosta 1 nähdään, että suurin osa isosten käymistä luottamuksellisista keskusteluista on käyty rippikoululeirillä tai muulla rippikoulun intensiivijaksolla. Vain 18 (eli 12 prosenttia) isosta kertoi, ettei ole koskaan käynyt luottamuksellista keskustelua intensiivijaksolla vaan joko aloitus- tai lopetusjaksolla. 25 isosta (17 prosenttia) myös kertoi käyneensä lähes aina keskustelunsa tällä jaksolla, mikä on selkeästi suurin määrä ”lähes aina”-vastauksia verrattuna muihin rippikoulujaksoihin.

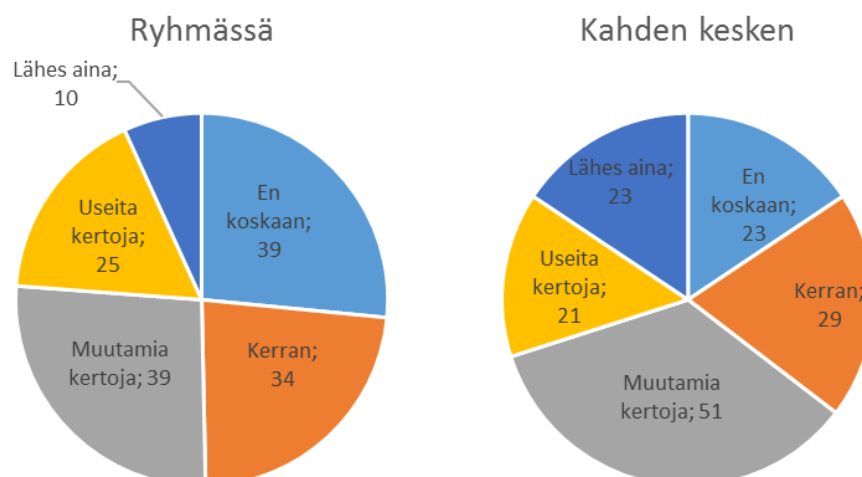
Kuviosta voidaan myös nähdä, että aloitusjaksolla luottamuksellisia keskusteluja on käyty selvästi muita rippikoulujaksoja vähemmän.

Lopetusjaksolla keskustelua on käyty useammin kuin aloitusjaksolla, mutta myös vähemmän kuin intensiivijaksolla.

Voi olla, että kuvion jakautumiseen vaikuttaa isosten ja rippikoululaisten tutustuminen toisiinsa. Aloitusjakson aikana isokset ja rippikoululaiset ovat monesti melko vieraita toisilleen. Tutustumisen alkuvaiheessa rippikoululaiset eivät välttämättä luota isosiin siinä määrin, että heille haluttaisiin mennä kertomaan luottamuksellisia, henkilökohtaisia ja joskus arkojakin asioita. Kun tutustuminen etenee aktiivisen ja intensiivisen yhdessäolon ja vuorovaikuttamisen seurauksena intensiivijaksolla, rippikoululaisten luottamus isosiin kasvaa, ja he uskaltavat kertoa asioistaan. Lopetusjaksolla taas jo aiemmin rippikoulun aikana hankittu luottamus saattaa vaikuttaa keskustelujen aloitusjaksoa suurempaan määrään. Vaikka siis vuorovaikutus ja luottamussuhteen rakentuminen eivät ole enää yhtä aktiivista ja jatkuvaa toimintaa kuin intensiivijaksolla, jo syntynyt luottamus ja tuttuus vaikuttavat varmasti edelleen. Myös ne keskusteluyhteydet, jotka ovat alkaneet intensiivijaksolla, voivat jatkua vielä lopetusjaksolla.

5.2.2. Ryhmässä vai kahden kesken?

Isosten käymien luottamuksellisten keskustelujen kontekstia kuvaa myös se, ketä on ollut paikalla keskustelun syntyessä. Tässä tutkielmassa luottamukselliset keskustelut on määritelty käsittämään niin ryhmässä kuin kahden keskenkin tapahtuneet keskustelut. Kyselyyn vastanneita isosia pyydettiin kuitenkin kertomaan, kuinka usein heidän käymänsä keskustelut ovat sijoittuneet ryhmätilanteeseen ja kuinka usein kahdenkeskisiin keskusteluihin. Kuvio 2 on nähtävissä näiden keskustelutyypien osuudet frekvensseinä.

Kuvio 2: Ryhmässä ja kahden kesken käytyjen keskustelujen määrä.
N=147

Kuvion 2 perusteella näyttää siltä, että kahden kesken käytyjä luottamuksellisia keskusteluja olisi enemmän kuin ryhmässä käytyjä. Kuvion 2 perusteella on myös niin, että ”lähes aina”-vastauksia on selvästi enemmän kahden kesken käydyissä keskusteluissa. Kuvion 2 ympyrädiagrammit eivät kuitenkaan kerro siitä, kuinka paljon kunkin tyyppisiä keskusteluja on määrällisesti käyty, sillä isoset ovat käyneet eri määrän luottamuksellisia keskusteluja.

Ristiintaulukoimalla koettujen luottamuksellisten keskustelujen määrää ja keskustelujen käyntitapoja ryhmässä tai kahden rippikoululaisen kanssa saatiin Taulukko 9 ja Taulukko 10, jotka esitellään seuraavaksi. Ensimmäinen taulukoista liittyy kahden keskisiin keskusteluihin. Khiin neliötä käyttämällä huomattiin, että kahden keskeisellä keskustelulla ja luottamuksellisten keskustelujen määrällä on merkitsevä ero ($\chi^2 = 58,465$; $p < 0,001$).

Taulukko 9: Ristiintaulukointi käytyjen keskustelujen määrästä ja kahden kesken käydyistä keskusteluista. N=147						
Käytyjen luottamuksellisten keskustelujen määrä	Kahden kesken käytyjen luottamuksellisten keskustelujen määrä					
	En koskaan	Kerran	Muutamia kertoja	Useita kertoja	Lähes aina	Yht.
Kerran	10	6	2	0	1	19
2-5 kertaa	10	18	23	7	7	65
6-10 kertaa	2	3	15	8	5	33
11-15 kertaa	1	1	7	2	2	13
16-20 kertaa	0	0	1	1	4	6
Enemmän kuin 20 kertaa	0	1	3	3	4	11
Total	23	29	51	21	23	147

Toinen taulukoista (Taulukko 10) liittyy ryhmässä käytyihin luottamuksellisiin keskusteluihin. Khiin neliötä käyttämällä huomattiin, että myös ryhmässä käytyjen keskustelujen ja luottamuksellisten keskustelujen määrällä on merkitsevä ero ($\chi^2 = 43,750$; $p = 0,002$).

Taulukko 10: Ristiintaulukointi käytyjen keskustelujen määrästä ja ryhmässä käydyistä keskusteluista. N=147						
Käytyjen luottamuksellisten keskustelujen määrä	Ryhmässä käytyjen luottamuksellisten keskustelujen määrä					
	En koskaan	Kerran	Muutamia kertoja	Useita kertoja	Lähes aina	Yht.
Kerran	12	6	1	0	0	19
2-5 kertaa	14	16	25	9	1	65
6-10 kertaa	6	8	8	6	5	33
11-15 kertaa	3	1	3	5	1	13
16-20 kertaa	0	2	1	2	1	6
Enemmän kuin 20 kertaa	4	1	1	3	2	11
Total	39	34	39	25	10	147

Taulukosta 9 ja Taulukosta 10 on nähtävissä, että yli kymmenen luottamuksellista keskustelua käyneillä isosilla keskustelut painottuivat kahden kesken rippikoululaisen kanssa käytyihin keskusteluihin. Näistä kolmestakymmenestä isosesta vain yksi ei ollut koskaan käynyt kahdenkeskistä luottamuksellista keskustelua, ja kerran tällaiseen tilanteeseen päätyneitä tässä ryhmässä oli kaksi. Loput 27 isosta ovat käyneet vähintään muutamia luottamuksellisia keskusteluja kahdestaan rippikoululaisen kanssa, ja kymmenen isosta – eli yksi kolmasosa tästä ryhmästä – oli käynyt lähes aina luottamukselliset keskustelunsa kahden rippikoululaisen kanssa.

Vastaavasti yli kymmenen luottamuksellista keskustelua käyneille isosille ryhmässä tapahtuneet luottamukselliset keskustelut ovat olleet harvinaisempia. Näistä kolmestakymmenestä isosesta seitsemän ei ole nimittäin koskaan keskustellut luottamuksellisia ja henkilökohtaisia asioita ryhmässä, kun samaan aikaan neljä isosta kertoo keskustelleensa lähes aina ryhmässä. Loput sijoittuvat ääripäiden väliin painottuen muutamia ja useita kertoja ryhmässä keskustelleisiin.

Kahdesta kymmeneen luottamuksellista keskustelua kokeneilla isosilla näyttää olevan melko tasaisesti kokemusta sekä ryhmässä että kahden kesken käydyistä luottamuksellisista keskusteluista. Kahden kesken käydyt keskustelut ovat silti hieman tavallisempia, sillä suurempi osa näistä isosista kertoi, ettei ole käynyt luottamuksellista keskustelua ryhmässä, ja että on käynyt lähes aina keskustelunsa kahden kesken. Silti molemmissa keskustelutavoissa vastaajien enemmistö sijoittuu ”muutamia kertoja”-vastaukseen.

Yhden luottamuksellisen keskustelun käyneillä isosilla ryhmä- ja kahden kesken keskustelut näyttävät jakautuneen hyvin tasaisesti: kahden käydyistä

keskusteluista on raportoinut vain kaksi isosta enemmän kuin ryhmässä tapahtuneista keskusteluista. Kolme yhden luottamuksellisen keskustelun kokenutta isosta ovat myös selvästi vastanneet, etteivät ole käyneet keskustelua ryhmässä eivätkä kahden kesken. Tähän syynä voi olla paitsi näppäilyvirhe myös se, että isokset eivät ole olleet aivan varmoja, mitä heidän pitäisi vastata. Yhden näistä kolmesta kohdalla on kuitenkin pääteltävissä avoimen kysymyksen kautta, että keskustelu on käyty rippikoululaisen kanssa kahden kesken.

5.2.3. Keskustelujen ympäristöt: aika, paikka ja tapahtumat ennen keskustelun alkua

Luottamuksellisten keskustelujen kontekstia selvitettiin kyselylomakkeella vielä avoimella kysymyksellä. Siinä isosia pyydettiin kuvailemaan tilanteita, joissa luottamuksellisia keskusteluja on käyty. Lisäksi samassa yhteydessä kysyttiin myös sitä, mitä oli tapahtunut ennen keskusteluja. Tähän kysymykseen vastasi 60 isosta. Vastaukset analysoitiin erottelemalla isosten vastauksista lyhyehköjä mainintoja, jotka kuvaavat keskustelujen tilanteita. Näin analysoimalla yhdestä annetusta vastauksesta saattoi löytyä useampia irrallisia mainintoja. Esimerkiksi usein luottamuksellisia keskusteluja käyneet isokset kertoivat useammista tilanteista, jolloin yhdessä vastauksessa mainintoja oli useanlaisia. Kaikki maininnat ryhmiteltiin kategorioihin muiden samankaltaisten mainintojen kanssa. Näille mainintakategorioille laskettiin niiden saamia frekvenssejä.

Maininnoista muodostetut kategoriat tyypiteltiin vielä laajempiin yläkategorioihin sen mukaan, mistä maininnat kertoivat. Ensimmäkin huomattiin, että isosten vastauksissa oli kerrottu vuorokauden tai päiväohjelman ajankohtia, jolloin keskustelut oli käyty. Toiseksi huomattiin, että monet isosten maininnoista koskivat niitä tapahtumia, jotka olivat johtaneet keskustelun käymiseen. Kolmanneksi huomattiin, että jotkut isokset olivat myös kertoneet siitä, missä keskustelu oli käyty. Taulukossa 11 on näkyvissä mainintakategoriat sekä niiden yläkategoriat. On syytä huomata, että mainintakategoriat sopivat joissakin kohdissa kahteen yläkategoriaan, ja siksi tällaiset maininnat on merkattu kahdesti. Tällaisia mainintoja ovat ”iltahartauden jälkeen”, joka kertoo sekä päiväohjelman kohdasta että keskustelua edeltäneistä tapahtumista, ja ”saunassa”, joka kertoo sekä päiväohjelman ajankohdasta että keskustelun käymisen paikasta.

Taulukko 11: Luottamuksellisten keskustelujen tilanteet ja niiden ryhmittely. (N=60)		
Tilannetyyppi	Tilanne	f
Vuorokauden aika tai päiväohjelman kohta	Aamu- tai iltatoimien yhteydessä	2
	Illalla	10
	Iltahartauden jälkeen	4
	Vapaa-ajalla	11
	Saunassa tai saunojen aikana	2
	Pienryhmätapaamisen / raamisryhmän yhteydessä	21
Tapahtumat ennen keskustelua	Tunteenpurkaus	2
	Äkillinen poistuminen yhteisestä tilasta	3
	Iltahartauden jälkeen	4
	Isonen ollut aktiivinen kysyjä	8
	Rippikoululainen on ollut aktiivinen pyytäjä	7
	Rippikoululaisen kaveri on pyytänyt	1
	Yleinen jutustelu pienessä ryhmässä johtanut	3
	Juttelun yhteydessä	5
	Isonen kertonut henkilökohtaisia asioitaan rippikoululaiselle	2
	Luottamuksellisen keskustelun aihepiiriä käsitelty yleisesti	3
Keskustelun käymisen paikka	Saunassa	1
	Puhelimen välityksellä	1
	Hieman erillään muista	3

Vuorokauden aikaan tai päiväohjelman kohtaan liittyviä mainintoja oli yhteensä 50. Vastauksista nähdään, että suuri osa luottamuksellisista keskusteluista sijoittuu ilta-aikaan, pienryhmätapaamisen yhteyteen tai leiripäivän ohjelmattomaan vapaa-aikaan. Illalla tapahtuneille keskusteluille voidaan nähdä syyksi se, että ilta-aikaan ollaan usein väsyneitä, ja näin ollen huolet saattavat tulla mieleen ja alkaa vaivata. Vapaa-aika taas on ohjatusta ja yhteisestä ohjelmasta vapaata aikaa, minkä voidaan kuvitella olevan hyvä hetki puhua rauhassa luottamuksellisista asioista. Tällöin ei ole kilpailevaa toimintaa, ja rippikoululainen saattaa ajatella, ettei isonen tule häirityksi vapaa-ajalla.

Pienryhmä- tai raamisryhmätapaamisen yhteydessä käydyt luottamukselliset keskustelut olivat useimmin mainittu päiväohjelman kohta. Isosten vastauksista tuli esille myös, että näissä tapauksissa keskustelu oli alkanut joko ryhmäkokoontumisen jälkeen jonkun rippikoululaisen kanssa tai ryhmä oli yhdessä keskustellut luottamuksellisista asioista tapaamisen aikana. Useimmat tämänkaltaisen tilanteen esille tuoneet isokset kertoivat myös, että luottamuksellisen keskustelun aihe liittyi ryhmätapaamisessa käsiteltyihin teemoihin. Tällöin siis ennen varsinaista luottamuksellista ja henkilökohtaista

asioihin liittyvää keskustelua senkaltaisista asioista ja aihepiiristä oltiin jo keskusteltu yleisemmällä tasolla.

Aihepiirin käsittelyn lisäksi myös joko isosen tai rippikoululaisen aktiivinen toiminta oli saattanut vastaajien mukaan johtaa luottamukselliseen keskusteluun. Isoiset kertoivat esimerkiksi, että rippikoululainen on joskus tehnyt aloitteen ja tullut pyytämään isosta juttelemaan kanssaan. Toisinaan taas isoiset kertoivat itse menneensä yksinäiseltä tai järkyttyneeltä näyttäneen rippikoululaisen luokse ja kysyneensä tämän vointia. Yksi isonen kertoi myös, että joskus rippikoululaisen kaveri oli pyytänyt häntä puhumaan rippikoululaisen kanssa. Edellä esitellyt luottamuksellisten keskustelujen alkamistavat ovat todennäköisesti liittyneet kahden keskiseen keskusteluun.

Jotkut isoiset kertoivat myös luottamuksellisen keskustelun sattuneen heidän kohdalleen spontaanisti tutustumisen ja keskustelun edetessä. Luottamukselliset asiat olivat tulleet näiden isosten mukaan puheeksi vasta, kun oltiin ensiksi juteltu muunlaisia asioita, näin tutustuttu ja kasvatettu luottamusta. Joskus isoiset olivat myös kertoneet rippikoululaiselle omista vaikeista asioistaan ja huolistaan esimerkiksi pitämissään iltahartauksissa tai keskusteluissa rippikoululaisten kanssa. Tätä asiaa isosilta kysyttiin myös monivalintakysymyksenä, ja sen mukaan noin kolmekymmentä prosenttia isosista on ainakin jossakin määrin kertonut omista vaikeuksistaan rippikoululaiselle, kun taas 44 prosenttia isosista arvioi, ettei ole ollenkaan tai juurikaan kertonut omista vaikeuksistaan rippikoululaisille ennen luottamuksellista keskustelua.

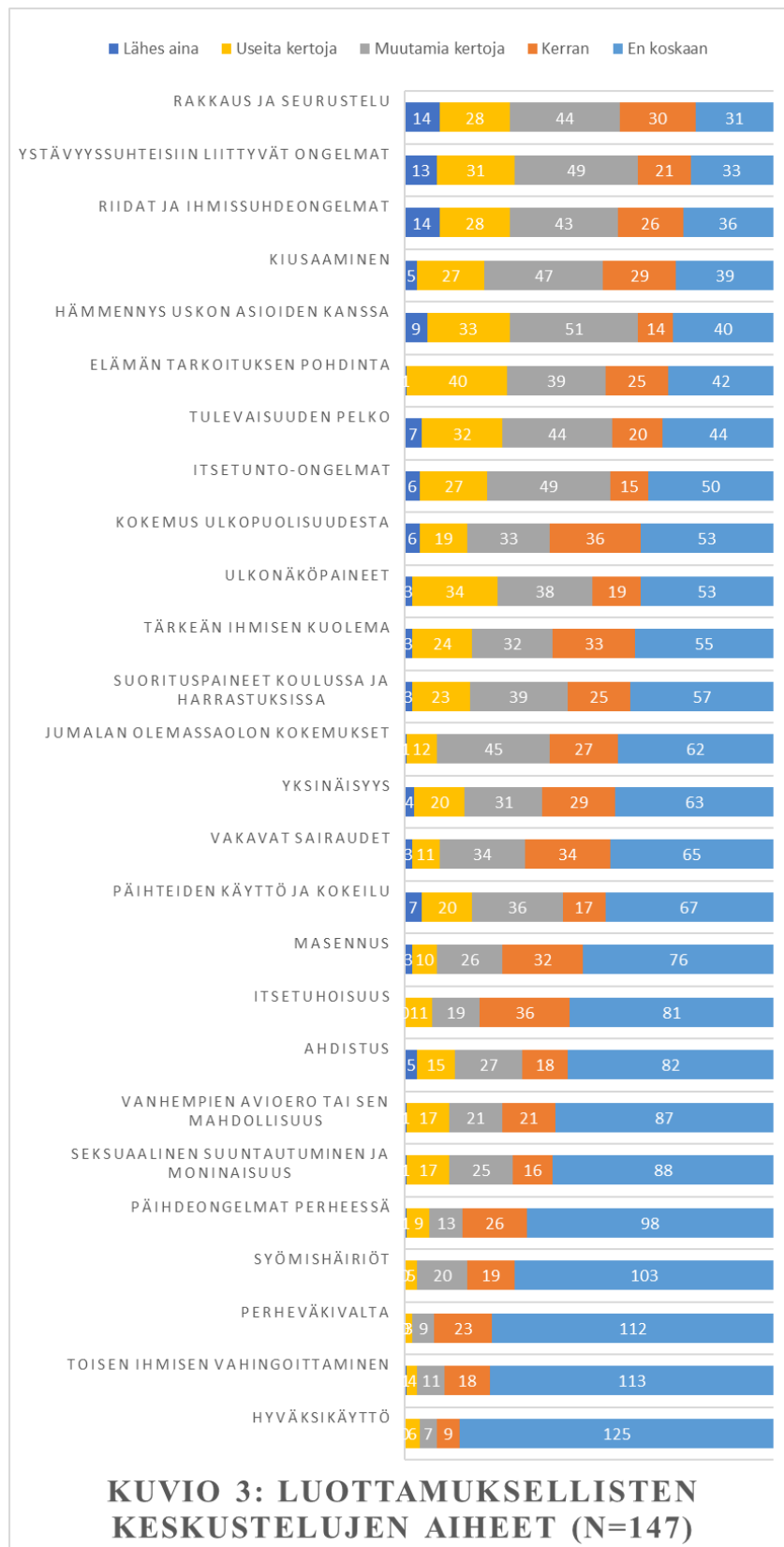
Muutammat isoiset viittasivat vastauksissaan myös rippikoululaisten epäkonventionaalisempaan käyttäytymiseen, mikä oli johtanut luottamuksellisen keskustelun alkamiseen. Tällaista käytöstä oli esimerkiksi äkilliset poistumiset rippikouluryhmän yhteisestä tilasta, tunteenpurkaukset ja iltahartaudet, jotka aiheuttivat jonkinlaisen tunnereaktion.

Kokonaisuutena luottamuksellisten keskustelujen tilanteet vaihtelevat monella tasolla. Tyypillisimmin luottamukselliset keskustelut ovat kuitenkin tämän tutkielman datan perusteella tapahtuneet leirijaksolla kahden kesken isosen ja rippikoululaisen välillä. Keskustelut ovat alkaneet tavallisimmin isosen tai rippikoululaisen aktiivisesta toiminnasta, ja sijoittuneet ryhmätapaamisten, iltajan tai vapaan ajan yhteyteen.

5.3. Keskustelujen aiheet

Seuraava luottamuksellisia keskusteluja kuvaava teema on niissä käsitellyt aiheet.

Aiheiden selvittämistä varten kyselylomakkeelle oli valittu 26 aihetta, joiden toistuvuutta kokemissaan keskusteluissa isosten oli tarkoitus raportoida. Kuviosta 3 on nähtävissä kohdattujen aiheiden yleisyys luottamuksellisia keskusteluja käyneiden vastaajien joukossa. Kuvion 3 palkeissa olevat numerot osoittavat vastauksista muodostettuja frekvenssejä.

Kuviosta 3 voidaan havaita, että useimmin isosten kokemissa luottamuksellisissa keskusteluissa on puhuttu sosiaaliseen elämänalueeseen liittyvistä asioista. Tällaisia aiheita ovat ystävyssuhteisiin liittyvät ongelmat, riidat ja ihmissuhdeongelmat, rakkaus ja seurustelu sekä kiusaaminen. Luottamuksellisia keskusteluja käynteistä isosista noin kahdeksallekymmenelle

prosentille oli kerrottu ystävyys- ja ihmissuhteiden ongelmista, riidoista sekä rakkauteen ja seurusteluun liittyvistä asioista. Kiusaaminen taas oli tullut keskustelun aiheeksi vähintään kerran 75 prosentille isosista.

Kolme harvinaisinta keskustelunaihetta puolestaan olivat perheväkivalta, toisen ihmisen vahingoittaminen ja hyväksikäyttö. Luottamuksellisia keskusteluja käyneistä isosista kahdellekymmenelle prosentille oli kerrottu perheväkivallasta ja toisen ihmisen vahingoittamisesta. Hyväksikäytöstä, joka oli keskusteluaiheista harvinaisin, oli puolestaan käynyt keskusteluja 15 prosenttia isosista. On huomioitavaa, että hyväksikäytöstä keskustelleita isosia on määrällisesti (22 isosta) lähes yhtä paljon kuin isosia, jotka eivät ole keskustelleet koskaan luottamuksellisesti (21 isosta).

Jotta yllä olevien muuttujien määrää saataisiin suppeammaksi, suoritettiin näillä muuttujilla faktorianalyysi. Tavoitteena oli löytää aiheiden joukosta ne muuttujat, jotka kuvasivat samaa asiaa, ja saada keskusteluaiheista tiiviimmin esitettävissä oleva kokonaisuus.¹³⁵ Faktorianalyysin menetelmäksi valittiin ”maximum likelihood” ja rotatoinnissa käytettiin varimax-menetelmää. Korrelaatiomatriisin identtisyyttä tarkasteltiin Kaiserin¹³⁶ testin (KMO) ja Barlettin¹³⁷ sväärisyytestin avulla. Molemmat testeistä osoittivat, että korrelaatiomatriisi soveltuu hyvin pääkomponenttianalyysiin (KMO = 0,924; Barlettin testi = 2 726, $p < 0,001$), sillä matriisi ei ole identtinen ja siinä on riittävästi merkitsevää korrelaatiota.

Ominaisarvokriteerin ja Cattellin Scree-kuvan perusteella selvisi, että on selkeintä valita faktorien lukumääräksi neljä. Näiden neljän faktorin ominaisarvot ovat 12,54, 1,83, 1,42 ja 1,16, ja ne kykenevät selittämään yhdessä yli 65 prosenttia muuttujien varianssista. Ensimmäinen faktori selittää itsenäisesti 48 prosenttia varianssista, toinen 7 prosenttia, kolmas 5 prosenttia ja neljäs 4 prosenttia.

¹³⁵ Heikkilä 2010, 248–249; Metsämuuronen 2003, 517–520, 525–533.

¹³⁶ Metsämuuronen 2003, 524.

¹³⁷ Metsämuuronen 2003, 524.

Taulukko 12: Ensimmäisen faktorin ominaislataukset. N=147				
	Faktorit			
	1	2	3	4
Elämän tarkoituksen pohdinta	(0,37)			0,60
Tulevaisuuden pelko	(0,46)	0,43		0,37
Tärkeän ihmisen kuolema	0,44	(0,39)		
Vakavat sairaudet	0,52	(0,35)		
Itsetunto-ongelmat	(0,53)	0,45		(0,31)
Ulkonäköpaineet	0,58	(0,35)		
Syömishäiriöt	(0,30)	0,43	0,55	
Kiusaaminen	0,46	(0,44)		(0,30)
Masennus	(0,30)	0,76	(0,30)	
Yksinäisyys	(0,54)	0,56		
Kokemus ulkopuolisuudesta	(0,48)	0,53		(0,31)
Seksuaalinen suuntautuminen ja seksuaalinen moninaisuus	0,35		(0,34)	
Ystävyyssuhteisiin liittyvät ongelmat	0,75			
Rakkaus ja seurustelu	0,72			
Riidat ja ihmissuhdeongelmat	0,78			
Kouluun ja harrastuksiin liittyvät suorituspaineet	0,58			(0,31)
Vanhempien avioero tai sen mahdollisuus	0,48	(0,31)	(0,43)	
Päihteiden käyttö ja kokeilu	0,43		(0,37)	
Ahdistus	(0,36)	0,51	(0,41)	

Ensimmäinen faktori kuvaa aiheita, jotka liittyvät nuoren ihmissuhteisiin ja sosiaaliseen ympäristöön. Faktori sisältää keskusteluaiheita, joissa haasteita aiheuttaa omat ihmissuhteet, tärkeiden ihmisten ihmissuhteet (esim. vanhempien avioero), muiden ihmisten toiminta tai elämänkohtalot (esim. kiusaaminen, kuolemat ja sairaudet) ja muiden ihmisten nuoreen kohdistamat odotukset (esim. ulkonäkö- ja suorituspaineet).

Ensimmäiselle faktorille latautui hyvin suuri osa aiheumuuttujista. Faktorille saa latauksen kaikkiaan 19 aiheumuuttujaa, mutta kuusi niistä saa merkittävämpiä latauksia muille faktoreille, joissa ne vahvistavat näiden reliabiliteettia. Muuttujat sopivat myös sisällöllisesti paremmin näille muille faktoreille. Ensimmäiseltä faktorilta pudotettiin lisäksi kaksi muuttujaa, jotka saivat suurimman latauksensa tällä faktorilla. Tähän syynä oli se, että sekä tulevaisuuden pelko että itsetunto-ongelmat sopivat sisällöllisesti paremmin muille muuttujille, joille ne saivat myös latauksia. Siksi itsetunto-ongelmat siirrettiin faktorille kaksi kuuluvaksi

muuttujaksi, ja tulevaisuuden pelko faktorille neljä kuuluvaksi. Tämän rajauksen jälkeen ensimmäiselle faktorille jäi 11 keskusteluaihetta, joista muodostetun summamuuttujan Cronbachin alfa on 0,91 eli reliabiliteetti on erinomainen. Summamuuttujalle annettiin nimeksi **sosiaaliset aiheet**.

Taulukko 13: Toisen faktorin ominaislataukset. N=147				
	Faktorit			
	1	2	3	4
Tulevaisuuden pelko	(0,46)	(0,43)		0,37
Tärkeän ihmisen kuolema	0,44	(0,39)		
Vakavat sairaudet	0,52	(0,35)		
Itsetunto-ongelmat	(0,53)	0,45		0,31
Ulkonäköpaineet	0,58	(0,35)		
Syömishäiriöt	(0,30)	(0,43)	0,55	
Itsetuhoisuus		0,67	(0,47)	
Kiusaaminen	0,46	(0,44)		0,30
Masennus	(0,30)	0,76	(0,30)	
Yksinäisyys	(0,54)	0,56		
Kokemus ulkopuolisuudesta	(0,48)	0,53		(0,31)
Vanhempien avioero tai sen mahdollisuus	0,48	(0,31)	(0,43)	
Päihdeongelmat perheessä		(0,39)	0,51	
Perheväkivalta		(0,31)	0,71	
Ahdistus	(0,36)	0,51	(0,41)	

Toiselle faktorille latautuneet muuttujat liittyvät pitkälti psyykkisiin haasteisiin. Tällä faktorilla suurimmat lataukset ovat masennuksella ja itsetuhoisuudella. Faktorille latautui yhteensä 15 muuttujaa, joista yhdeksän latautui paremmin jollekin muulle muuttujalle. Tästä syystä ne jätetään summamuuttujaa tehdessä huomiotta. Tästä faktorista tehdylle summamuuttujalle annettiin nimeksi **psyykkiset aiheet** ja sen Cronbachin alfa on 0,91. Sen reliabiliteetti on ensimmäisen faktorin tavoin erinomainen.

Ensimmäiselle ja toiselle faktorille latautui hyvin paljon samoja aiheita. Se, että näiden faktoreiden aiheet korreloivat vahvasti keskenään, saattaa johtua siitä, että sosiaaliset ja psyykkiset asiat limittyvät ihmiselämässä toisiinsa hyvin vahvasti – ihminen on psykofyysissosiaalinen olento. Sosiaalisessa elämässä koetut tapahtumat vaikuttavat ihmisen psyykkiseen todellisuuteen, ja toisaalta psyykkinen pahoinvointi heijastuu usein ihmissuhteisiin. Esimerkiksi yksinäisyys olisi voitu sisältönsä osalta lukea niin psyykkisiin kuin sosiaaliinkin aiheisiin, sillä aina ei voida olla varmoja, tarkoitetaanko yksinäisyydellä tunnetta yksin jäämisestä vai sosiaalista ihmiskontaktien puutetta. Samoin esimerkiksi

ulkonäköpaineet voisi luokitella kumpaan tahansa faktoriin, sillä tällaisten paineiden kokeminen on psyykkinen reaktio, vaikka sen aiheuttajana saattaa olla sosiaalinen tarve tulla hyväksytyksi.

Taulukko 14: Kolmannen faktorin ominaislataukset. N=147				
	Faktorit			
	1	2	3	4
Syömishäiriöt	(0,30)	(0,43)	0,55	
Itsetuhoisuus		0,67	(0,47)	
Masennus	(0,30)	0,76	(0,30)	
Seksuaalinen suuntautuminen ja seksuaalinen moninaisuus	0,35		(0,34)	
Vanhempien avioero tai sen mahdollisuus	0,48	(0,31)	(0,43)	
Päihteiden käyttö ja kokeilu	0,43		(0,37)	
Päihdeongelmat perheessä		(0,39)	0,51	
Perheväkivalta		(0,31)	0,71	
Toisen ihmisen vahingoittaminen			0,64	
Hyväksikäyttö			0,84	
Ahdistus	0,36	0,51	(0,41)	

Kolmannelle faktorille sijoittuivat aiheet liittyvät kaikki jollakin tavalla fyysisyyteen. Siihen sisältyvät muuttujat koskevat aiheita, joissa omalla toiminnalla tuotetaan itselle fyysistä harmia (esim. syömishäiriöt), joku aiheuttaa fyysistä uhkaa toiselle (esim. hyväksikäyttö ja perheväkivalta) tai joku toinen aiheuttaa itselleen jotakin, mikä vaikuttaa fyysiseen tilaan (esim. päihdeongelmat perheessä). Tälle faktorille olisi voitu sisällöllisesti hyväksyä kaikki 11 latautunutta muuttujaa, mutta yksinkertaisuuden säilyttämiseksi päädyttiin sisällyttämään summamuuttujaan vain ne muuttujat, jotka saivat suurimman latauksensa tällä faktorilla. Summamuuttujaan hyväksyttiin lopulta viisi muuttujaa, ja sille annettiin nimeksi **fyysiset aiheet**. Summamuuttujan Cronbachin alfa on 0,85, mikä tarkoittaa hyvää reliabiliteettia.

Taulukko 15: Neljännen faktorin ominaislataukset. N=147				
	Faktorit			
	1	2	3	4
Jumalan olemassaolon kokemukset				0,61
Hämmennys uskon asioiden kanssa				0,89
Elämän tarkoituksen pohdinta	(0,37)			0,60
Tulevaisuuden pelko	(0,46)	(0,43)		0,37
Itsetunto-ongelmat	0,53	0,45		(0,31)
Kiusaaminen	0,46	0,44		(0,30)
Kokemus ulkopuolisuudesta	0,48	0,53		(0,31)
Kouluun ja harrastuksiin liittyvät suorituspainet	0,58			(0,31)

Neljännelle faktorille latautuivat hyvin vahvasti kaikki uskonnolliset muuttujat (Jumalan olemassaolon kokemukset, hämmennys uskon asioiden kanssa ja elämän tarkoituksen pohdinta). Vaikka faktorille latautui viisi muutakin muuttujaa, niistä hyväksyttiin mukaan vain tulevaisuuden pelko. Nämä viisi muuttujaa saivat suuremmat lataukset muilla faktoreilla, ja siksi niistä neljä jätettiin neljännen faktorin ulkopuolelle. Tulevaisuuden pelko hyväksyttiin tälle faktorille sisällöllisistä syistä. Sen muut lataukset sijaitsivat faktoreilla yksi ja kaksi, joissa se erosi sisällöllisesti muista aiheista enemmän kuin neljännellä faktorilla. **Uskonnollisiin aiheisiin**, joksi neljännen faktorin summamuuttuja nimettiin, liittyy nimittäin olennaisesti tietynlainen käsitys tulevaisuudesta ja sen kulusta. Summamuuttujan Cronbachin alfa on 0,81, mikä tarkoittaa hyvää reliabiliteettia.

Muodostetuille summamuuttujille laskettiin niiden saamat keskiarvot ja hajontatiedot, jotka löytyvät Taulukosta 16.

Taulukko 16: Summamuuttujien keskiarvot ja hajontatiedot				
	Sosiaaliset aiheet	Psyykkiset aiheet	Fyysiset aiheet	Uskonnolliset aiheet
Keskiarvo	2,32	2,06	1,41	2,47
Hajonta	0,875	0,957	0,640	0,955

Keskiarvon perusteella huomataan, että eniten keskustelun luottamuksellisissa keskusteluissa ovat olleet uskonnolliset aiheet. Toiseksi eniten on keskusteltu sosiaalisista aiheista. Kolmanneksi eniten keskustelussa ovat olleet psyykkiset aiheet. Vähiten on keskusteltu fyysisistä aiheista. Vaikka Kuvion 3 mukaan sosiaalisiin aiheisiin kuuluvat asiat (riidat ja ihmissuhdeongelmat, rakkaus ja seurustelu, ystävyysuhteisiin liittyvät ongelmat ja kiusaaminen) olivat

yksittäisistä aiheista keskustelluimpia, kokonaisuuksiksi muodostettuina uskonnolliset aiheet ovat yksittäisiä sosiaalisia aiheita tavallisempia.

Fyysisten aiheiden jääminen keskiarvoltaan muita heikommaksi johtuu hyvin todennäköisesti siitä, että sen sisältämät aiheet, kuten perheväkivalta, ovat ilmiöinä harvinaisempia kuin vaikkapa sosiaalisten aiheiden ihmissuhderiidat. Tällöin ne eivät ole luottamuksellisissa keskusteluissa yhtä paljon esillä.

6. Isokoulutuksen antamat valmiudet luottamuksellisiin keskusteluihin

6.1. Isokoulutuksen sisällöt luottamuksellisiin keskusteluihin

6.1.1. Opittuja asioita luottamuksellisiin keskusteluihin liittyen

Isokoulutuksen yksi tärkeimmistä tavoitteista on antaa isosille valmiuksia heidän tehtäviinsä. Luottamuksellisten keskustelujen käymistä ei välttämättä aina ole määriteltä isosen tehtäväksi. Silti on huomioitava, että hyvin suuri osa isosista päätyy tällaisiin keskusteluihin riippumatta työntekijöiden antamista määritelmistä isosen tehtäville. Isosten ja rippikoululaisten välisiä luottamuksellisia keskusteluja ei nimittäin voida kontrolloida työntekijöiden taholta. Tästä syystä on mielenkiintoista selvittää, annetaanko isokoulutuksessa isosten kokemuksen mukaan riittävästi valmiuksia näihin tehtäviin.

Avoimessa kysymyksessä isosia pyydettiin luettelemaan kolme itselleen tärkeintä isokoulutuksessa oppimaansa asiaa. Näistä vastauksista eroteltiin kaikki opitut asiat omiksi maininnoikseen, ja näin saadut maininnat ryhmiteltiin toisten samankaltaisten mainintojen kanssa. Mainintoja oli yhteensä 469, ja niitä antoi yhteensä 164 isosta. Taulukossa 17 on esitelty maininnat, jotka liittyivät luottamuksellisten keskustelujen käymiseen sekä niiden aineistossa saamat frekvenssit. Mainintakategoriat on tummennettu ja niiden frekvenssinä on sen sisältämien mainintojen määrä.

Taulukko 17: Luottamuksellisiin keskusteluihin liittyvät asiat, jotka koettiin tärkeimmiksi isokoulutuksessa opituiksi sisällöiksi. N=164.			
Luotettavuuden teemat	29	Kuunteleminen, tukeminen ja auttaminen	51
Luotettavuus	8	Kuunteleminen	21
Luottamuksenarvoisena oleminen	3	Empaattisuus	4
Luottamus	10	Olla läsnä	3
Vastuunkanto ja velvollisuudet	8	Tukeminen	5
Muuttunut avoimemmaksi	19	Auttaminen	18
Vuorovaikutustaidot	21	Jaksaminen	2
Erilaisuus ja sen arvostaminen	40	Elämän erilaisten tilanteiden kohtaaminen	5
Ihmisten kohtaaminen	8	Keskustelemaan haastavista asioista rippikoululaisen kanssa	8

Luottamuksellisiin keskusteluihin liittyen isokset olivat siis oppineet ihmisten kohtaamiseen, luotettavuuteen ja elämän realiteetteihin liittyviä asioita. Ihmisten kuuntelemisen, tukemisen ja auttamisen taidot saivat Taulukon 17 mukaan eniten

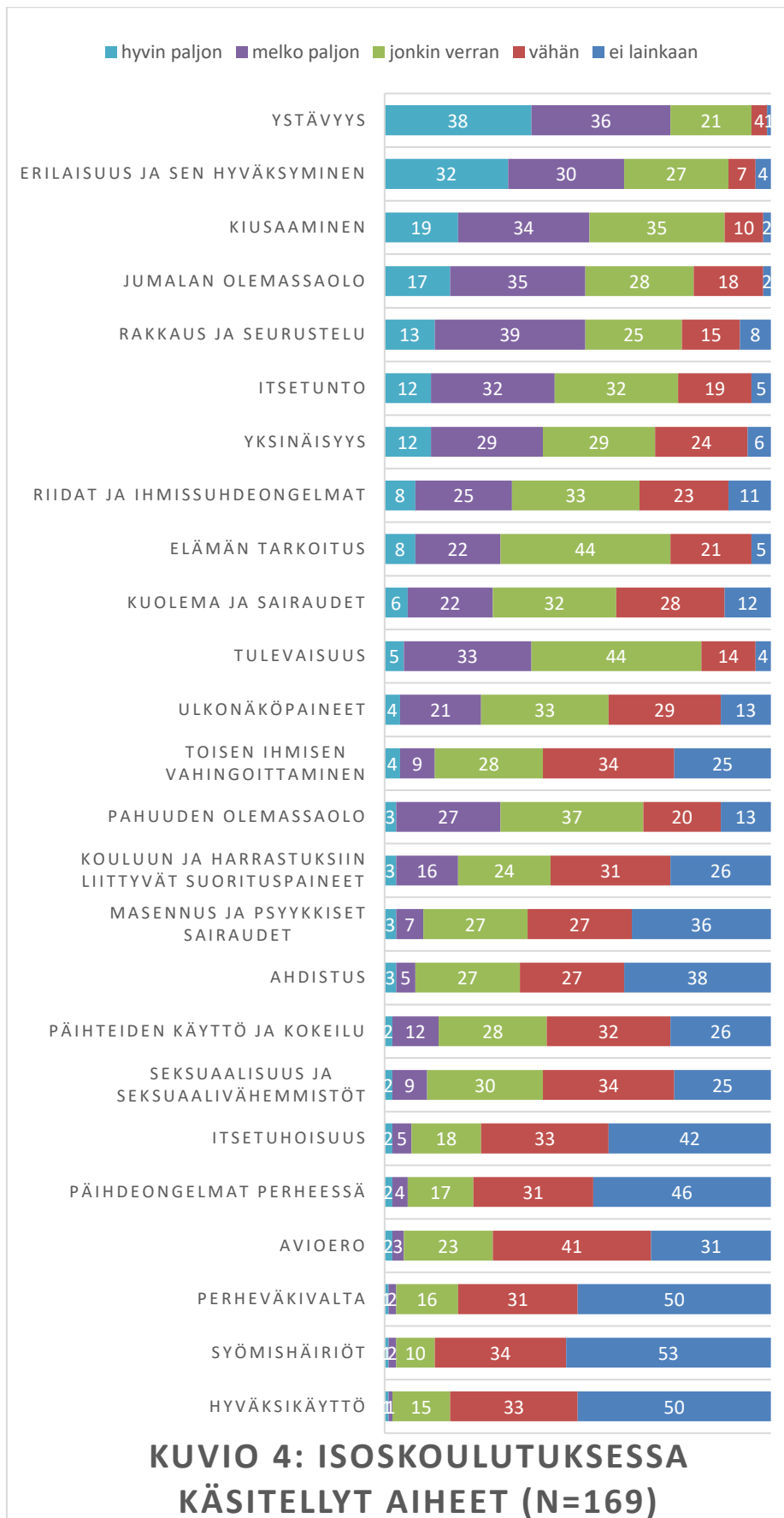
mainintoja isosten oppimiskohteina. Lähes yhdeksäsosa kaikista maininnoista koski näitä asioita. Myös erilaisuuden ja muiden ihmisten kohtaaminen saivat useita mainintoja isosilta, ja myös ne muodostavat lähes yhden yhdeksäsosan kaikista maininnoista. Näihin opittuihin asioihin liittyy myös vuorovaikutustaitojen ja avoimuuden oppiminen, jotka molemmat muodostivat noin neljä prosenttia kaikista maininnoista.

Edellä kuvatut ihmisten kohtaamiseen liittyvät koulutussisällöt kertovat siitä, että isoskoulutuksessa on jollakin tavalla sivuttu rippikoululaisten ja muiden ihmisten kanssa keskustelemista. Kuunteleminen ja tukeminen ovat myös asioita, jotka ovat tärkeitä taitoja luottamuksellisia keskusteluja käydessä.

Luotettavuuden teemoja taas koski noin kuusi prosenttia kaikista vastauksista. Näiden teemojen sisältämät asiat voivat kuitenkin olla hyvin moninaisia. Usein isosten vastauksista ei ollutkaan mahdollista päätellä, mitä he olivat oppineet vastatessaan opituksi asiaksi esimerkiksi ”luottamus”. Voidaan silti ajatella, että ainakin joissakin isoskoulutuksissa on puhuttu vaitioloon liittyvistä aiheista. Yhteensä yksitoista isosta mainitsi nimittäin oppineensa luotettavuutta tai olemaan luottamuksen arvoinen.

Viisi isosta kertoi oppineensa kohtaamaan elämän erilaisia tilanteita. Vastaukset eivät kuitenkaan kertoneet sitä, mitä isokset olivat näistä oppineet. Näitä mainintoja tarkempia olivat yksittäiset maininnat, jotka on sijoitettu ”keskustelemaan haastavista asioista rippikoululaisen kanssa”-mainintaryhmään. Niiden mukaan neljä isosta oli ymmärtänyt isoskoulutuksessa, että jotkut ihmiset tulevat haastavista lähtökohdista ja joutuvat kohtaamaan haastavia ongelmia elämässään. Kaksi isosta oli myös oppinut käsittelemään ja hyväksymään tällaisia vakavia asioita isoskoulutuksen ansiosta. Tällaiset maininnat kertovat siitä, että ainakin muutaman isosen kokemuksen mukaan isoskoulutuksessa on käsitelty luottamuksellisia keskusteluja, ja ne on koettu hyödyllisiksi oppisisällöiksi.

Isoskoulutuksen valmistavuus luottamuksellisiin keskusteluihin näkyy myös niissä aiheissa, joiden kohtaamisesta isoskoulutuksessa puhutaan. Siksi isosia pyydettiin arvioimaan, kuinka usein tiettyjä aiheita on käsitelty isoskoulutuksessa. Aiheet vastaavat luottamuksellisten keskustelujen aiheistoa, joka on nähtävillä Kuviossa 3. Kuviossa 4 on esitelty luottamuksellisten keskustelujen aiheiden käsittelyn määrää isoskoulutuksessa.

Kuviosta 4 voidaan nähdä, että isoskoulutuksessa käsitellyimpiä aiheita ovat ystävyys, erilaisuus ja sen hyväksyminen, Jumalan olemassaolo sekä kiusaaminen. Vain muutama prosentti isosista on näiden aiheiden kohdalla

vastannut, ettei näitä aiheita ole käsitelty heidän käymässään isokoulutuksessa ollenkaan. Nämä neljä aihetta saivat myös suurimmat määrät ”hyvin paljon”- vastauksia. Vähiten käsiteltyjä aiheita ovat Kuvion 4 mukaan hyväksikäyttö, syömishäiriöt, perheväkivalta, päihdeongelmat perheessä ja itsetuhoisuus. Yli neljäkymmentä prosenttia isosista raportoi näiden aiheiden kohdalla, ettei niitä ole käsitelty isokoulutuksessa ollenkaan.

Kokonaisuutena näyttäisi siltä, että useimmissa isokoulutuksissa on keskitytty eniten niihin teemoihin, jotka myös luottamuksellisessa keskustelussa ovat tulleet useimmiten esille. Sosiaalisia ja uskonnollisia aiheita on käsiteltyimpinä aiheina, ja fyysiset aiheet vähiten käsiteltyinä. On kuitenkin huomioitava, että monen isosen mukaan isokoulutuksessa ei ole puhuttu ollenkaan sellaisista asioista, joita luottamuksellisessa keskustelussa on mahdollista päätyä kohtaamaan. Esimerkiksi hyväksikäytöstä, perheen sisäisistä ongelmista ja syömishäiriöistä on isosten mukaan puhuttu isokoulutuksessa hyvin harvoin. Yli viisikymmentä prosenttia isosista nimittäin raportoi, ettei näitä aiheita ole käsitelty ollenkaan osana isokoulutusta, ja kolmasosa kertoi, että aiheita on käsitelty vain vähän. Silti näistäkin aiheista oli isosten mukaan puhuttu luottamuksellisissa keskusteluissa – vaikkakin melko harvoin.

On myös otettava huomioon se, että isokoulutuksessa käsitellyt asiat ja luottamuksellisissa keskusteluissa kohdattavat asiat eivät ole yhteydessä toisiinsa. Isokoulutuksen sisällöt eivät määrää sitä, millaisista asioista isosille kerrotaan luottamuksellisissa keskusteluissa. Voi siis olla niin, että isonen, jonka käymässä isokoulutuksessa on puhuttu paljon sosiaalisten haasteiden (kuten riitojen ja kiusaamisen) kohtaamisesta, päätyykin keskustelemaan luottamuksellisesti jostakin aivan muusta aiheesta. Isonen saattaa siis päätyä keskustelemaan aiheista, joita koulutuksessa ei ole käsitelty ollenkaan. Isot saisivatkin parhaan valmiuden luottamuksellisten keskustelujen aiheiden kohtaamiseen silloin, kun koulutuksessa käsiteltäisiin yllä olevista aiheista mahdollisimman montaa. Tarkasteltaessa Kuviota 4 tästä näkökulmasta huomataan, että tiettyjä luottamuksellisiin keskusteluihin liittyviä aiheita on käsitelty vastanneiden isosten käymissä koulutuksissa hyvin vähän. Esimerkiksi yli kolmannes isosista raportoi, ettei vakavampien psyykkisten ongelmien (masennus ja psyykkiset sairaudet, ahdistus ja itsetuhoisuus) käsittelyä ollut heidän isokoulutuksessaan ollenkaan. Silti periaatteessa kuka tahansa isonen saattaa päätyä keskustelemaan tällaisista ongelmista rippikoululaisen kanssa.

On myös huomioitava, että isosilla itselläänkin saattaa olla ongelmia ja haasteita aihelistan asioiden kanssa. Myös isosia voi ahdistaa ja hämmentää samat asiat kuin rippikoululaisia. Isoskoulutuksen tai -toiminnan tavoite tukea nuoren kasvua voisi olla yksi lisäsyys sisällyttää isoskoulutukseen myös luottamuksellisten aiheiden käsittelyä. Näin voisi olla mahdollista, että isokset rohkaistuisivat puhumaan isoskoulutustyöntekijöiden kanssa oman elämänsä asioista. Isoskoulutukseen kuuluvien tiedollisten ja taidollisten sisältöjen lisäksi koulutus voisi näin tukea entistä paremmin isosten kasvua.

On myös muistettava, että isoskoulutus järjestetään paikallisesti. Tästä saattaa johtua se, että isosten kokemukset luottamuksellisten keskustelujen valmistavuudesta ei saa yhtä selkeätä vastausta. Näyttää siis siltä, että joillakin paikkakunnilla isoskoulutuksessa valmennetaan isosia myös luottamuksellisiin keskusteluihin, toisilla taas ei. On kuitenkin myös otettava huomioon, että joidenkin seurakuntien isoskoulutuksessa näitä aiheita ja tehtäviä saatetaan käsitellä isoskoulutuksessa vasta vanhempien isosten koulutuksissa, jolloin osalle vastanneista isosista näiden aiheiden käsittely on saattanut olla vasta tulossa koulutuksessa.

Lisäksi on myös niin, että isokset eivät ole luottamuksellisissa keskustelutilanteissa vain isoskoulutuksessa jaettujen tietojen varassa. Isosilla saattaa nimittäin olla koulusta, harrastuksista ja omasta elämäkokemuksesta ammennettuja tietoja erilaisista asioista, joita he voivat luottamuksellisissa keskusteluissa hyödyntää. Isokset eivät siis tule isoskoulutettaviksi ja rippikoulun isosiksi tyhjiöstä, vaan heillä on jo karttunut elämäkokemusta ja joitakin tietoja myös muun elämän kautta. On silti huomioitava, että kaikilla isosilla ei ole yhtä paljon tätä muualta saatua tietoa, ja siksi olisikin tärkeää yrittää saada kaikki koulutettavat samalle viivalle luottamuksellisten keskustelujen käymiseen liittyvissä tiedoissa ja taidoissa.

6.1.2. Isosten kokemus lisätiedon tarpeesta

Isosia pyydettiin arvioimaan avoimissa vastauksissa, mistä aiheluettelon (esim. Kuvio 4) aiheista he tarvitsisivat enemmän tietoa. Tähän kysymykseen vastasi 104 isosta, joista 15 ilmoitti, etteivät tarvitse mistään aiheesta lisää tietoa. Eniten mainintoja saivat perheongelmiin (päihdeongelmat, perheväkivalta ja avioero) ja uskoon (Jumalan tai pahuuden olemassaolo ja elämän tarkoitus) liittyvät asiat. Perheen piirissä tapahtuvat asiat saivat yhteensä 12 mainintaa, joista suurin osa

koski perheväkivallan ja päihdeongelmien kohtaamista. Uskonnollisia aiheita taas toi esille kymmenen isosta.

Myös psyykkiset sairaudet ja itsetuhoisuus saivat melko paljon mainintoja. Psyykkiset sairaudet ja masennuksen mainitsi yhdeksän isosta ja näiden lisäksi neljä isosta kertoi tarvitsevänsä lisätietoa ahdistuksesta. Kahdeksan isosta taas koki tietonsa puutteelliseksi itsetuhoisuuteen liittyen.

Muutamat isokset toivat myös avoimissa vastauksissa esille, että he haluaisivat erityisesti tietää, miten luottamuksellisia asioita kertovaan rippikoululaiseen tulisi suhtautua. Nämä isokset pohtivat sitä, miten suhtautua rankoista asioista ja kokemuksista kertovaan rippikoululaiseen, miten hänelle tulisi puhua, ja mitä luottamuksellisen keskustelun tilanteessa pitäisi tehdä. Nämä isokset kertoivat myös olevansa epävarmoja siitä, onko heidän hyvä antaa neuvoja ja puhua omista kokemuksistaan vai pitäisikö heidän vain kuunnella. He myös pohtivat sitä, kuinka voisivat tukea ja huomioida rippikoululaisia, joilla on muistoissaan joitakin rankaksi koettuja tapahtumia.

Isosisilta kysyttiin myös heidän mielipidettään siitä, mistä aiheistan aiheista heidän mielestään isokoulutuksessa olisi hyvä saada enemmän tietoa. Tähän kysymykseen vastasi 90 isosta, joista kahdeksan oli sitä mieltä, ettei isokoulutuksen tarvitse antaa näistä aiheista enempää tietoa, ja että koulutus on hyvä sellaisena, kuin se nyt on.

Tähän kysymykseen vastanneista isosista lähes joka kuudes nimesi jonkin uskonnollisen teeman sellaiseksi aiheeksi, josta isokoulutuksessa olisi hyvä kertoa enemmän. Tällaisia mainintoja olivat esimerkiksi Jumalaa, pahuutta, elämäntarkoitusta ja kristillistä oppia koskeneet isosten vastaukset. Mitä ilmeisimmin siis isokset kokevat isokoulutuksen nimenomaan paikaksi, jossa tulisi oppia uskon asioita. Uskonnolliset aiheet osoittautuivat myös keskeisimmiksi luottamuksellisten keskustelujen aiheiksi, mikä saattaa aiheuttaa tarvetta tietää näistä asioista riittävästi.

Lähes joka kuudes isonen nimesi myös seksuaalivähemmistöt aiheeksi, josta isokoulutuksessa voitaisiin heidän mielestään antaa enemmän tietoa. Tämä on siinä mielessä hyvin ymmärrettävää, että nykypäivän asenteellinen ilmapiiri, media ja julkinen keskustelu käsittelevät melko paljon tätä aihepiiriä.

Myös erilaisuus ja sen hyväksyminen, mielenterveysongelmat sekä perheeseen liittyvät ongelmat (avioero, perheväkivalta, perheen päihdeongelmat) olivat monen isosen mielestä aiheita, joita tulisi käsitellä isokoulutuksessa

enemmän. Näistä aiheista kukin sai noin kymmenen mainintaa. Yli viisi mainintaa saivat myös itsetuhoisuuteen, päihteisiin ja itsetuntoon liittyvät aiheet, ja olivat näin myös isosten mielestä melko tärkeitä aiheita käsiteltäväksi isoskoulutuksessa.

Muutammat isokset pohtivat avoimissa vastauksissaan myös yleisemmin sitä, mikä tällaisten aiheiden käsittelyn paikka isoskoulutuksessa on. Heidän mukaansa isoskoulutuksessa keskityttiin melko paljon leirikäytäntöihin, jolloin hengellisten asioiden ja uskon sekä luottamuksellisten aiheiden käsittely oli jäänyt hyvin vähäiseksi. Isokset olivat kuitenkin myös sitä mieltä, ettei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista kouluttaa isosista varsinaisesti sielunhoitajia, vaikka tietyt perustiedot mahdollisista keskusteluaiheista olisi heidän mukaansa hyvä saada isoskoulutuksessa. Tällaisten asioiden käyminen isoskoulutuksessa oli isosten mukaan tärkeää, jotta he osaisivat toimia, sanoa ja suhtautua oikealla ja fiksulla tavalla, kun luottamukselliset aiheet tulevat isosten ja rippikoululaisten keskustelussa esille. Isosten vastauksista tuli myös esille toive siitä, että tiedossa olevat rippikoululaisten vaikeat asiat voisi jakaa myös heidän kanssaan, jotta iltaohjelmassa ja muussa vuorovaikutuksellisessa kanssakäymisessä he osaisivat toimia tahdikkaasti ja ottaa huomioon rippikoululaisten elämäntilanteita.

6.2. Isosten käsitys vaitiolosta ja velvollisuuksista

Aika puhua, aika vaieta – asiakirjan mukaan vapaaehtoisille järjestettävässä koulutuksessa tulisi kertoa vaitiolovelvollisuudesta luottamuksellisissa keskusteluissa tai sielunhoitotilanteissa, jos vapaaehtoisilla on potentiaalinen mahdollisuus päätyä tällaisiin tilanteisiin.¹³⁸ Tämän toteutumista isoskoulutuksessa testattiin mittaamalla isosten ajatuksia vaitiolovelvollisuuteen liittyvissä väitteissä ja isosten kokemusta heihin kohdistetuista velvollisuuksista luottamuksellisuutta vaativissa tilanteissa. Taulukosta 18 on nähtävissä näihin väitteisiin annetut vastaukset prosentteina sekä keskiarvo- ja hajontatiedot.

¹³⁸ *Aika puhua – aika vaieta* 2011, 75.

Taulukko 18: Isosten vastausten jakautuminen vaitioloa ja velvollisuuksia mitanneisiin väitteisiin. N=147							
Väitteet	Mielipiteen jakautuminen %					Keski-arvo	Keski-hajonta
	1*	2*	3*	4*	5*		
Koen, että minulla on velvollisuus keskustella luottamuksella rippikoululaisten kanssa	2,7	7,4	28,2	33,6	28,2	3,77	1,03
Koin, että minulla on luottamuksellisen keskustelun jälkeen velvollisuus kertoa omista henkilökohtaisista asioistani rippikoululaisille	23,5	19,5	32,2	18,8	6,0	2,64	1,20
Isosen tehtäviin kuuluu keskustella rippikoululaisten kanssa luottamuksellisesti heille vaikeista asioista	4,7	12,8	25,5	36,2	20,8	3,56	1,01
Isonen saa keskustella muiden isosten kanssa rippikoululaisen luottamuksella kertomista asioista	54,4	30,2	11,4	2,7	1,3	1,66	0,88
Isonen saa keskustella leirin ohjaajien kanssa rippikoululaisen luottamuksella kertomista asioista	12,8	30,9	24,8	19,5	12,5	2,87	1,22
*1= Olen täysin eri mieltä, 2= Olen jokseenkin eri mieltä, 3= En ole samaa enkä eri mieltä, 4= Olen jokseenkin samaa mieltä, 5= Olen täysin samaa mieltä							

Taulukon 18 perusteella näyttää siltä, että 65 prosenttia isosista kokee luottamuksellisten keskustelujen käymisen velvollisuudekseen. Vain 10 prosenttia isosista edustaa joko täysin tai jokseenkin vastakkaista mielipidettä. Neljännes isosista ei ottanut vahvasti kumpaakaan kantaa. Tämän perusteella voidaan päätellä, että isokset pitävät luottamuksellisten keskustelujen käymistä melko tärkeänä tehtävänä. Toisaalta kyse voi myös olla rippikoululaisen luottamuksen arvostamisesta: jos rippikoululainen luottaa isoseen niin paljon, että haluaa kertoa tälle asioistaan, isosen velvollisuus on näitä asioita kuunnella.

Isosten vastauksista löytyi enemmän hajontaa, kun kysyttiin mielipidettä siihen, kuuluuko luottamuksellisten keskustelujen käyminen isosten tehtäviin. Tällä kohtaa vajaa viidennes isosista katsoi, että luottamuksellisten keskustelujen käyminen ei kuulu isosten tehtäviin. Tätä näkemystä selventää erään isosen avoimessa vastauksessaan esille tuoma näkemys, jonka mukaan luottamukselliset vaikeimmat asiat voi mennä kertomaan rippikoulun ohjaajille. Tästä näkemyksestä poiketen 55 prosenttia isosista oli sitä mieltä, että luottamuksellisten keskustelujen käyminen kuuluu isosen tehtäviin. Kolmannes isosista kertoi, etteivät ole samaa eivätkä eri mieltä.

Sielunhoitosuhteisiin ei kuulu vastavuoroinen asioiden jakaminen, kun taas ystävyyssuhteissa vastavuoroisuus on tärkeä elementti. Se, kokivatko isokset velvollisuutta vastavuoroiseen jakamiseen, kertoo siitä, onko isosia valmennettu sielunhoidon kaltaisiin tehtäviin – kuten luottamuksellisiin keskusteluihin – isoskoulutuksessa. Taulukko 18 kertoo, että neljännes isosista oli kokenut luottamuksellisen keskustelun yhteydessä, että heidän pitäisi kertoa myös omista henkilökohtaisista asioistaan. 43 prosenttia isosista taas ei ollut kokenut tällaista odotusta luottamuksellisessa keskustelussa. Mikäli isoskoulutuksessa olisi käsitelty sitä, mikä on isosen rooli luottamuksellisessa keskustelussa, isokset olisivat todennäköisesti tienneet, ettei heidän välttämättä tarvitse kertoa rippikoululaiselle omista asioistaan. Tämän tiedon pohjalta taas kokemus vastavuoroisen jakamisen odotuksesta olisi saattanut olla vähäisempi.

Tuloksista on kuitenkin huomioitava se, että vastausten perusteella ei voida päätellä, onko isoskoulutuksessa kerrottu vaitiolovelvollisuudesta, vai ovatko isokset vastanneet omien eettisten lähtökohtiensa perusteella. Väite ei nimittäin ohjaa pohtimaan isoskoulutusta vaan pelkästään isosen asennetta siihen, kenelle hän voi kertoa rippikoululaisen asioista. On silti myös niin, että riippumatta isosen tehtävän luomasta vaitiolovelvollisuudesta isokset saattavat kokea olevansa velvollisia pitämään kuulemansa asia salassa samalla tavoin kuin he tekevät kaverisuhteissaan. Kaverisuhteisiin nimittäin melko usein kuuluu tiettyjä sääntöjä, joiksi myös luottamuksella kerrotun asian salassa pitäminen voidaan laskea.

Ohjeet vapaaehtoisten vaitioloon antavat isosille mahdollisuuden keskustella kuulemistaan asioista kahdella tavalla: luottamuksellisen asian kertoneen henkilön luvalla ja työnohjaustilanteissa. Työnohjauksellisissa tilanteissa isonen ei kuitenkaan saa paljastaa henkilötietoja tai muita yksityiskohtia, vaan hänen tulisi puhua vain omista tuntemuksistaan. Työnohjaus

toteutuisi parhaiten silloin, kun työnohjaaja olisi joku ulkopuolinen, ei siis rippikoululeirin ohjaaja. Toisaalta taas isosten odotetaan usein toimivan rippikoululaisten ja aikuisten työntekijöiden välisenä viestin viejänä, mikä puoltaa luottamuksellisten keskustelujen purkamista rippikoulun ohjaajien kanssa. Lisäksi rippikoulun ohjaajien odotetaan tukevan isosia rippikoulun erilaisissa tilanteissa.¹³⁹ Usein ohjaaja on myös nopeimmin saatavissa oleva tukitaho.

Isosten vastaukset siihen, saavatko he puhua rippikoululaisten kertomista asioista rippikoulun ohjaajille, jakautuivat melko tasaisesti vastausvaihtoehdoille. 44 prosenttia isosista olivat joko täysin tai jokseenkin sitä mieltä, etteivät saa keskustella rippikoululaisen asioista seurakunnan työntekijöiden kanssa. Syynä tähän voidaan nähdä ainakin periaate siitä, ettei rippikoululaisen luottamusta tule pettää edes puhumalla asiasta vaitiolovelvolliselle työntekijälle. Kolmannes isosista taas ajatteli, että rippikoulun ohjaajille voi kertoa luottamuksellisessa keskustelussa tietoon tulleista asioista. Neljännos vastanneista isosista sijoittui näiden vastausten välille.

Kokonaisuutena näyttää siltä, että isokset tietävät melko hyvin, etteivät he saa puhua luottamuksella kerrottuja asioita kenelle tahansa eteenpäin. Ohjaajien ja isosten välistä luottamuksellisen keskustelun purkua voisi olla hyvä tarkentaa tulevaisuudessa niin kirkon kuin yksittäisten seurakuntienkin taholta. Isosten luottamuksellisiin keskusteluihin liittyviä oikeuksia ja velvollisuuksia (kuten vastavuoroisuuden teemaa) voisi puolestaan täsmentää isoskoulutuksessa. On kuitenkin huomattava, että tässä kappaleessa ei saatu tietoa vaitiolovelvollisuuden käsittelystä isoskoulutuksessa. Sitä varten kyselylomakkeen kysymyksenasettelu olisi pitänyt rakentaa toisin. Näin rakennetulla kysymyksellä voidaan saada tietoa vain isosten asenteista, muttei isoskoulutuksen vaikutuksesta tuohon asenteeseen.

6.3. Isosten kokemus omasta valmiudestaan keskustella luottamuksella

Isosille on melko tavallista päätyä luottamuksellisiin keskusteluihin. Nämä keskustelut saattavat herättää isosissa hyvin monenlaisia tunteita. Tässä luvussa kartoitetaan sekä isosten kielteisiä tunteita että onnistumisen kokemuksia luottamuksellisissa keskusteluissa. Näihin tunteisiin saattaa vaikuttaa se, kuinka valmistautunut isonen on luottamuksellisten keskustelujen käymiseen. Valmistautumiseen voidaan vaikuttaa jonkin verran isoskoulutuksella, ja siksi

¹³⁹ Aika puhua – aika vaieta 2011, 63, 75, 78–79; Sopivan kokoinen iso 2004, 133–134.

tässä luvussa esitellään myös isosten kokemusta isokoulutuksen valmistavuudesta luottamuksellisiin keskusteluihin.

Isosten kokemus luottamuksellisten keskustelujen käymisestä näyttäytyi heidän vastauksissaan pitkälti myönteisessä valossa. Noin 78 prosenttia isosista kertoi, etteivät keskustelut olleet tuntuneet heistä ahdistavilta. Seitsemän prosenttia isosista oli taas puolestaan kokenut luottamuksellisen keskustelunsa ahdistavana. 15 prosenttia isosista sijoittuivat vastausasteikolla kohtaan, jonka mukaan he eivät kokeneet keskustelua ahdistavaksi, mutta eivät myöskään täysin päinvastaiseksi.

Isosten tunteista kertoo myös se, kuinka usein he ovat kokeneet luottamuksellisessa keskustelussa esille tulleet asiat vaikeiksi käsitellä. Selvä enemmistö, 66 prosenttia, luottamuksellisia keskusteluja käyneistä isosta kertoi, ettei keskusteluissa ollut tullut esille asioita, jotka olisivat olleet heille vaikeita käsitellä. Päinvastainen kokemus taas oli 11 prosentilla vastaajista, jotka olivat kohdanneet keskusteluissa heille vaikeita asioita. 23 prosenttia isosista sijoittui näiden vastausten välille. Keskimääräisesti voisi sanoa, että isokset eivät kokeneet keskusteluissa esille tulleita asioita itselleen vaikeiksi käsitellä.

Isokset olivat myös hyvin luottavaisia antamaansa apuun. Heistä 58 prosenttia koki, että oli osannut auttaa rippikoululaisia näiden vaikeissa asioissa. Kolmasosa isosista taas joko koki osanneensa auttaa vaihtelevalla menestyksellä tai ei ollut varma, oliko osannut auttaa. Yhdeksän prosenttia, joka vastaa tässä aineistossa 13 isosta, taas koki epäonnistuneensa rippikoululaisen avunantajana.

Kokonaisuutena isosten kokemukset luottamuksellisten keskustelujen käymisestä ovat siis oikein myönteisiä. Pääsääntöisesti he ovat kokeneet onnistuneensa rippikoululaisen auttamisessa. Isosten tunne keskustelusta on myös ollut myönteinen, koska keskustelut eivät ole isosten enemmistön mukaan tuntuneet ahdistavalta eikä niissä olla yleensä käsitelty asioita, jotka olisivat olleet isoselle itselleen vaikeita käsitellä. On silti muistettava, että isosista löytyy myös nuoria, jotka ovat kokeneet keskustelun ahdistavaksi tai ovat joutuneet keskustelemaan asioista, jotka ovat tuntuneet heille liian vaikeilta käsitellä. Näin kokeneita oli hieman yli kymmenesosa luottamuksellisia keskusteluja käyneistä isosista. Tähän kokemukseen olevia syitä voi olla hyvin monenlaisia, kuten esimerkiksi keskustelun aiheen vaikeus, omakohtaiset ja samankaltaiset kokemukset tai valmistautumattomuus kohdata tietyntylaisia asioita.

Luottamuksellisten keskustelujen ahdistavuutta ja asioiden käsittelyn vaikeutta mitanneiden muuttujien jakaumaa verrattiin keskusteluaiheisiin. Tästä vertailusta kävi ilmi, että isokset, jotka olivat kokeneet vaikeuksia käsitellä luottamuksellisen keskustelun aiheita, olivat käsitelleet keskustelussa muita isosia useammin ahdistusta, perheen päihdeongelmia, vanhempien avioeroa tai sen mahdollisuutta, ulkopuolisuuden kokemusta, yksinäisyyttä, masennusta, itsetuhoisuutta, itsetunto-ongelmia, hyväksikäyttöä ja tulevaisuuden pelkoa. Keskustelut ahdistaviksi kokeneet taas olivat keskustelleet avioerosta tai sen mahdollisuudesta sekä itsetuhoisuudesta muita isosia enemmän. Avioeron tai sen mahdollisuuden nouseminen ahdistaviksi ja vaikeiksi koettuihin keskusteluihin saattaa johtua siitä, että vanhempien avioero saattaa liittyä muihin perheessä koettuihin vaikeuksiin, kuten päihdeongelmaan tai väkivaltaan. Tähän liittyen on tehtävä huomio, että edellä listatut aiheet ovat pitkälti juuri niitä, joita isoskoulutuksessa on Kuvion 4 mukaan käsitelty vähiten.

Keskimäärin isokset arvioivat myös isoskoulutuksesta saamansa valmiudet myönteisesti. 63 prosenttia luottamuksellisia keskusteluja käyneistä isosista oli sitä mieltä, että isoskoulutuksesta on hyötyä luottamuksellisen keskustelun osuessa kohdalle. Päinvastaista mieltä tästä asiasta oli 19 prosenttia isosista, jotka ovat käyneet luottamuksellisia keskusteluja. Näin ollen siis noin joka viides isonen kokee, ettei isoskoulutuksesta ole kovin suurta apua siinä vaiheessa, kun rippikoululainen kertoo henkilökohtaisista asioistaan.

Isosista 66 prosenttia kertoi, että heidän käymässään isoskoulutuksessa on kerrottu, miten heidän tulee toimia silloin, kun rippikoululainen kertoo heille asioistaan luottamuksella. 20 prosenttia isosista taas oli sitä mieltä, ettei isoskoulutuksessa ole kerrottu tätä selkeästi. 14 prosenttia taas sijoittui näiden ääripäiden väliin.

Näitä tuloksia selittää ainakin osittain jotkin avoimissa vastauksissa kerrotut asiat. Muutamat isokset toivat niissä esille, että heidän käymänsä isoskoulutus keskittyi rippikoululeirin käytännön asioiden läpi käymiseen. Muutamat isokset toivoivat myös, että isoskoulutuksessa kerrottaisiin, mitä luottamuksellisessa keskustelussa pitäisi tehdä. Joidenkin isosten mukaan heillä oli epäselvyyttä siitä, onko heidän tarkoituksensa vain kuunnella vai yrittää antaa neuvoja, ja pitääkö heidän kertoa omista kokemuksistaan luottamuksellisissa keskusteluissa.

Edellä esitetyn perusteella näyttää siltä, että luottamuksellisten keskustelujen käymistä ollaan käsitelty joidenkin seurakuntien isoskoulutuksissa.

Toisissa seurakunnissa taas näitä teemoja ei olla pidetty esillä. Isoet kuitenkin päätyvät luottamuksellisiin keskusteluihin riippumatta siitä, onko niitä käsitelty isoskoulutuksessa. Siksi voisi olla hyvä kertoa isosille ainakin tietyt perusperiaatteet tällaisista tilanteista ja niissä mahdollisesti esille tulevista aiheista. Lisäksi isosten olisi tällöin helpompi tiedostaa, että he saattavat päätyä keskustelemaan luottamuksellisesti. Tämän tiedostaminen taas helpottaisi isosten omaa valmistautumista keskusteluihin, kun keskustelu ei tulisi täysin yllätyksenä.

7. Pohdinta

7.1. Johtopäätökset

Tämän tutkielman tarkoituksena oli selvittää isosten kokemuksia luottamuksellisista keskusteluista ja isoskoulutuksen valmistavuudesta näihin keskusteluihin. Kokonaisuutena näyttäisi siltä, että hyvin monet isokset kohtaavat rippikoululaisia keskustelemalla näiden vaikeista ja henkilökohtaisista asioista. Isoskoulutuksen valmistavuus luottamuksellisiin keskusteluihin taas näyttäytyi monitahoisena. Toisten isosten kokemuksissa isoskoulutus oli antanut valmiuksia luottamuksellisten keskustelujen käymiseen, kun taas toiset isokset kokivat, etteivät isoskoulutuksessa käsiteltyjen sisältöjen pohjalta ole osanneet toimia luottamuksellisissa keskusteluissa.

Isosten käymät luottamukselliset keskustelut olivat ensimmäinen tämän tutkielman keskeisistä tutkimuskohteista. Tarkoituksena tässä tutkielmassa oli ensinnäkin selvittää isosten käymien luottamuksellisten keskustelujen yleisyyttä eli sitä, kuinka usein isokset käyvät näitä keskusteluja. Tulokseksi saatiin, että yhdeksän kymmenestä isosesta käy luottamuksellisia keskusteluja, ja enemmistö isosista käy niitä useita kertoja. Tämän lisäksi haluttiin kartoittaa luottamuksellisia keskusteluja käyvien isosten tyypillisiä piirteitä. Tältä osin todettiin, että mitä vanhempi isonen on, sitä enemmän hän on kokenut luottamuksellisia keskusteluja. Tämä saattaa johtua siitä, että vanhemmilla isosilla on ikänsä ansiosta ollut enemmän mahdollisuuksia keskustella luottamuksellisesti. Myös ulospäinsuuntuneisuus ja luotettavuus ovat tämän tutkielman tulosten mukaan ominaisia piirteitä isosille, jotka useimmin käyvät luottamuksellisia keskusteluja. Luotettavuuden osalta ei kuitenkaan voitu olla varmoja siitä, kokivatko isokset itsensä luotettavammiksi siksi, että olivat kokeneet usein luottamuksellisia keskusteluja, vai olivatko isokset kokeneet luottamuksellisia keskusteluja luotettavuutensa takia.

Kolmas tärkeä luottamuksellisia keskusteluja käyvän isosen piirre oli miessukupuoli. Vaikka molemmat sukupuolet käyvät luottamuksellisia keskusteluja, miespuoliset isokset kokevat niitä tämän tutkielman mukaan tyttöisosia useammin. Tämä saattaa johtua siitä, että tyttöisosia toimii rippikouluissa huomattavasti enemmän, jolloin rippikoululaisella, joka haluaa puhua asioistaan nimenomaan naispuoliselle henkilölle, on enemmän valintamahdollisuuksia kuin rippikoululaisella, joka haluaa keskustella miespuolisen isosen kanssa. Lisäksi ero sukupuolten välillä saattaa johtua siitä,

että naispuoliset isokset saattavat vaikuttaa kiireisemmiltä kuin miespuoliset isokset järjestelmällisyytensä ja suunnitelmallisuutensa takia. Kolmanneksi syyksi miesten aktiivisempaan luottamuksellisten keskustelujen käymiseen tämän tutkielman aineistossa voidaan myös nähdä se, että tutkimuksen aineistona olleet miehet olivat keskimäärin hieman vanhempia kuin aineistoon päätyneet naiset.

Luottamuksellisiin keskusteluihin liittyen haluttiin myös tietää, millaisissa tilanteissa luottamuksellisia keskusteluja yleensä käydään. Tätä varten selvitettiin, minkä rippikoulujakson aikana isokset käyvät eniten luottamuksellisia keskusteluja, ja ovatko keskustelut käyty tavallisemmin ryhmässä vai kahden kesken.

Rippikoulujaksoista intensiivijaksolla (esimerkiksi leiri tai päiväleirin opiskelupäivät) käydään tämän tutkielman mukaan eniten luottamuksellisia keskusteluja, kun taas aloitusjaksolla niitä käydään vähiten. Nämä keskustelut ovat tavallisia sekä ryhmässä että kahden kesken käytyinä, mutta kahden kesken niitä käydään hieman enemmän.

Myös luottamuksellisten keskustelujen tilannetta selvitettiin tässä tutkimuksessa. Isosten avointen vastausten mukaan näissä tilanteissa joko isonen tai rippikoululainen on ollut aktiivinen keskustelun aloittaja. Tilanteet syntyvät tavallisesti pienryhmätapaamisen yhteydessä tai sen jälkeen, illalla tai rippikoulun vapaalla, ohjelmattomalla ajalla. Tällä tuloksella on tärkeä yhtymäkohta käytännön rippikoulutyöhön. Mikäli nimittäin halutaan, että isokset voivat käydä rippikoululaisten kanssa luottamuksellisia keskusteluja, rippikoulun päiväohjelmaan olisi järkevää jättää jonkin verran vapaata aikaa pienryhmätapaamisen jälkeen ennen seuraavan ohjatun toiminnan alkua.

Kolmas luottamuksellisiin keskusteluihin liittyvä tutkimuskysymys koski luottamuksellisten keskustelujen aiheita. Siihen saatujen vastausten mukaan yksittäisistä aiheista ystävyys- ja muihin ihmissuhteisiin liittyvät asiat ja ongelmat olivat useimmin luottamuksellisessa keskustelussa esille tulleita asioita. Myös kiusaamiskokemukset olivat tavallisia keskustelunaiheita. Faktorianalyysin perusteella taas uskonnolliseen aihepiiriin liittyvät asiat ovat useimmin keskusteltuja aiheita luottamuksellisissa keskusteluissa. Sosiaaliset aiheet ovat keskustelun aiheita toisiksi useimmin, psyykkiset aiheet puolestaan kolmanneksi. Vähiten luottamukselliset keskustelut liittyvät fyysiseen aihepiiriin, johon kuuluu esimerkiksi hyväksikäytön ja perheväkivallan kaltaiset yksittäiset aiheet.

Kokonaisuutena siis tavallisimmin luottamuksellinen keskustelu on seuraavanlainen: vähintään kaksi vuotta rippikoululaista vanhempi poikaisonen

keskustelee rippikoululeirillä kahden kesken rippikoululaisen kanssa, joka on jäänyt pienryhmätapaamisen jälkeen keskustelemaan jostakin uskonnollisesta aiheesta tai ihmissuhteisiin liittyvistä haasteista, kuten riidoista, kiusaamisesta tai ystävyys-suhteiden ongelmista. Tällaiset tilanteet eivät ole todennäköisesti muillekaan isosille vieraita, vaan luottamuksellisen keskustelun tilanne kohtaa lähes jokaista isosta – tai ainakin yhdeksää isosta kymmenestä – jossakin vaiheessa isosuraa. Koska näitä tilanteita on paljon eikä niiden syntymistä voida kokonaan estää, olisi ehkä aiheellista ottaa myös isosten koulutuksessa huomioon se, kuinka tavallista luottamuksellisten keskustelujen käyminen on.

Toisena tutkimuskohteenani oli isosten kokemukset isoskoulutuksesta siitä näkökulmasta, kuinka se valmistaa luottamuksellisten keskustelujen käymiseen. Ensinnäkin haluttiin selvittää, mitä asioita isoskoulutuksessa opitaan luottamuksellisiin keskusteluihin liittyen. Tähän kysymykseen saatiin vastaukseksi, että isokset oppivat isoskoulutuksessa kuuntelemaan ja tukemaan sekä kohtaamaan toisia ihmisiä. Lisäksi koulutuksessa opitaan myös ymmärtämään elämän erilaisia tilanteita. Luottamuksellisissa keskusteluissa mahdollisesti esille tulevia aiheita käsitellään isoskoulutuksessa jonkin verran. Eniten koulutuksessa pidetään esillä niitä aiheita, joista myös luottamuksellisissa keskusteluissa keskustellaan eniten, ja vähiten niitä aiheita, joista myös luottamuksellisissa keskusteluissa keskustellaan vähiten. Nämä vähiten keskustellut ja isoskoulutuksessa vähiten käsitellyt aiheet ovat juuri niitä aiheita, joiden kohtaamisen isokset kokevat vaikeaksi ja ahdistavaksi. Tästä syystä olisi tärkeää, että näiden aiheiden kohtaamiseen ja käsittelyyn annettaisiin isoskoulutuksessa enemmän valmiuksia. Näin voitaisiin myös osittain estää isosten uupumista rippikoululaisten luottamuksellisten asioiden kuuntelijana ja huolien jakajana.

Toisen tutkimustehtävän toisena kysymyksenä oli isosten kokemus lisätiedon tarpeesta luottamuksellisiin keskusteluihin liittyen. Isokset tarvitsivat lisää tietoa erityisesti fyysisten aiheiden osalta perheväkivallasta ja päihdeongelmista käsittelylle, psyykkisistä aiheista erityisesti masennuksen ja psyykkisten sairauksien sekä itsetuhon osalta. Myös uskonnollisten aiheiden käsittelyä toivotaan isoskoulutukseen. Sosiaalisista aiheista taas erilaisuuteen ja sen kohtaamiseen sekä seksuaalivähemmistöihin liittyvistä tiedoista isokset kokevat suurinta koulutustarvetta. Isoskoulutukseen olisi isosten mukaan myös hyvä saada sisältöjä, joissa opetettaisiin luottamuksellisten keskustelujen käymistä

ja annettaisiin tarkempaa ohjeistusta siihen, miten isosen tulisi keskustelutilanteessa toimia.

Kolmas tutkimuskysymys isoskoulutuksen valmistavuuteen liittyen koski isosten kokemusta isoskoulutuksen valmistavuudesta luottamuksellisiin keskusteluihin. Isot arvioivat isoskoulutusta melko myönteisesti. Myös isosten kokemus luottamuksellisista keskusteluista on pääosin myönteinen, mikä saattaa kertoa siitä, että isot kokevat osaavansa toimia luottamuksellisessa keskustelussa. Samaan aikaan isot kuitenkin toivat myös esille, että keskustelujen käymiseen olisi hyvä saada tarkempia ohjeita.

Kokonaisuutena isosten kokemukset isoskoulutuksen valmistavuudesta ovat moninaisia. Se, ettei isoskoulutukselle ole olemassa yhteistä muotoa, opetussuunnitelmaa eikä yhteisiä sisältöjä, näkyy isoskoulutuksen luottamuksellisiin keskusteluihin valmistavuudessa. Osassa seurakuntia siis luottamukselliset teemat voivat olla hyvin esillä, kun taas toisissa seurakunnissa keskitytään enemmän muihin isosen tehtäviin. Voisi kuitenkin olla hyvä, että jokaisessa seurakunnassa pohdittaisiin luottamuksellisiin keskusteluihin valmistamisen paikkaa isoskoulutuksen osana. Tällöin isot voisivat ehkä olla luottamuksellisissa keskusteluissa rauhallisemmalla mielellä, kun heidän ei tarvitsisi pohtia niin paljon sitä, miten heidän pitäisi toimia kyseisessä tilanteessa. Ehkäpä isosten kokemukset ahdistavista keskusteluista ja vaikeasti käsiteltävistä aiheista voisivat vähentyä, jos isoskoulutuksessa puhuttaisiin luottamuksellisten keskustelujen käymisestä.

Tässä kohtaa on syytä ottaa esille pohdinta siitä, onko isosen kuitenkin sielunhoitaja. Sielunhoidon määritelmät ovat hyvin moninaisia, mutta yksi tällä hetkellä hyvin paljon käytetty määritelmä on Paavo Kettusen (2013) määritelmä, jonka mukaan sielunhoito on kirkon piirissä tapahtuvaa auttamista. Isosten toiminta tapahtuu kirkon piirissä ja isot ainakin kokevat useimmiten onnistuneensa auttamaan rippikoululaisia. Tämän määritelmän mukaan isosia voisi siis pitää sielunhoitajina. Lisäksi isosten käymissä luottamuksellisissa keskusteluissa on samoja piirteitä kuin sielunhoidossa, kuten esimerkiksi se, että sielunhoidettava hakeutuu ”sielunhoitajan” luokse ja he keskustelevat kahden kesken sielunhoidettavan asioista. On myös otettava huomioon, että kyselylomaketta tehtäessä aihealueella tehtiin artikkelikokoelman pohjalta, jossa nimenomaan esiteltiin sielunhoidon aiheita. Isot kävivät siis keskusteluja kaikista samoista asioista kuin sielunhoitajiksi tavallisesti kutsutut henkilötkin.

Isonen eroaa perinteisesti mielletystä sielunhoitajasta (kuten pappi) lähinnä iältään sekä koulutukseltaan. Tässä tutkielmassa ei kuitenkaan haluta antaa tähän kysymykseen lopullista vastausta, mutta pohdintaa tästä määrittelystä on hyvä käydä.

Tämä tutkielma on ensimmäinen isosten ja rippikoululaisten välisiä luottamuksellisia keskusteluja selvittänyt tutkimus. Sen avulla huomattiin, että luottamukselliset keskustelut ovat hyvin yleisiä. Niiden yleisyyteen nähden luottamuksellisten keskustelujen tutkiminen on siis ollut äärimmäisen vähäistä. Jatkotutkimuskysymyksiä riittääkin siksi paljon. Yksi mielenkiintoinen tutkimusaihe jatkon kannalta voisi olla isoskoulutuksien paikallisten tavoitteiden ja sisältöjen arviointi luottamuksellisiin keskusteluihin kannalta. Tässä tutkielmassa saatu tieto isoskoulutuksen valmistavuudesta nimittäin perustui isosten kokemukseen ja muistiin – ei siis siihen, mitä isoskouluttajat ovat opettaneet tai mikä heidän tavoitteensa opetukselle on ollut.

Toinen mielenkiintoinen jatkotutkimuskysymys voisi olla rippikoululaisten näkökulman selvittäminen luottamuksellisiin keskusteluihin liittyen. Olisi mielenkiintoista tietää, millaiset rippikoululaiset päättävät kertoa asioistaan luottamuksellisesti isosille, millaisiksi rippikoululaiset ovat tilanteet kokeneet ja mitä isokset ovat tehneet tai sanoneet näissä tilanteissa. Tämä tieto voisi valottaa myös sitä, kuinka paljon isokset lopulta tarvitsisivat ohjausta näihin tehtäviin, sekä sitä, mitä rippikoululaiset odottavat isosilta, kun kertovat luottamuksellisista asioistaan näille.

Kolmanneksi jatkotutkimushankkeeksi voisi nimetä tämän tutkielman tutkimuskysymysten jatkokäsittelyn esimerkiksi siten, että tutkisi kaikkia Suomen evankelisluterilaisen kirkon isosia ja kartoittaisi heidän kokemuksiinsa vaikkapa tietyin väliajoin eri aikoina isosina toimineiden vastauksia vertaillen.

7.2. Luotettavuuden arviointi

Tutkielmaa arvioitaessa on pohdittava tutkimuskysymyksen ja tulosten yhteensopivuutta sekä arvioitava käytetyn mittaustavan sopivuutta tutkimuskohteeseen. On tärkeää myös tuoda esille tutkimuksen tekemisen heikkouksia, jotta kriittinen ja tieteellinen ote tutkimuskohteeseen säilyy.

Kokonaisuutena kaikki tutkimuskysymykset saivat tutkielmassa vastauksensa. Tutkimuskysymysten muoto oli se, että haluttiin tietää nimenomaan isosten kokemuksia ja mielipiteitä tietyistä asioista. Näitä myös saatiin. Näin ollen tutkimuskysymykset ja tulokset ovat yhteensopivia. Tulosten laatua tulee

kuitenkin vielä pohtia. Se riippuu siitä, mittaako käytetty mittari eli tässä tapauksessa kyselylomake sitä, mitä sen on tarkoitus mitata. Koska kyselylomake oli suunnattu isosille, ja koska siinä pyydettiin isosia muistelevaan omia kokemuksiaan, mittari mittaa näiltä osin juuri sitä, mitä haluttiin tietää.

Analysointivaiheen aikana kuitenkin huomattiin, että joiltakin osin mittari olisi ollut hyvä rakentaa toisin. Vaikka kyselylomake mittasikin isosten kokemuksia niin luottamuksellisten keskustelujen käymisestä kuin isoskoulutuksestakin niihin liittyen, joitakin kysymyksiä muuttamalla olisi voitu saada parempia, selkeämpiä ja vielä enemmän tutkimuskysymyksiä vastaavia tuloksia. Esimerkiksi persoonallisuutta mitanneissa muuttujissa olisi ollut käytännöllisempää rakentaa jonkinlainen jana kahden vastakkaisen persoonallisuutta kuvaavan piirteen välille, ja isosten tehtävä olisi ollut sijoittaa itsensä tuolle janalle. Tällöin persoonallisuuden analysointi olisi ollut helpompaa.

Isoskoulutusta koskevia kysymyksiä taas olisi voinut olla kyselylomakkeella enemmän ja joiltakin osin niiden kysymyksenasettelu olisi voinut koskea selkeämmin isoskoulutusta. Esimerkiksi olisi ollut hyvä kysyä, kuinka tarpeelliseksi isokset kokevat luottamuksellisten aiheiden lisäämisen isoskoulutuksen sisältöihin. Nyt tähän liittyvät asiat tutkielmassa ovat vain yksittäisten avoimien vastausten varassa. Vaitiolovelvollisuutta koskeneissa kysymyksissä puolestaan olisi voitu enemmän painottaa sitä, onko vaitiolovelvollisuudesta puhuttu nimenomaan isoskoulutuksessa. Käytetyllä lomakkeella isokset ovat voineet vastata oman päätelmänsä perusteella. Kokonaisuutena siis muuttaisin kyselylomaketta joiltakin osin, jos tekisin tämän tutkimuksen uudelleen.

Otantaa pohdittaessa on myönnettävä, että vastauksien määrä on melko pieni verrattuna siihen, kuinka paljon isosia on toiminut Tampereen ja Turun hiippakunnissa (yhteensä noin 4 000¹⁴⁰). Isosia rajautui suuri joukko pois jo siitä syystä, että vain vajaa puolet niistä seurakunnista, joihin otin yhteyttä, vastasivat myöntävästi tutkimukseen osallistumiseen. Lisäksi osa isosista on saattanut jättää vastaamatta siksi, että ovat kokeneet lomakkeen täytön liian työlääksi. On myös otettava huomioon, että osa isosista ei välttämättä ole vastannut lomakkeelle sen aiheen takia: voi olla, että pitkälti vain luottamuksellisia keskusteluja käyneet isokset ovat kokeneet tarpeelliseksi vastata kyselyyn. Lisäksi myös inhimillinen

¹⁴⁰ Kirkon tilastollinen vuosikirja 2016, 78.

unohtaminen ja kiire ovat voineet olla syitä vastaamattomuudelle. Vastaamatta jättämisen syitä voidaan kuitenkin lopulta vain arvailla.

Edellä esitetystä huolimatta tätä tutkielmaa varten valikoitunut otos kuvasi pienuudestaan huolimatta melko hyvin isosten koko joukkoa. Isosista selkeä enemmistö on yleensä naispuolisia, kuten tämän tutkielman vastaajatkin. Tutkielman otoksessa tyttöjä oli kuitenkin noin kymmenen prosenttia enemmän kuin isosten koko joukossa. Myös isosten ikäjakauma oli samankaltainen kuin isosena toimineiden ikäjakauma yleensä: edellisen kesän rippikoululaisia oli enemmistö, ja isosten määrä vähentyi mitä kauemmin vastaajien omasta rippikoulusta oli kulunut aikaa. Tältä osin aineisto on siis melko edustava.

On myös huomioitava määrällisen tutkimusmenetelmän ja kyselylomakkeen yleiset ongelmat. On esimerkiksi mahdollista, että isokset ovat lomaketta täyttäessään ymmärtäneet kysymykset eri tavalla kuin ne on tarkoitettu. On myös mahdollista, että isosille kerrotut asiat kyselylomakkeen aihe ryhmien takana ovat olleet paljon monimuotoisempia, kuin mitä ne on kuvattu tutkielmassa.

Lisäksi jotkin tietotekniset ja vastaajan vastaushetkeen liittyvät asiat ovat voineet vaikuttaa vastauksiin. Nettikyselyyn vastatessa voi esimerkiksi tulla vahinkoklikkauksia, jotka omalta osaltaan muuttavat aineistoa. Yksittäiset poikkeavat vastaukset eivät ole kuitenkaan määrällisessä tutkimuksessa suuri ongelma, sillä yksittäiset vastaukset yleensä häviävät kokonaisuuden tieltä. Vastaajan puolelta taas on mahdollista, että hänen vastauksiinsa on vaikuttanut väsymys tai vastaushetkellä koetut tunteet. Joskus voi myös olla niin, että vastaaja ei vastaa rehellisesti oman kokemuksensa mukaan tai ei muista vastaushetkellä kaikkia isoskoulutuksessa käytyjä asioita tai tilanteita, joissa on keskustellut luottamuksellisesti.

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Lähteet

Kyselylomakkeesta saatu aineisto on tutkielman laatijan hallussa.

Kirjallisuus

2003 Nuorten kokemaa yksinäisyys ja sen yhteys tulevaisuusorientaatioon. Helsingin yliopisto.

Aaltonen, Marjo & Ojanen, Tuija & Vihunen, Riitta & Vilén, Marika
2003 Nuoren aika. Porvoo: WSOY.

Aamenesta öylättiin
Kirkon sanasto. <<http://evl.fi/sanasto>>. 16.3.2017.

Aho, Tuulia & Jokela, Eero
2008 Nuori ja seksuaalisuus. Teoksessa Pruuki, Heli (toim.) Nuoren sielunhoidon käsikirja, 105–134. Helsinki: LK-kirjat.

Aika puhua – aika vaieta
2011 Aika puhua – aika vaieta: Rippisalaisuus ja vaitiolovelvollisuus kirkossa. Suomen ev. lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2011:2. Helsinki: Kirkkohallitus.

Alanen, Leena
2001 Lapsuus yhteiskunnallisena ilmiönä. Teoksessa Sankari, Anne & Jyrkämä, Jyrki (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen: iän sosiologiaa, 161–186. Tampere: Vastapaino 2001.

Chaulagai, Mari
2009 Puhetta Jumalasta vai puhetta Jumalan kanssa? Rippikoulun hengellinen elämä. Teoksessa Innanen, Tapani & Niemelä, Kati (toim.) Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107, 112–127. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Eho, Sirkku
2008 Nuori, sairaus ja kuolema. Teoksessa Pruuki, Heli (toim.) Nuoren sielunhoidon käsikirja, 219–231. Helsinki: LK-kirjat.

Ellonen, Noora
2008 Kasvuyhteisö nuoren turvana: Sosiaalisen pääoman yhteys nuorten masentuneisuuteen ja rikekäyttäytymiseen. Tampereen yliopisto.

Elkind, David
1974 Lapset ja nuoret. Jean Piagetin kehityspsykologiaa. Jyväskylä: Gummerus.

Elämä – Usko – Rukous
2001 Rippikoulusuunnitelma 2001. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2001:10. Helsinki: Kirkkohallitus, Kirkon kasvatustieteiden keskus.

- Erikson, Erik H.
1962 Lapsuus ja yhteiskunta. Jyväskylä: Gummerus.
- Esko, Martti
2008 Nuori ja ongelmat perheessä. Teoksessa Pruuki, Heli (toim.) Nuoren sielunhoidon käsikirja, 60–72. Helsinki: LK-kirjat.
- Ewen, Robert B.
1980 An Introduction to Theories of Personality. New York: Academic Press.
- Geels, Anton & Wikström, Owe
2009 Uskonnollinen ihminen: Johdatus uskontopsykologiaan. Helsinki: Kirjapaja.
- Heikkilä, Tarja
2010 Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Hämäläinen, Riikka
2009 Havainnointitutkimus rippikoulun iltaohjelmasta: puujalkojen kaatopaikka vai tärkeä oppimistilanne? Teoksessa Innanen, Tapani & Niemelä, Kati (toim.) Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107, 91–111. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Innanen, Tapani, Niemelä, Kati & Porkka, Jouko
2010 Confirmation Work in Finland. Teoksessa Schweitzer, Friedrich, Ilg, Wolfgang, Simojoki, Henrik (toim.) Confirmation Work in Europe: Empirical Results, Eperiences and Challenges. A Comparative Study in Seven Countries, 139–161. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus.
- Innanen, Tapani & Krupka, Bernd
2010 Planning and teaching in Confirmation Work. Teoksessa Schweitzer, Friedrich, Ilg, Wolfgang, Simojoki, Henrik (toim.) Confirmation Work in Europe: Empirical Results, Eperiences and Challenges. A Comparative Study in Seven Countries, 222–234. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus.
- Isoja ihmeitä
2016 Isoja ihmeitä. Isostoiminnan linjaus 2016. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 43. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Joronen, Katja
2005 Adolescents' Subjective Well-being in Their Social Contexts. Tampere: University of Tampere.
- Kasari, Juha
2008 Nuori ja väkivalta. Teoksessa Pruuki, Heli (toim.) Nuoren sielunhoidon käsikirja, 149–164. Helsinki: LK-kirjat.
- Ketola, Kimmo & Hytönen, Maarit & Salminen, Veli-Matti & Sohlberg, Jussi & Sorsa, Leena

- 2016 Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012–2015. Tutkimus kirkosta ja suomalaisista. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 125. Kuopio: Grano Oy.
- Kettunen, Paavo
1997 Kehittyvä sielunhoito. Teoksessa Aalto, Kirsti & Esko, Martti & Virtaniemi, Matti-Pekka (toim.) Sielunhoidon käsikirja, 44–70. Helsinki: Kirjapaja.
- Kiiski, Jouko
2009 Sielunhoito. Helsinki: Edita.
- Kinnunen, Saara
2008 Nuoren itsetunto. Teoksessa Pruuki, Heli (toim.) Nuoren sielunhoidon käsikirja, 46–59. Helsinki: LK-kirjat.
- Kirkon tilastollinen vuosikirja
2016 Kirkon tilastollinen vuosikirja – Statistisk årsbok för kyrkan 2015. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 49. Kuopio: Grano Oy.
- Kline, Paul
1981 Personality questionnaires. Teoksessa Fransella, Fay (toim.) Personality: theory, measurement and research, 96–105. London: Methuen 1981.
- Kokkonen, Jarmo
2008 Sielunhoito rippikoulussa. Teoksessa Pruuki, Heli (toim.) Nuoren sielunhoidon käsikirja, 232–252. Helsinki: LK-kirjat.
2009 Rippikoulun paikallisuunnitelmat Helsingin ja Espoon hiippakunnissa. Teoksessa Innanen, Tapani & Niemelä, Kati (toim.) Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107, 35–60. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Kuusinen, Anitta
1999 Ryhmänjohtajan rooli ja tehtävä rippikoulussa. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Lepistö, Sari
2010 Nuorten kokema perheväkivalta: Malli hyvinvoinnista ja selviytymisestä. Tampereen yliopisto.
- Lester, David
1995 Theories of Personality: a Systems Approach. Washington (D.C.): Taylor & Francis.
- Lusikka, Seppo
2008 Nuori ja päihteet. Teoksessa Pruuki, Heli (toim.) Nuoren sielunhoidon käsikirja, 165–178. Helsinki: LK-kirjat.
- Mannermaa, Tuomo
1997 Sielunhoidon tulkinta ja paikka kirkossa. Teoksessa Aalto, Kirsti & Esko, Martti & Virtaniemi, Matti-Pekka (toim.) Sielunhoidon käsikirja, 14–28. Helsinki: Kirjapaja.

Marin, Marjatta

- 2001a Aikuisuus ja keski-ikäisyys. Teoksessa Sankari, Anne & Jyrkämä, Jyrki (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen: iän sosiologiaa, 225–266. Tampere: Vastapaino 2001.
- 2001b Tarkastelukulmia ikään ja ikääntymiseen. Teoksessa Sankari, Anne & Jyrkämä, Jyrki (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen: iän sosiologiaa, 17–48. Tampere: Vastapaino 2001.

Marttunen, Mauri

- 2008 Nuori ja itsetuhoinen käyttäytyminen. Teoksessa Pruuki, Heli (toim.) Nuoren sielunhoidon käsikirja, 135–148. Helsinki: LK-kirjat.

Metsämuuronen, Jari

- 2003 Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: International Methelp.

Myers, Isabel Briggs & Myers, Peter B.

- 2010 Gifts Differing: Understanding Personality Type. Hodder & Stoughton. Tallennettu 28.1.2017. <http://www.ebooks.com/2615491/gifts-differing/myers-isabel-briggs-myers-peter-b/>

Myllyniemi, Sami

- 2008 Tilasto-osio. Teoksessa Autio, Minna & Eräranta, Kirsi & Myllyniemi, Sami (toim.) Polarisoituva nuoruus: Nuorten elinolot-vuosikirja 2008, 17–81. Helsinki: Hakapaino.

Niemelä, Kati

- 2007 Rippikoulusta aikuisuuteen. Pitkittäistutkimus rippikoulun merkittävyydestä ja vaikuttavuudesta. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 99.
- 2010 Religious Change during Confirmation Time. Teoksessa Schweitzer, Friedrich & Niemelä, Kati & Schlag, Thomas & Simojoki, Henrik (toim.) Youth, Religion and Confirmation Work in Europe: the second study, 244–253. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus.
- Niemelä, Kati & Porkka, Jouko
- 2015 Confirmation Work in Finland. Teoksessa Schweitzer, Friedrich & Niemelä, Kati & Schlag, Thomas & Simojoki, Henrik (toim.) Youth, Religion and Confirmation Work in Europe: the second study, 223–233. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus.

Niemistö, Raimo

- 2004 Aikuinen nuorten ryhmän ohjaajana. Teoksessa Aaltonen, Heli, Pruuki, Lassi & Saarainen, Pekka (toim.) Rippikoulun käsikirja, 69–102. Helsinki: Kirjapaja 2004.

Oikarinen, Lauri

- 1993 Ihmisen uskon kehitys: James W. Fowlerin teorian konsistenssin analyysi. Helsinki: University of Helsinki.

- Paananen, Terhi
2008 Ihana, kipeä nuoruus – naamion takana ahdistus ja elämänilo. Teoksessa Pruuki, Heli (toim.) Nuoren sielunhoidon käsikirja, 21–37. Helsinki: LK-kirjat.
- Piaget, Jean & Inhelder, Bärbel
1966 Lapsen psykologia. Jyväskylä: Gummerus.
- Pirinen, Heikki
1983 Nuorten elämänskysymykset identiteetin etsimisenä. Tutkimus keskiasteen koululaisten elämänskysymyksistä erityisesti uskonnonopetusta silmällä pitäen. Helsinki: Suomalainen teologinen kirjallisuusseura.
- Porkka, Jouko
2004 On kunnia olla isonen: Suomen evankelisluterilaisen kirkon isostoiminta 2000-luvun alussa. Suomen kirkkohallituksen julkaisuja 10:2004. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Poijula, Soile
2002 Surutyö. Helsinki: Kirjapaja 2002.
- Pruuki, Heli
2008 Nuori ja kaverisuhteet. Teoksessa Pruuki, Heli (toim.) Nuoren sielunhoidon käsikirja, 90–104. Helsinki: LK-kirjat.
- Pruuki, Lassi
2009 Miten rippikoulussa opetetaan? Teoksessa Innanen, Tapani & Niemelä, Kati (toim.) Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107, 62–77. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Pörhölä, Maili
2008 Koulukiusaaminen nuoren hyvinvointia uhkaavana tekijänä: miten käy kiusatun ja kiusaajan vertaissuhteille. Teoksessa Autio, Minna & Eräranta, Kirsi & Myllyniemi, Sami (toim.) Polarisoituva nuoruus, 94–104.
- Raitanen, Marko
2001 Aikuistuminen: uusi vaihe elämässä vai uusi elämä vaiheessa? Teoksessa Sankari, Anne & Jyrkämä, Jyrki (toim.) Lapsuudesta vanhuuteen: iän sosiologiaa, 187–224. Tampere: Vastapaino.
- Räsänen, Antti
2004 Usko itsenäistyvän nuoren elämässä. Teoksessa Aaltonen, Heli & Pruuki, Lassi & Saarainen, Pekka (toim.) Rippikoulun käsikirja, 103–128. Helsinki: Kirjapaja 2004.
- Salmivalli, Christina
2008 Kaverien kanssa: Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Soisalo, Raul

- 2012 Särkyvä mieli: lasten ja nuorten psyykkinen oireilu. Helsinki: Suomen psykologinen instituuttiyhdistys.
- Solantaus, Tytti
- 2008 Mielenterveysongelmat ja perhe: kun vanhempi sairastaa. Teoksessa Pruuki, Heli (toim.) Nuoren sielunhoidon käsikirja, 203–218. Helsinki: LK-kirjat.
- Sopivan kokoinen iso
- 2004 Sopivan kokoinen iso. Isostoiminnan linjauksia. Liite teoksessa Porkka, Jouko; On kunnia olla isonen. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon isostoiminta 2000-luvun alussa. Suomen kirkkohallituksen julkaisuja 10:2004, 129–138. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Suni, Hannu & Virtanen, Raimo
- 2008 Ihmissuhteet osana nuoren hyvinvointia. Teoksessa Pruuki, Heli (toim.) Nuoren sielunhoidon käsikirja, 73–89. Helsinki: LK-kirjat.
- Suomen ev. Lut. Kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2011: 2
- 2011 Aika puhua – aika vaieta. Rippisalaisuus ja vaitiolovelvollisuus kirkossa.
- Suuri ihme
- 2017 Suuri ihme. Rippikoulusuunnitelma 2017. <<http://www.sakasti.evli.fi>>. 16.3.2017.
- Sääski, Pekka
- 2008 Nuoren mielenterveyden ongelmat. Teoksessa Pruuki, Heli (toim.) Nuoren sielunhoidon käsikirja, 179–202. Helsinki: LK-kirjat.
- Tuominen, Hans
- 2009 Onnistunut rippikoulu ja rippikoulunopettajien pedagoginen ajattelu. Teoksessa Innanen, Tapani & Niemelä, Kati (toim.) Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107, 146–166. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Valli, Raine
- 2015a Paperinen kyselylomake. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-kustannus.
- 2015b Numeroiden kautta kuvataan todellisuutta. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Viika, Kaarle
- 1997 Sielunhoitajan voimavarat. Teoksessa Aalto, Kirsti & Esko, Martti & Virtaniemi, Matti-Pekka (toim.) Sielunhoidon käsikirja, 164–381. Helsinki: Kirjapaja.

Liitteet

Liite 1: Kyselylomake

Sukupuoleni Mies Nainen

Syntymävuoteni

2001 2000 1999 1998 1997 1996 1995 1994 1993 1992 1991

Seurakuntani **pudotusvalikko Tampereen tai Turun
hiippakuntien seurakunnista**

Kuinka monessa rippikoulussa olet ollut isosena?

Yhdessä

Kahdessa

Kolmessa

Neljässä

Viidessä

Kuudessa

Useammassa kuin kuudessa

Kuinka monta vuotta olet käynyt isoskoulutusta?

1

2

3

4

5

Enemmän kuin 5 vuotta

Kuinka usein perheesi käy jumalanpalveluksessa?

Viikoittain

Kuukausittain

Muutaman kerran vuodessa

Kerran vuodessa

Ei koskaan

Kuinka usein itse käyt jumalanpalveluksessa?

Viikoittain

Kuukausittain

Muutaman kerran vuodessa

Kerran vuodessa

Ei koskaan

Kuinka usein luet omatoimisesti Raamattua?

Päivittäin

Viikoittain

Kuukausittain

Vuosittain

En koskaan

Onko sinua opetettu kotona rukoilemaan?

On Ei

Mihin uskonnolliseen yhdyskuntaan...

Äitisi kuuluu?

Isäsi kuuluu?

Evangelisluterilainen

kirkko

Ortodoksinen kirkko

Ei mihinkään

Muu, mikä?

Kuinka hyvin seuraavat väitteet kuvaavat sinua?

1=ei pidä lainkaan paikkaansa

2=ei pidä juurikaan paikkaansa

3=pitää osittain paikkansa, osittain ei

4=pitää melko hyvin paikkansa

5=pitää täysin paikkansa

Olen ulospäin suuntautunut 1 2 3 4 5

Pidän itseäni luotettavana 1 2 3 4 5

Toimin pitkälti vaistojeni varassa 1 2 3 4 5

Haluan pitää kaikki mahdollisuudet 1 2 3 4 5

auki mahdollisimman pitkään

Viihdyn parhaiten itsekseni 1 2 3 4 5

Mietin enemmän tulevaisuutta 1 2 3 4 5

kuin mennyttä

Olen kiinnostunut muista ihmisistä 1 2 3 4 5

Ihmisten on helppo lähestyä minua 1 2 3 4 5

Pidän itseäni järjestelmällisenä 1 2 3 4 5

Teen päätökseni faktojen perusteella 1 2 3 4 5

Uskon Jumalaan 1 2 3 4 5

Olen uskonnollinen 1 2 3 4 5

Äitini on uskonnollinen 1 2 3 4 5

Isäni on uskonnollinen 1 2 3 4 5

Kotonani keskustellaan uskonnollisista 1 2 3 4 5

aiheista

Usko on yksi tärkeimmistä asioista 1 2 3 4 5

elämässäni

Arkielämän tilanteissa pyrin ottamaan 1 2 3 4 5

huomioon Jumalan tahdon

Rukoilen, koska se tuo minulle 1 2 3 4 5

turvallisen olon

Rukouksen avulla voin saavuttaa 1 2 3 4 5

tiettyjä päämääriä elämässäni

Arkielämän tilanteissa pyrin ottamaan 1 2 3 4 5

huomioon Jumalan tahdon

Rukous on minulle merkityksellistä 1 2 3 4 5

sellaisenaan

Käyn seurakunnan toiminnassa koska 1 2 3 4 5

kaverinikin käyvät

Ei ole niin paljon väliä sillä, mihin 1 2 3 4 5

uskon, kunhan elää oikeudenmukaisesti

En anna Jumalan vaikuttaa 1 2 3 4 5

päivittäisiin tekemisiini

Elämässäni on paljon uskontoa 1 2 3 4 5

tärkeämpiä asioita

Olen keskustellut perheeni kanssa 1 2 3 4 5
 Jumalasta ja hengellisistä asioista

Valitse seuraavista kolme mielestäsi tärkeintä isosen ominaisuutta, tärkein ensimmäiseksi.

Iloisuus
 Auttavaisuus
 Luotettavuus
 Hauskuus
 Valmius kuuntelemaan
 Kannustavuus
 Usko Jumalaan
 Empaattisuus
 Valmius tukea muita ihmisiä
 Ulospäinsuuntautuneisuus
 Hyvät esiintymistaidot
 Avoimuus
 Rentous
 Kärsivällisyys
 Kattavat perustiedot kristinuskosta
 Taito antaa neuvoja, miten menetellä eri tilanteissa

Luottamuksellisilla keskusteluilla tarkoitetaan tässä **rippikoululaisen ja isosen välisiä** keskusteluja, joissa esille tulleet asiat ovat jollakin tasolla **salassa pidettäviä ja henkilökohtaisia**. Keskeistä on se, että rippikoululainen on asioistaan kertova osapuoli ja isonen puolestaan kuunteleva puoli.

Keskustelu on saattanut tapahtua yhtä hyvin **kahden kesken kuin ryhmässäkin** ja yhtä hyvin **puhumalla kuin kirjoittamallakin**.

Keskustelu on voinut sijoittua **rippikoulujan alusta konfirmaatioon asti**: esimerkiksi etukäteistapaamisissa, leirillä tai opetuspäivinä ja leirin jälkeen ennen konfirmaatiota. Huomioi seuraavassa **kaikki rippikoulut**, joilla olet ollut isosena tai heidän johtohahmonaan (isosten isosena, apurina, apuohjaajana, aparina tmv.)

Kun rippikoululaiset ovat puhuneet sinulle luottamuksellisesti, kuinka usein keskustelunne on liittynyt seuraaviin asioihin?

1=Ei koskaan

2=Kerran

3=Muitamia kertoja

4=Useita kertoja

5=Lähes aina

Jumalan olemassaolon kokemukset	1	2	3	4	5
Hämmennys uskon asioiden kanssa	1	2	3	4	5
Elämän tarkoituksen pohdinta	1	2	3	4	5
Tulevaisuuden pelko	1	2	3	4	5
Tärkeän ihmisen kuolema	1	2	3	4	5
Vakavat sairaudet	1	2	3	4	5
Itsetunto-ongelmat	1	2	3	4	5
Ulkonäköpaineet	1	2	3	4	5
Syömishäiriöt	1	2	3	4	5
Itsetuhoisuus	1	2	3	4	5
Kiusaaminen	1	2	3	4	5

Masennus	1	2	3	4	5
Yksinäisyys	1	2	3	4	5
Kokemus ulkopuolisuudesta	1	2	3	4	5
Seksuaalinen suuntautuminen ja seksuaalinen monimuotoisuus	1	2	3	4	5
Ystävyyssuhteisiin liittyvät ongelmat	1	2	3	4	5
Rakkaus ja seurustelu	1	2	3	4	5
Riidat ja ihmissuhdeongelmat	1	2	3	4	5
Kouluun ja harrastuksiin liittyvät suorituspainet	1	2	3	4	5
Vanhempien avioero tai sen mahdollisuus	1	2	3	4	5
Päihteiden käyttö ja kokeilu	1	2	3	4	5
Päihdeongelmat perheessä	1	2	3	4	5
Perheväkivalta	1	2	3	4	5
Toisen ihmisen vahingoittaminen	1	2	3	4	5
Hyväksikäyttö	1	2	3	4	5
Ahdistus	1	2	3	4	5

Onko sinulle kerrottu jostakin muusta asiasta luottamuksellisesti? Kuinka usein?

Kuinka monta kertaa olet käynyt luottamuksellisia keskusteluja rippikoululaisten kanssa?

En koskaan
Kerran
2–5 kertaa
6–10 kertaa
11–15 kertaa
16–20 kertaa
Enemmän kuin 20 kertaa

Kuinka monen rippikoululaisen kanssa olet käynyt luottamuksellisia keskusteluja?

En kenenkään
Yhden
2 tai 3 rippikoululaisen
4 tai 5 rippikoululaisen
6 tai 7 rippikoululaisen
8–10 rippikoululaisen
Useamman kuin 10 rippikoululaisen

Kuinka usein olet käynyt luottamuksellisen keskustelun...

1=En koskaan
2=Kerran
3=Muitamia kertoja
4=Useita kertoja
5=Lähes aina
...rippikoulun aloitusjaksolla 1 2 3 4 5
(ennen leiriä tai muuta intensiivijaksoa)?
...rippikoululeirillä tai muulla 1 2 3 4 5
intensiivijaksolla (esim. päiväleirin

opetusjaksolla)?

...leirin tai intensiivijakson jälkeen 1 2 3 4 5

ennen konfirmaatiota?

...kahden kesken? 1 2 3 4 5

...ryhmässä? 1 2 3 4 5

Kuinka paljon seuraavia teemoja on käsitelty isoskoulutuksessa?

1=Ei lainkaan

2=Vähän

3=Jonkin verran

4=Melko paljon

5=Hyvin paljon

Jumalan olemassaolo	1	2	3	4	5
Elämän tarkoitus	1	2	3	4	5
Tulevaisuus	1	2	3	4	5
Pahuuden olemassaolo	1	2	3	4	5
Itsetunto	1	2	3	4	5
Ulkonäköpaineet	1	2	3	4	5
Kiusaaminen	1	2	3	4	5
Yksinäisyys	1	2	3	4	5
Syömishäiriöt	1	2	3	4	5
Itsetuhoisuus	1	2	3	4	5
Erilaisuus ja sen hyväksyminen	1	2	3	4	5
Ystävyys	1	2	3	4	5
Rakkaus ja seurustelu	1	2	3	4	5
Seksuaalisuus ja seksuaalivähemmistöt	1	2	3	4	5
Riidat ja ihmissuhdeongelmat	1	2	3	4	5
Kouluun ja harrastuksiin liittyvät suorituspainet	1	2	3	4	5
Päihteiden käyttö ja kokeilu	1	2	3	4	5
Päihdeongelmat perheessä	1	2	3	4	5
Kuolema ja sairaudet	1	2	3	4	5
Avioero	1	2	3	4	5
Toisen ihmisen vahingoittaminen	1	2	3	4	5
Hyväksikäyttö	1	2	3	4	5
Perheväkivalta	1	2	3	4	5
Masennus ja muut psyykkiset sairaudet	1	2	3	4	5
Ahdistus	1	2	3	4	5

Mistä edellä mainituista teemoista tarvitset huomattavasti lisätietoa?

Mistä edellä mainituista teemoista isoskoulutuksessa pitäisi mielestäsi olla enemmän opetusta?

Mitkä ovat kolme tärkeintä asiaa, jotka olet oppinut isoskoulutuksessa?

Huom! Näiden asioiden ei tarvitse liittyä edellisiin

(Seuraaviin kysymyksiin vastasivat luottamuksellisia keskusteluja käyneet isoset. Keskusteluja käymättömät isoset eivät nähneet näitä kysymyksiä.)

Kuinka hyvin seuraavat väitteet vastaavat omaa kokemustasi?

- 1=Olen täysin eri mieltä
 2=Olen jokseenkin eri mieltä
 3=En ole samaa enkä eri mieltä
 4=Olen jokseenkin samaa mieltä
 5=Olen täysin samaa mieltä

Olen mielestäni hyvä isonen.	1	2	3	4	5
Rippikoululaiset haluavat keskustella luottamuksella useammin leirillä kuin sen ulkopuolella.	1	2	3	4	5
Rippikoulun yhteishenki vaikuttaa siihen, kertovatko rippikoululaiset mieltään painavista asioista.	1	2	3	4	5
Rippikoululaiset puhuvat luottamuksellisesti ennemmin isosille tai ohjaajille.	1	2	3	4	5
Rippikoululaisille kerrotaan jatkuvasti mahdollisuudesta keskustella isosten kanssa luottamuksellisesti.	1	2	3	4	5
Kerroin itselleni hankalista asioista rippikoululaiselle ennen kuin he kertoivat omistaan minulle.	1	2	3	4	5
Koen, että minulla on velvollisuus keskustella luottamuksella rippikoululaisten kanssa.	1	2	3	4	5
Koin, että minulla on luottamuksellisen keskustelun jälkeen velvollisuus kertoa vastavuoroisesti omista henkilökohtaisista asioistani rippikoululaiselle.	1	2	3	4	5
Kuulin luottamuksellisessa keskustelussa asioita, jotka olivat minulle itselleni liian vaikeita käsitellä.	1	2	3	4	5
Koin luottamuksellisen keskustelun ahdistavana.	1	2	3	4	5
Koen, että osaan auttaa rippikoululaisia niissä ongelmissa, jotka tulevat ilmi luottamuksellisissa keskusteluissa.	1	2	3	4	5
Isoskoulutuksesta on hyötyä luottamuksellisissa keskusteluissa.	1	2	3	4	5
Isoskoulutuksessa on kerrottu, miten tulee menetellä silloin, kun rippikoululainen kertoo asioistaan luottamuksella.	1	2	3	4	5
Isosen tehtäviin kuuluu keskustella rippikoululaisten kanssa luottamuksellisesti heille vaikeista asioista.	1	2	3	4	5
Isonen saa keskustella muiden isosten kanssarippikoululaisten luottamuksella kertomista asioista.	1	2	3	4	5

Isonen saa keskustella leirin ohjaajien 1 2 3 4 5
kanssa rippikoululaisten luottamuksella
kertomista asioista.

Millaisissa tilanteissa luottamukselliset keskustelut käytiin? Mitä tapahtui ennen niiden käymistä?

(Seuraaviin kysymyksiin vastasivat isokset, jotka eivät olleet keskustelleet koskaan luottamuksellisesti; luottamuksellisia keskusteluja käyneet isokset eivät nähneet näitä kysymyksiä.)

Kuinka hyvin seuraavat väitteet vastaavat omaa kokemustasi?

- 1=Olen täysin eri mieltä
2=Olen jokseenkin eri mieltä
3=En ole samaa enkä eri mieltä
4=Olen jokseenkin samaa mieltä
5=Olen täysin samaa mieltä

Olen mielestäni hyvä isonen	1	2	3	4	5
Uskon, että rippikoululaiset haluavat keskustella luottamuksella useammin leirillä kuin sen ulkopuolella	1	2	3	4	5
Rippikoululaiset puhuvat luottamuksellisesti enemmän isosille kuin ohjaajille	1	2	3	4	5
Rippikoulun yhteishenki vaikuttaa siihen, kertovatko rippikoululaiset mieltään painavista asioista	1	2	3	4	5
Rippikoululaisille kerrotaan jatkuvasti mahdollisuudesta keskustella isosten kanssa luottamuksellisesti	1	2	3	4	5
Uskon, että rippikoululaiset kertovat asioistaan luottamuksellisesti useammin silloin, kun isonen on ensin itse kertonut omistaan	1	2	3	4	5
Koen, että minulla on velvollisuus keskustella luottamuksella rippikoululaisten kanssa, jos he sitä haluavat	1	2	3	4	5
Jos minulle kerrottaisiin luottamuksellisia asioita, kokisin, että minulla on velvollisuus kertoa vastavuoroisesti omista henkilökohtaisista asioistani rippikoululaiselle	1	2	3	4	5
On olemassa aiheita, jotka olisivat minulle itselleni liian vaikeita käsitellä luottamuksellisessa keskustelussa	1	2	3	4	5
Jos päätyisin luottamukselliseen keskusteluun, kokisin sen todennäköisesti ahdistavana	1	2	3	4	5
Koen, että osaisin auttaa rippikoululaisia ongelmissa, joita voisi	1	2	3	4	5

tulla ilmi luottamuksellisissa keskusteluissa					
Uskon, että isoskoulutuksessa saamistani taidoista olisi hyötyä luottamuksellisissa keskusteluissa	1	2	3	4	5
Isoskoulutuksessa on kerrottu, miten tulee menetellä silloin, kun rippikoululainen kertoo asioistaan luottamuksella	1	2	3	4	5
Isosen tehtäviin kuuluu keskustella rippikoululaisten kanssa luottamuksellisesti heille vaikeista asioista	1	2	3	4	5
Isonen saa keskustella muiden isosten kanssa rippikoululaisten luottamuksella kertomista asioista	1	2	3	4	5
Isonen saa keskustella leirin ohjaajien kanssa rippikoululaisten luottamuksella kertomista asioista	1	2	3	4	5